МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

VOX PHILOLOGI

ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТАТЕЙ

МАРІУПОЛЬ - 2017

УДК 81’1(066)

ББК 80

Vox philologi. Збірник наукових статей. Випуск 6 / за заг. ред. к. філол.н. Назаренко Н.І. − Маріуполь: МДУ, 2017. − 209 с.

Рецензенти: Балабан О.О., к. філол. н., доцент кафедри загального мовознавства і германістики Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова;
Шепітько С.В., к. філол. н., професор кафедри теорії та практики перекладу Маріупольського державного університету

Рекомендовано до друку вченою радою факультету іноземних мов МДУ, протокол № 4 від 23.11.2017 р.

Збірник містить наукові статті, присвячені сучасним проблемам і перспективам у галузях мовознавства, літературознавства, лінгводидактики та методики викладання англійської мови.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та магістрантам, які досліджують проблеми філології.

УДК 81’1(066)
ББК 80

За зміст статей і правильність цитування відповідальність несуть автори.

© Маріупольський державний університет 2017
© Факультет іноземних мов 2017
© Автори статей 2017

ЗМІСТ

1. Аббасзаде К. А. к. Черты викторианской литературы в английском постмодернистском романе (на материале творчества Джона Фаулза)……5
2. Аврамова В. Відображення національної приналежності Едгара Алана По в образі героя-детектива в американській літературі XIX століття……..15
3. Білоцерковець В. Засоби вираження комічного та ексцентричного у художній літературі (на матеріалі творів Дж.Роулінг)……..23
4. Вовк Н. Методика використання подкастів з метою організації самостійної роботи учнів на уроках німецької мови……..31
5. Гриценко А. Історична постать в романі М. Бредбері «До Ермітажу»……41
6. Дубова Ю. Особливості американського молодіжного сленгу як мовного явища……49
7. Заєць Д. Семантичні особливості неологізмів сфери економіки початку XXI століття……58
8. Івахненко М. Жіночі образи в антиколоніальному романі «Тихий американець» Грема Гріна……66
9. Іващенко І. Використання ігрових прийомів в навчальному процесі з німецької мови в старшій школі……..74
10. Ковура К. Концепт «час» в сучасній мовленнєвій дійсності……80
11. Кузьменко А. Перекладацькі трансформації як особливий вид міжмовних перетворень ……90
12. Матвієнко Г. Національна мовна картина світу……..99
13. Михайліченко Л. Cultural Knowledge and Cultural Competence in teaching foreign languages……106
14. Момот А. Формування загальної культури школярів у процесі вивчення англійської мови……112
15. Назаренко Н. Особливості наративу в оповіданні В.С. Моема «Падіння Едварда Барнарда»……120
16. Папуш М. Технологія «webquest» як ефективний спосіб навчання Іноземної мови ……..128

17. Рибалка І., Говоренко В. Проблема автора та інтерпретації художнього текста у дослідженнях У. Еко……135
18. Рибалко Ю. Мотив зустрічі в наративній структурі роману «Жінка французького лейтенанта» Джона Фаулза……141
19. Стрікова Ю. Особливості формування іншомовної комунікативної компетентності в старшій школі.……148
20. Хаджинова І. Електронна платформа Moodle як засіб організації самостійної роботи студентів.....159
21. Хачик Ю. До поняття «міжкультурна комунікація» ……167
22. Шахова А. Інтегративний підхід до навчання англійської мови студентів ВНЗ……176
23. Шуба О. Релігійно-філософські питання в оповіданні Дж. Д. Селінджера «Тедді» ……..183
24. Щербакова Ю. Наративні стратегії у сучасному українському жіночому романі на прикладі роману Ірен Роздобудько «Якби»……191
25. Яшкова М. Основні тенденції розвитку освіти 2.0. в навчальному процесі з іноземної мови……...200

Аббасзаде Кенуль Алюсіф кизи,
ОС «Магістр»
Спеціальність «Середня освіта»,
«Мова і література (англійська)»
Маріупольський державний університет
Науковий керівник:
Назаренко Н.І., к.філол.н., доцент
кафедри англійської філології

ЧЕРТЫ ВИКТОРИАНСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В АНГЛИЙСКОМ ПОСТМОДЕРНИСТСКОМ РОМАНЕ (НА МАТЕРИАЛЕ ТВОРЧЕСТВА ДЖОНА ФАУЛЗА)

Статтю присвячено вивченню інтертекстуальних зв'язків романів Джона Фаулза з творами вікторіанської доби. Аналізуючи традиції минулого і сучасності, письменнику вдалося створити діалог між різними епохами та культурами. У статті знаходить своє вираження ідея дослідження вікторіанських підвалин і моралі з позиції сьогодення.

***Ключові слова**: вікторіанська традиція, постмодернізм, інтертекстуальний зв'язок, діалог.*

Отличительной чертой английской литературы последней трети XX века является сложная связь с культурным и историческим прошлым. Писатели постоянно обращаются в своём творчестве к традиции, стремясь воспроизвести классические образцы викторианской прозы. Тяга к прошлому продиктована потребностью английских писателей найти положительные идеалы, которые оказались безвозвратно утраченными в наше время. При этом обращение к традиции вызвано желанием выстроить осознанную, критическую дистанцию между исходным и новым текстом. С точки зрения критиков, влияние викторианской традиции очевидно в романах А. Мёрдок, У. Голдинга, Дж. Фаулза, Д. Лоджа, А. Байетт, П. Акройда, Г. Свифта, С. Уотерс и др. Среди этого литературного многообразия, тем не менее, трудно пройти мимо творчества Джона Фаулза [1, с. 3].

Джон Фаулз (1926 – 2005) − один из ярчайших представителей постмодернизма, хорошо известен читателям по романам «Коллекционер»

(1963), «Маг» (1966, 1977), «Женщина французского лейтенанта» (1969), «Даниел Мартин» (1977), «Мантисса» (1982), повести «Башня из черного дерева» (1974), философской книге «Аристос» (1964). Несмотря на жанровое и стилистическое разнообразие этих произведений, их отличают непривычные сочетания поэтичности с жестким, лишенным иллюзий взглядом на жизнь, вымысла с реальностью, психологизма с философскими обобщениями. Все эти особенности делают произведения Фаулза привлекательными и интересными. Своеобразие английского романа – в необычайно сильной связи с национальной литературной традицией.

Викторианство является одной из доминирующих сквозных тем в творчестве Джона Фаулза. Общие черты проблематики и поэтики его произведений, разнообразие философских категорий, включённых в ткань повествования, своеобразие постмодернистского содержания, символика романов Фаулза – всё это стало предметом изучения во многих работах отечественных (Ю. Андрухович, Т. Денисова, В. Неборак, М. Ожеван) и зарубежных (К. Бракс, Дж. Поллшид, Ю.С. Райнеке) исследователей [1, с. 3].

Фаулз, как автор эпохи постмодернизма, пытается решить задачи, выходящие за рамки художественной методологии своего времени. Писатель не только заложил основы новой авторской установки, но и сформировал особый культурологический взгляд на историческое прошлое. Продуктивность этого подхода хорошо ощущается современниками, но при этом исследовательские описания метода Фаулза, как правило, страдают односторонностью: ему либо приписывают избыточный традиционализм, либо называют последовательным постмодернистом. Поскольку Фаулз является знаковой фигурой в культуре XX века, знаменующей некий новый тип преемственности, то подход к решению этой проблемы (аутентичное описание метода Фаулза) определяет актуальность настоящей работы. Как показывает творчество английских писателей-постмодернистов, постмодернистский текст может вступать с викторианской традицией в самые разные отношения. Это могут быть, например, отношения диалога-

реконструкции (А. Байетт), диалога-деконструкции (Д. Лодж), релятивизации традиции (П. Акройд). Особый случай, на наш взгляд, представляет Фаулз, для которого, с одной стороны, викторианская традиция является органической составляющей творчества, с другой – предметом иронического переосмысления [1, с. 4]. Викторианство – не просто конкретная историческая эпоха, вызывающая определённые чувства и эмоции, это прецедентный текст. Понятие «викторианская традиция» в сознании современных английских писателей мифологизируется. Как справедливо замечает О.А. Толстых, «викторианский роман становится неким архетипом и рассматривается уже как совокупность всего, что было написано о викторианстве» (Толстых). В связи с этим возникает проблема определения и выявления всех случаев интертекстуальных включений из произведений викторианских авторов. В нашем исследовании речь пойдёт о «викторианском тексте в целом как реконструировании основных мотивов, сюжетов викторианской литературы и культуры, упоминании в произведении реалий времени, исторических личностей, знакомых романов эпохи викторианства и общей текстовой ориентации на Англию XIX века» [5, с. 3].

Цель данной статьи – выявить своеобразие трактовки викторианской традиции в произведениях Фаулза, а также определить характер межтекстового диалога в творчестве писателя-постмодерниста с английской литературой XIX века.

Несмотря на высокую степень изученности произведений этого автора, вопрос об истинном отношении Фаулза к викторианской традиции остаётся открытым. Как правило, для того, чтобы ответить на этот вопрос, исследователи обращаются к самому «викторианскому» роману автора – «Женщине французского лейтенанта». Стоить отметить, что в других произведениях автора также ощутимы интертекстуальные отсылки к английской классике. На сегодняшний день в современном литературоведении можно обозначить несколько работ, в которых затрагивается проблема отношения Фаулза к викторианской традиции (А.

Долинин, Т. Залите, Н. Жлуктенко, В. Ивашёва, Т. Красавченко, С. Павлычко, А. Саруханян, О. Толстых, П. Конради, С. Лавдей, В.Дж. Палмер, К. Каплан). Пытаясь определить истинное отношение писателя к викторианской литературной традиции, исследователи в один ряд ставят такие понятия, как «подражание», «стилизация», «пародия», «продолжение традиции», «ироническое переосмысление», «постмодернистская интерпретация», «постмодернистский пастиш», «имитация», тем самым ещё более усложняя ситуацию «Фаулз – викторианская традиция», но не проясняя её в достаточной степени. Проблема заключается в том, что Фаулз умело сочетает в своём творчестве преклонение перед викторианской традицией и современные постмодернистские приёмы письма. Сила традиции для этого автора подобна «биологической наследственности», он понимает, что эксперименты на формальном уровне не в состоянии отменить «старое» содержание [1, с. 4]. Переходя к более подробному обзору романа «Женщина французского лейтенанта», прежде всего, подчеркнем: несмотря на то, что действие романа развертывается в викторианскую эпоху, это не исторический роман, а скорее роман-эксперимент. Фаулз воссоздает не только викторианский мир, но и викторианский роман как таковой. Имитация Фаулзом стиля викторианского романа естественно смешивается с настоящими примерами письма викторианской эпохи, заметнее всего проявляющимися в эпиграфах. Можно отметить три категории эпиграфов в романе: 1) роман открывается цитатой из К. Маркса, которая представляет собой общее определение человечности: «When a man is most free, he is most man»; 2) вторая категория эпиграфов – естественнонаучные источники определения жизни в мире; 3) третья категория – викторианская поэзия (Теннисон, Арнольд, Харди и т.д., всего около пятидесяти цитат) [2, с. 247].

Читая роман, мы имеем дело не с одной единственной темой или проблемой, но с рядом тем и идей, составляющих концепцию книги. Одной из сквозных, центральных тем творчества Дж. Фаулза справедливо считают тему свободы, которую можно определить как основную в романе «Женщина

французского лейтенанта». Герои романа стремятся к свободе, ускользая от догм викторианской эпохи: «Имеется лишь одно хорошее определение Бога: свобода, которая допускает существование всех остальных свобод» [6, с. 276]. Идея свободы ярко выражена в тексте на всех уровнях: на уровне характеров, читателя и автора. Центральным принципом романа становится принцип интертекстуальности. С одной стороны, писатель подхватывает и развивает отдельные мотивы викторианских авторов, заимствует некоторые образы. С другой – Фаулз не довольствуется прямым «калькированием», а трансформирует мотивы и сюжетные ситуации викторианской литературы, иронически обыгрывая их, создавая пародийный контекст.

Так, Фаулз использует структуру классического «викторианского» романа и строит первую часть книги на стилизации манеры письма реалистов XIX в. – Ч. Диккенса, В. Теккерея, Т. Харди, Джордж Элиот и др. Как пример, любовная фабула романа вызывает ассоциации с «Мельницей на Флоссе» Джордж Элиот и «Голубыми глазами» Томаса Гарди; история с неожиданным бракосочетанием старого барона Смитсона восходит к ««Пелэм, или Приключения джентльмена» Э. Бульвер-Литтона, характер Сары напоминает таких героинь Гарди, как Юстас Вэй («Возвращение на родину»), Тесс («Тэсс из рода д'Эрбервиллей»), усматриваются черты многочисленных героев Чарльза Диккенса и Джорджа Мередита; в Эрнестине обычно видят двойника элиотовской Розамунды [3, с. 170]. У Фаулза путь Чарльза – аллюзия на классические для английской литературы «Путь паломника» Дж. Беньяна и «Паломничество Чайльд-Гарольда» Дж. Г. Байрона. Посылая Чарльза Смитсона в путешествие по дорогам викторианской Англии, перенося его из Лондона в Эксетер, из дома нувориша в аристократический особняк, из Британии на континент и за океан, Фаулз иронически сравнивает своего героя с беньяновским примерным христианином, а сам Чарльз неоднократно примеряет к себе «плащ Чайльд Гарольда» и даже называет себя «укрощенным Байроном». Однако путешествия Чарльза происходят не в условно фантастическом

пространстве и не среди романтических декораций. И поэтому для героя уже невозможны те варианты жизненного пути, которые предлагали своим современникам Беньян и Байрон – религиозного аскетизма или романтического бунтарства [3, с. 171].

В романе Фаулза «Коллекционер» также прослеживаются формы межтекстового взаимодействия с викторианской традицией. В качестве интертекстуального фона для романа автором выбраны произведения Дж. Остен и Т. Л. Пикока. Особый интерес у Фаулза вызывает роман Остен «Эмма», в котором представлена, пожалуй, самая «кризисная» из всех героинь, созданных английской писательницей. Эмма интересна Фаулзу как характер меняющийся и, следовательно, живой, постоянно находящийся в состоянии выбора. Образ остеновской героини в дневниковых записях Миранды, героини «Коллекционера», вводит мотивы саморефлексии, саморазвития, интеллектуального и эмоционального снобизма: «И если благодаря ему я поверила, что все это правильно, то значит, именно он создал мое новое «я», во всяком случае огромную его часть» [7, с. 190]. Обе героини воплощают тип рефлектирующей, интеллектуально одарённой личности, занятой поисками собственного «я». Путь Миранды к целостности, как и путь Эммы, – это путь самоанализа и самооценки [1, с. 11].

Кроме прямых отсылок к образам Остен, в романах «Эмма» и «Коллекционер» можно обозначить несколько схожих сюжетных ситуаций, позволяющих говорить об интертекстуальном «присутствии» романа Остен в произведении. Это ситуации прозрения, обретения собственной идентичности, театрально-игровая ситуация. Романы Остен и Фаулза тяготеют к жанру романа воспитания, в котором обязательным структурным элементом является наличие пары «учитель – ученик». В романах «Эмма» и «Коллекционер» образуется несколько пар, реализующих эту ситуацию: Найтли – Эмма, Эмма – Гарриет, с одной стороны, и Ч.В. – Миранда, Миранда – Клегг, с другой. Мотив ученичества получает в романе Остен логическое завершение: Эмма «преображается» и обретает счастье, в то

время как Миранда достигает аутентичности ценой собственной жизни. В романе Фаулза мотив ученичества получает экзистенциальную трактовку и связан с категорией свободы. Заново обретая своё «я», Миранда понимает, что духовное развитие, движение вперёд невозможно без свободы. Остен волнует проблема женской свободы и самодостаточности, но при этом её героини, осознавая социальное превосходство мужчин, не драматизируют собственную участь. Если контекст Остен в романе Фаулза дан открыто, то присутствие контекста Пикока здесь совсем не очевидно, несмотря на заверения автора в «Кротовых норах». Героиня Фаулза своим богатым внутренним миром, способностью к рефлексии, стремлением к свободе вызывает ассоциации с одной из главных героинь романа Пикока «Аббатство кошмаров» – Селиндой Гибель. Отметим, что Пикок одним из первых создал тип интеллектуально и эмоционально эмансипированной женщины в викторианской литературе. Фаулз в лице Миранды также представил эмансипированную героиню: «Если он когда-нибудь и набросится на меня, то только если я сама вызову его гнев» [7, с. 191]. Но Пикок и Фаулз по-разному трактуют понятия «феминизм» и «эмансипация». Феминизм Пикока проявляется в том, что автор выступает против тирании брака и отстаивает право женщины на свободу выбора, не отвергая при этом общепринятой викторианской морали. В свою очередь, Фаулз понимает эмансипацию более широко: как проявление свободы от любых сдерживающих человеческую природу норм и стереотипов. Кроме этого, тема свободы и эмансипации в романе Фаулза тесно связана с темой искусства [1, с. 12].

Отдельного внимания заслуживают мотивы романа Ч. Диккенса «Большие ожидания» в романе «Волхв». Межтекстовое взаимодействие этих романов проявляется на идейно-тематическом, пространственно-временном, сюжетно-композиционном, жанровом уровнях повествования. Герои Диккенса и Фаулза обнаруживают ряд схожих черт, позволяющих говорить об интертекстуальной связи между романами прежде всего на уровне персонажей. Соотнесение фигуры Николаса с героем романа «Большие

ожидания» оправдано не только ситуативно, но и психологически, в силу определённой общности характеров и положений. Оба, и Пип, и Николас, ощущают себя «чужими» среди окружающих их героев. Оба героя тяготеют к типу рефлектирующей личности. Их истории – это истории катастроф, резких внутренних сдвигов, после которых они перерождаются, возвращаются к тем ценностям, от которых отошли. В истории героя Диккенса много того, что «наследуется» героем Фаулза, при этом вступая в диалог с писателем-викторианцем, Фаулз создаёт новый тип героя – потерянного молодого человека, пытающегося освободиться от диктата норм и правил викторианской морали, переживающего тотальную переоценку ценностей и занятого мучительными поисками своего места в жизни. Утратив цельность своей личности, Николас к финалу романа так и не обретает её. Перед читателем – искалеченная, изломанная вечными сомнениями личность героя. Фаулз рассказывает историю «заблудшей души». Судьба Николаса приобретает черты трагичности и роковой предопределённости, то есть Фаулз, в отличие от Диккенса, не приемлет идеи социальной детерминированности, но «отдаёт» своего героя на волю трагического случая, за которым грезится рок. Фаулз мифологизирует образ Николаса, превращая его в архетип вечного странника, занятого бесконечным поиском идентификации. Очевидно в этой связи аллюзивно-ролевое уподобление героя Фаулза Одиссею, Робинзону Крузо, Тесею, Танталу, Сизифу. История молодого человека XX века обобщается и превращается в роман-притчу с архетипом существования «всякой плоти» (образ «кризисного» викторианца С. Батлера) [4, с. 134].

Образ Николаса наполняется мифологическими, экзистенциальными и культурологическими ассоциациями, а аллюзии и реминисценции придают произведению Фаулза аллегорический и символический характер. В классическом романе XIX века для героя, пережившего утрату надежд и иллюзий, логическим финалом было обретение духовной зрелости. Для героя XX века важно вовремя «потерять себя», так как утрата помогает осознать

смысл существования. В романе «Волхв» также очевидно аллюзивно-ролевое уподобление героев Фаулза характерам Диккенса: Николаса – Пипу, Кончиса – госпоже Сейтас, Джулии – Эстелле, Джоджо – Джо Гарджери. Диалогическое взаимодействие текста Фаулза с романом Диккенса осуществляется также на мотивном уровне. В ходе исследования были выявлены следующие повторяющиеся в романах этих писателей мотивы: мотив выбора, мотив испытания (инициации), мотив марионетки, мотив маски, мотив игры в Бога, мотив случайности, мотив тайны, мотив избранничества, мотив поисков «я», мотив двойничества, мотив острова (зачарованного дома), мотив лабиринта, мотив утраты иллюзий. [4, с. 135]. С одной стороны, Фаулз заимствует и развивает ряд мотивов из романа викторианского писателя, с другой – переосмысливает и трансформирует их, контаминируя с экзистенциалистскими, фрейдистскими и мифологическими установками (например, мотив игры, мотив острова, мотив марионетки, мотив маски).

Главная функция интертекстуальных включений в творчестве Фаулза – создание диалога между цитирующим и цитируемым автором, между эпохами и культурами. Писатель обратился к традиции XIX века, одновременно овладев стилистическими приёмами, открытыми и разработанными постмодернистской прозой. Эта школа оказалась не менее важной, чем школа викторианского романа и поэзии. Так сформировалась новаторская по духу и содержанию творческая манера Фаулза. Автор видит свою задачу в исследовании викторианских устоев и морали с позиции сегодняшнего дня. Читатель становится свидетелем иронической игры между взглядами прошлого и современности. Контраст между идеей двадцатого века о существовании экзистенциальной свободы и сенсуализмом девятнадцатого века помогает автору представить не только две различные социальные, исторические и литературные эпохи, но и два совершенно противоположных моральных кода, определяющих данное время. Писатель

попытался осмыслить традицию прошлого с точки зрения того пути, который прошла англоязычная литература XX века.

Литература:

1. Аминева Е. С. Традиция викторианской литературы в творчестве Джона Фаулза: Автореферат дисс ... канд. филол. наук : 10.01.03 / Е. С. Аминева. – Биробиджан, 2011. – 25 с.
2. Антипенко Е. Интертекстуальный характер романов Дж. Фаулза // Балт. филол. курьер. – 2003. – № 2. – С. 242-251.
3. Марцовенко С.І. Постмодернізм у зарубіжній та українській літературі: на матеріалі романів Дж. Фаулза «Жінка французького лейтенанта» та Ю. Андруховича «Дванадцять обручів» / С.І. Марцовенко // Культура народов Причерноморья. — 2012. — № 219. — С. 168-172.
4. Темирболат А. Б. Преемственность художественных традиций XVII – XVIII веков в прозе Дж. Фаулза (Мировая культура XVII-XVIII веков как метатекст: дискурсы, жанры, стили. – СПб, 2002. – С. 134-137)
5. Толстых О.А. Английский постмодернистский роман конца XX века и викторианская литература: интертекстуальный диалог (на материале романов А.С. Байетт и Д. Лоджа): Автореферат дисс... канд. филол. наук / О.А. Толстых. – Екатеринбург, 2008. – С. 3.
6. Фаулз Д. Любовница французского лейтенанта / Джон Фаулз. – Москва: АСТ, 2005. – 480 с.
7. Фаулз Д. Коллекционер / Джон Фаулз. – Москва: АСТ, 2007. – 320 с.

Abbaszade K. Characteristic features of the Victorian literature in the English post-modern novel (the case study of John Fowles' creative activity)

This article touches upon the study of the intertextual connection between John Fowles' works and the Victorian authors. The article mainly concentrates on Victorianism, which is one of the dominant cross-cutting themes in the works of John Fowles. The article is also focused on the themes of freedom and being in concrete works of John Fowles. The analysis concerning the traditions of the past and the present has shown that the writer managed to create a dialogue between different epochs and cultures. J. Fowles formed a special cultural view of the historical

past. Much attention is given to the study of the Victorian customs and morality from the perspective of today.

***Keywords**: Victorian tradition, postmodernism, intertextual connection, dialogue.*

Аврамова Вікторія,

ОС «Магістр»
Спеціальність «Філологія»,
«Мова та література (англійська)»
Маріупольський державний університет
Науковий керівник:
Рибалка І.С., к.філол.н., доцент
кафедри англійської філології МДУ

ВІДОБРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРИНАЛЕЖНОСТІ ЕДГАРА АЛАНА ПО В ОБРАЗІ ГЕРОЯ-ДЕТЕКТИВА В АМЕРИКАНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ XIX СТОЛІТТЯ

Статтю присвячено вивченню національних особливостей у художньому образі героя-детектива на матеріалі розповідей Едгара Алана По, як засновника детективного жанру. Особливу увагу приділено вивченню художньої деталі. Прийняті до уваги також психологічні та мовленнєві особливості головного героя. У статті представлено детальний аналіз образу головного героя-детектива, Огюста Дюпена, також виділено та описано характерні особливості типового представника американського суспільства другої половини XIX століття.

***Ключові слова**: детективний жанр; художній образ; художня деталь; герой-детектив; національний характер.*

Метою дослідження є визначення національних особливостей героя-детектива в американській літературі.

Сьогодні літературознавці дедалі більше уваги приділяють методології, що використовується в інших дотичних до літературознавства дисциплінах: філософії, естетики, мовознавства, психології та етнопсихології, соціології. Сучасні дослідники-гуманітарії все частіше звертаються до національних та іміджевих проблем у різних сферах знання. Саме з цієї причини дослідження

питань національної ідентифікації та національних типів є досить актуальним у вітчизняній науці про художньо літературу.

Едгар Алан По – американський поет, прозаїк, критик, редактор, один з перших професійних письменників США XIX століття. Спадщина письменника налічує багато творів, написаних у різних жанрах. Так, наприклад, письменник яскраво проявив себе як новеліст у розповіді «Рукопис, знайдений у пляшці» (1833). Розповідь «Падіння в Мальстрем» (1841) і єдина «Повість про пригоди Артура Гордона Піма» (1838) описує морські подорожі. У «морській» тематиці написані ще такі розповіді, як «Щоденник Джуліюса Родмена» (1840), «Незвичайні пригоди такого собі Ганса Пфааля» (1835) та «Історія з повітряною кулею» (1844).

У квітні 1841 року, разом з виходом у світ новели «Вбивство на вулиці Морг» талановитого американського письменника Едгара Алана По, «народився» і сам детективний жанр. За першим «логічним оповіданням», як називав його сам автор, вийшли ще два: «Таємниці Марі Роже» та «Викрадений лист» (1842—1844). Саме завдяки цим «логічним оповіданням» був не тільки відкритий новий, досі невідомий жанр, а й закладені його основні принципи.

Крім Едгара Алана По жанр детектива зацікавив ще багатьох письменників. Великої популярності здобули такі видатні письменники як Уілкі Коллінз, Артур Конан Дойл, Агата Крісті та Гілберт Кіт Честертон.

Огюст Дюпен − літературний персонаж, створений відомим американським письменником Едгаром Алланом По. Дюпен представлений як розумний детектив і сищик, який розкриває найважчі загадки і злочини. Дюпен з'являється лише в трьох оповіданнях: «Вбивство на вулиці Морг», «Таємниця Марі Роже», і «Викрадений лист».

Дюпен, ймовірно, ближче інших героїв видатного Е.А. По стоїть до справ суспільства, але у той самий час герой ніби знаходиться поза суспільством. Йому миліше меланхолія, книги, позиція холодного та розсудливого спостерігача за хаосом. Між тим, Огюст Дюпен мав

компаньйона, разом з яким розплутував усі злочини. Цей компаньйон є трохи незвичним і несподіваним, бо це анонімний оповідач.

Розповідь «Вбивство на вулиці Морг», вважається першим твором в світовій літературі в жанрі детектива, отже Огюст Дюпен − перший літературний детектив, але не найвідоміший, бо є ще Шерлок Холмс, Еркюль Пуаро, міс Марпл, батько Браун, комісар Мегре. Причому, деякі з них, наприклад, Холмс і Пуаро створені при використанні деяких прийомів з розповідей Е.А. По.

Згідно з роботами видатних етнопсихологів В.Г. Крисько, В.А. Сухарева та Б.Р. Манделя, національні характеристики американця є наступними: діловитість, свобода та незалежність, авантюризм, романтизм, дружелюбність, але й час від часу американці люблять побути далеко від людей та присвятити час собі. Таким перед нами і постає головний герой детективних новел Е.А.По Огюст Дюпен. Хоча у новелах автор «робить» його французом, все ж ми бачимо, що сищик вміє добре вести справи, являється дружелюбною людиною, хоча не дуже легко сходиться з іншими людьми. Огюст Дюпен – романтик, він дуже любить ніч, особливо думати по ночам. Він авантюрна людина, має живу уяви, але не любить компанію інших людей. В детективних новелах ми бачимо, що єдиним другом головного героя є оповідач.

Особливу роль у побудові самого детективного сюжету грає деталь. У «Літературній енциклопедії термінів і понять» «деталь» характеризується наступним чином : *«**ДЕТАЛЬ** (фр. Detail - частина, подробиця) - особливо значний, виділений елемент художнього образу. У розширювальному сенсі говорять про психологічну і мовну деталізації (характеристичну деталь думок, переживань і висловлювань персонажів). Функції художніх деталі вельми різноманітні»* [3, с. 220].

Перш ніж перейти до характеристики типового американця, вважаємо доцільним висвітлити етнопсихологічне поняття «національний характер». На нашу думку, психолог Б.Р. Мандель дає чітке пояснення цьому терміну:

*«**Національний характер** – історично сформована сукупність стійких психологічних рис представників тієї чи іншої етнічної спільності, що визначають звичну манеру їхньої поведінки і типовий образ дій і виявляються в їхньому ставленні до соціально-побутовому середовищі, до навколишнього світу, до праці, до своєї і інших націй»* [4, с.48].

Для досягнення мети дослідження ми вивчили висновки таких вчених у галузі етнопсихології як: В.Г.Крисько [2, с.110], В.А. Сухарев [7, с.214] та Б.Р. Мандель [4, с.54]. Завдяки вченим ми виокремили «типові ознаки» справжнього американця. Тож, серед жителів Сполучених Штатів Америки найчастіше ми зустрінемо такі риси характеру як: працьовитість, діловитість, вміння знаходити раціональні рішення існуючих проблем, висока техніка організації власної праці, романтичний настрій та незалежність.

Тож, аналізуючи образ Огюста Дюпена, треба зазначити, що вперше читач зустрічає видатного сищика в оповіданні «Вбивства на вулиці Морг»: *«I there became acquainted with a Monsieur C. Auguste Dupin. This young gentleman was of an excellent, indeed of an illustrious family, but, by a variety of untoward events, had been reduced to such poverty that the energy of his character succumbed beneath it, and he ceased to bestir himself in this world, or to care for the retrieval of his fortunes. By courtesy of his creditors, there still remained in his possession a small remnant of his patrimony; and, upon the income arising from this, he managed, by means of a rigorous economy, to procure the necessities of life, without troubling himself about its superfluities»*. Виходячи з даної цитати, можемо зробити висновок, що Огюст Дюпен – молодий чоловік, чиї батьки були деколи багаті. Саме тому припускаємо, що герой має хорошу освіту [10, с. 6].

Сфера діяльності Огюста Дюпена: він далеко не професійний детектив. На цьому наголошує сам автор: *«Books, indeed, were his sole luxuries, and in Paris these are easily obtained»***.** Ця цитата підтверджує той факт, що Огюст Дюпен володіє аналітичним розумом завдяки тому, що він багато читає.

Детектив і сищик − не професія Дюпена. Він просто читає різні газети, робить висновки і береться за справу [10, с. 8].

О. Дюпен дуже відданий своїй справі, його побут та приватне життя не описується. Головний герой живе у Парижі, але його життя дуже просте: *«Had the routine of our life at this place been known to the world, we should have been regarded as madmen–although, perhaps, as madmen of a harmless nature. Our seclusion was perfect. We admitted no visitors. Indeed the locality of our retirement had been carefully kept a secret from my own former associates; and it had been many years since Dupin had ceased to know or be known in Paris. We existed within ourselves alone»* [10, с.6].

Основні риси характеру Дюпена – його гострий розум, аналітичний склад розуму: *«At such times I could not help remarking and admiring (although from his rich ideality I had been prepared to expect it) a peculiar analytic ability in Dupin»*. Він дуже любить читати, саме тому володіє знаннями з різних наукових сфер. Крім цього, Дюпен зацікавлений у своїй справі. Наступна цитата може це пітвердити: *«Dupin seemed singularly interested in the progress of this affair --at least so I judged from his manner, for he made no comments»* [10, с.10-12].

Зауважимо, що детектив Дюпен – це чистосердечна людина, зі свіжою та живою уявою: *« I was deeply interested in the little family history which he detailed to me with all that candor which a Frenchman indulges whenever mere self is the theme. I was astonished, too, at the vast extent of his reading; and, above all, I felt my soul enkindled within me by the wild fervor, and the vivid freshness of his imagination»* [10, с.14].

Зважаючи на те, що Огюст Дюпен досить молодий, в його душі живе романтика. Автор на сторінках своєї повісті зазначає, що герой не тільки любить працювати у ночі, а й закоханий у неї: *«It was a freak of fancy in my friend (for what else shall I call it?) to be enamored of the night for her own sake; and into this bizarrerie, as into all his others, I quietly fell; giving myself up to his wild whims with a perfect abandon»* [10, с.18].

Не дивлячись на те, що Огюст Дюпен – романтичний та чистосердечний, автор наділяє його деякою холодністю. Він іноді навіть проявляє відчуженість від життя:*«He boasted to me, with a low chuckling laugh, that most men, in respect to himself, wore windows in their bosoms, and was wont to follow up such assertions by direct and very startling proofs of his intimate knowledge of my own. His manner at these moments was frigid and abstract; his eyes were vacant in expression; while his voice, usually a rich tenor, rose into a treble which would have sounded petulant but for the deliberateness and entire distinctness of this enunciation.» «At such times I could not help remarking and admiring (although from his rich ideality I had been prepared to expect it) a peculiar analytic ability in Dupin»* [10, с. 22].

З першого погляду Дюпен здається достатньо відкритою людиною, але йому також не далека скритність: *«The simple character of those inductions by which he had disentangled the mystery never having been explained even to the Prefect, or to any other individual than myself, of course it is not surprising that the affair was regarded as little less than miraculous, or that the Chevalier's analytical abilities acquired for him the credit of intuition. His frankness would have led him to disabuse every inquirer of such prejudice; but his indolent humor forbade all further agitation of a topic whose interest to himself had long ceased»* [10, с.41].

Звісно, Огюст Дюпен – відомий детектив у Парижі, до нього дуже часто звертаються за допомогою, але Едгар Алан По наділяє свого героя скромністю: *«The compliment my friend rebutted as best he could»* [10, с.43].

Виходячи з роду діяльності головного героя, без усяких сумнів можемо наголосити на тому, що детектив Дюпен дуже уважний. Цей факт яскраво підкреслюють наступні цитати: *«Dupin, meanwhile, examining the whole neighborhood, as well as the house, with a minuteness of attention for which I could see no possible object». «Dupin scrutinized every thing–not excepting the bodies of the victims»* [10, с.30-31].

Метод роботи Огюста Дюпена − логічні міркування, що описуються на прикладі гравця в карти: *«The volume of information received is not only the reliability of conclusions but the accuracy of observation»***.** Даний метод підкреслює важливість читання та письмового слова. Дюпен повинен працювати самостійно, не зважаючи на поліцію, тому що його метод розслідування процвітає саме завдяки хорошій інтуїції та великому досвіду героя. [10, с.11].

Повість «Таємниця Марі Роже» допомагає читачам зайвий раз упевнитись в тому, що головний герой не просто грається у детектива, а являється справжнім професіоналом своєї справи:

«It may readily be supposed that the part played by my friend, in the drama at the Rue Morgue had not failed of its impression upon the fancies of the Parisian police. With its emissaries, the name of Dupin had grown into a household word» [10, с.50].

«It thus happened that he found himself the cynosure of the political eyes; and the cases were not few in which attempt was made to engage his services at the Prefecture» [10, с.39].

Також завдяки аналізу мовлення детектива Е.А. По можемо остаточно повірити у те, що Огюст Дюпен справжній детектив: *«"If it is any point requiring reflection," observed Dupin, as he forbore to enkindle the wick, "we shall examine it to better purpose in the dark»* [10, с. 86].

«"Here, then," said Dupin to me, "you have precisely what you demand to make the ascendancy complete --the robber's knowledge of the loser's knowledge of the robber"» [10, с.91].

Л.І.Чернавіна пище: *«По наділяє свого героя майже надлюдськими здібностями, він ніколи не помиляється. Дюпен - не тільки тонкий аналітик, а й прекрасний психолог. Так, в оповіданні «Украдений лист» сищик домагається успіху тому, що добре розбирається в душі злодія. Він знає, що міністр, який вкрав лист - математик і поет, і Дюпен ставить подумки себе на його місце і порівнює вчинки міністра зі своїми. Настільки ж успішно*

справляється він з психологією злочинця в оповіданні «Таємниця Марі Роже». Він уявляє, як повинен бути переляканий вбивця, як йому вважається погоняі які, отже, помилки він може допустити» [9, с. 40].

Огюст Дюпен – дуже важливий образ в історії детективного жанру. Це був перший персонаж, який володів яскравими детективними здібностями та використовував їх для розкриття злочинів.

Тож, образ Огюста Дюпена носить національне значення, тобто, бувши американцем за походженням, Едгар Алан По наділив свого головного героя якостями, притаманними типовому американцю: романтизм, діловитість, аналітичний склад розуму, дружелюбність та авантюрність.

Література

1. Вольский Н.Н. Работы по теории и истории детективного жанра. Загадочная логика. Детектив как модель диалектического мышления / Н.Н.Волков // Новосибирск, 2006, с 50.
2. Крысько В. Г. Этническая психология: Учеб. пособие для студ. высш. учеб, заведений. — М.: Издательский центр «Академия», 2002.-320с.
3. Литературная энциклопедия терминов и понятий / под ред. А.Н.Николюкина. Институт научн. информации по общественным наукам РАН. — М.: НПК «Интелвак», 2001. — 1600 с.
4. Мандель Б.Р. Этнопсихология: иллюстрированный учебник для студентов вузов / Б.Р. Мандель / / М. - Берлин: Директ - Медиа, 2015 – 412 с.
5. По Э. А. Полное собрание рассказов. / Э.А. По // худ. литература. - М., «Наука», 1970.
6. Поспелов Г. Н. Теория литературы / Г.Н. Поспелов // Учебник для университетов. — М.: Высш. школа, 1978. — 351 с.
7. Сухарев В.А., Сухарев М.В. «Европейцы и американцы глазами психолога».– Мн.: «Беларусь», 2000. – 366 с.
8. Храпченко М. Б. Горизонты художественного образа / М. Б. Храпченко // Контекст – 80: Лит. – крит. исследования. М.: Наука, 1981. — С 10—104.

9. Чернавина Л.И. Детективные новеллы Э. По (К вопросу об истоках детективного жанра) Очерки по зарубежной литературе / Л.И.Чернавина // Вып. 1. Иркутск, 1969, с. 36-54.
10. Po E.A. The Murders in the Rue Morgue (The Dupin Tales) / E.A. Po. – New-York: The Modern Library, 2006. – 129 p.
11. Willis C. Detective Fiction. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.litencyc.com/php/stopics.php?rec=true&UID=267Literary Encyclopedia: Detective Fiction

Avramova V.I. The reflection of Edgar Alan Po's national identity in the image of hero-detective in American literature of the XIX-th century.

The article focuses on studying of national features in the artistic image of the hero-detective, based on the stories by Edgar Alan Po, as the founder of detective genre itself. Special attention is paid to the study of artistic detail. The psychological and speech features of the protagonist are also taken into consideration. The article presents a detailed analysis of the main hero's image, Auguste Dupen, characteristic features of the typical representative of American society of second half of the XIX-th century are singled out and described.

***Key words**: detective genre; artistic image; artistic detail; detective hero; national character.*

Варвара Білоцерковець,
ОС «Магістр»
Спеціальність «Філологія»,
«Мова та література (англійська)»
Маріупольський державний університет
Науковий керівник:
Федорова Ю.Г., к.філол.н., доцент
кафедри англійської філології МДУ

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КОМІЧНОГО ТА ЕКСЦЕНТРИЧНОГО У ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ ДЖ.К.РОУЛІНГ)

Дослідження присвячене питанню використання лінгвостилістичних засобів вираження комічного та ексцентричного у англійській літературі на основі творів Дж.

К. Роулінг. Встановлені основні мовні засоби, що використовуються для досягнення ефекту комічного та ексцентричного у текстах британської письменниці. Автором виявлено найпоширеніші проблеми перекладу цих одиниць українською мовою.

Ключові слова: *комічне, ексцентричне, лінгвостилістичні засоби, гумор, переклад.*

Дослідження мови дитячої літератури завжди займало одне з провідних міст роботи лінгвістів та психологів. Що стосується країн СНГ, вивчанням питань дитячої літератури займалися такі видатні письменники та перекладачі, як К. Чуковський та С. Маршак. Неможна не приділити увагу неоцінному теоретичному та практичному внескові в освітленні дитячої літератури з елементами комічного та ексцентричного, який зробили вітчизняні вчені,такі як В. Пропп, Ю. Лотман, Р. Раскин,а також зарубіжні дослідники Д. Крістал, Н. Норрис, В. Неш і т.д.

Метою цієї роботи є системне та комплексне виявлення і опис особливостей комічного та ексцентричного,а також аналіз стилістичних прийомів для досягнення комічного та ексцентричного ефектів в сучасній дитячій літературі на основі робіт британьскої письменниці Дж.К. Роулінг

В художній літературі важливу роль відіграє комічне. Існують численні спроби науковців дослідити цей феномен, але й досі не існує окремої та зрозумілої дефініції поняття комічного. Але якщо все ж зробити спромогу дати визначання цьому терміну, то ми можемо сказати, що засоби творення комічного – це художні засоби, які сприяють твореню комічного ефекту зображуваних явищ, подій, образів. Функції засобів комічного досить широкі: від створення сміхової атмосфери твору до гнівного викриття негативних фактів, рис характеру, закономірностей дійсності в цілому.

Серед засобів комічного вирізняють: гумор, іронію, сатиру, сарказм, пародію, парадокс та ін. На використанні різноманітних засобів комічного розвинулися такі жанри, як комедія, фарс, памфлет, епіграма, буфонада та ін. У нашій роботі ми розглянемо роль комічного у літературних працях Джоан К. Роулінг.

Джоан К. Роулінг – англійська письменниця, літературний псевдонім Дж. К. Ролінґ (англ. J.K.Rowling), автор серії (1997–2007) романів про Гаррі Поттера, перекладених понад 60 мовами, зокрема й українською. Її вклад в сучасну літературу не можна заперечувати. На книгах про пригоди Гаррі Поттера та його друзів зросло ціле покоління, яке не може уявити своє життя без можливості час від часу поринати у магічний світ, який створила Джоан. Одна з особливостей творів письменниці – це використання великої кількості засобів вираження комічного та ексцентричного. Отже, розглянемо основні засоби творення комічного.

Гумор (від лат. Humor – волога, рідина) – різновид комічного, відображення смішного у життєвих явищах і людських характерах [3].

Гумор не заперечує об'єкт висміювання, а лише піддає осміянню здебільшого часткові недоліки загалом позитивних явищ, окремі смішні риси в характері людини.

Сарказм (грец. sarkasmos – терзання, від sarkazo – рву м'ясо) – їдка, викривальна, особливо дошкульна насмішка, сповнена крайньої ненависті та гнівного презирства [3]. Сарказм не має подвійного, часто прихованого дна, виражається завжди прямо. Об'єктом сарказму є зазвичай явища небезпечні, різко негативні й аморальні. Найчастіше, головною метою використання сарказму є спроба задчіпити чиїсь почуття.

Іронія (від грец. eironeia – лукавство, глузування, удавання) – художній троп, який виражає глузливо-критичне ставлення митця до предмета зображення [3]. Це насмішка, що замаскована зовнішньою благопристойною формою.

Сатира (від лат. satira, від satura – суміш, усяка всячина) –1) особливий спосіб художнього відображення дійсності, який полягає в гострому осудливому осміянні негативного; 2) твір викривального характеру [2]. Сатира спрямована проти соціально шкідливих явищ, які гальмують розвиток суспільства; на відміну від гумору, вона має гострий непримиренний характер. Часто об'єктом сатири є антиподи загальнолюдської моралі,

пристосуванці, лицеміри, зрадники та ін., а також явища, які не відповідають етичному та естетичному ідеалу.

Пародія (від грец. parodia – пісня навиворіт, переробка на смішний лад) – 1) засіб художньої виразності, побудований на імітації манери поведінки, манери мовлення, творчої манери тощо з метою викриття того чи іншого явища, рис характеру; 2) один із жанрів фольклору та художньої літератури [2]. Пародія завжди передбачає об’єкт висміювання, його впізнавання. На цьому будується комічний ефект пародії. Пародія може бути окремим художнім прийомом у певних епізодах, ситуаціях, а також засобом художньої типізації, створення образів, і пронизувати всі рівні тексту. Пародія завжди передбачає творче освоєння «чужого» через авторське, що надає цьому «чужому» непередбачуваного, окарикатуреного вигляду [1].

Парадокс (грец. paradoxos – несподіваний, дивовижний, той, що суперечить здоровому глуздові) – 1) засіб художньої виразності; 2) вислів, судження, ситуація, вчинок та ін., які суперечать здоровому глуздові, не відповідають усталеним нормам, традиційним уявленням [3]. Парадокс, що завжди містить у собі елемент несподіваності, незвичайності будується на запереченні традиційного, усталеного, правильного. Через свою незвичайність парадокс висвітлює образи і явища у несподіваному ракурсі. Який нерідко допомагає виявити їхню приховану сутність.

Щодо засобів вираження ексцентричного у художній літературі,а особливо що стосується саме дитячої літератури, то це питання досі залишається майже не вивченим. Вчені трактують ексцентричне як щось незвичне, надзвичайне, або як поведінку,яка не вкладається у межі розумного,або як навмисне спотворення причинно-наслідкових та логічних зв'язків. Як і комічне, ексцентричне втілюється у життя в художній літературі найрізноманітнішими засобами.

Не можна не погодитися, що сприйняття ексцентричного залежить від віку,фонових знань людини та інтелектуального рівня і, звичайно,є особистим. Усі ці фактори в однаковій мірі впливають на читача. На наш

погляд, тільки через різницю між дорослим і дитячим сприйняттям багато дій здадуться дорослим ексцентричними, в той час як діти ті ж самі дії не вважатимуть дивними або як відхилення від загальноприйнятих дорослими норм. Таким чином, під ексцентричним також маються на увазі невідповідності, тільки не викриття їх, як це випливає з трактування комічного, а спостереження і аналіз цих невідповідностей. Ексцентричне має більш обмежену сферу функціональної реалізації, ніж комічне, через те, що воно пов'язане переважно з невербальною поведінкою. Комічне частіше виражається в мові. Ексцентричне не завжди пов'язано зі смішним і необов'язково викликає посмішку, а найчастіше призначається для прояву епатажності або екстравагантності [7]. У дитячій літературі ексцентричне, яке іноді тісно переплітається з комічним, допомагає дитині самостійно розрізнити казкове від реального і отримати від цього задоволення.

Що стосується самих засобів вираження комічного та ексцентричного на словотвірному рівні, то тут ми можемо виокремити наступні прийоми: авторські оказіоналізми та неологізми, контамінацію (слова-злитки) та незвичайні похідні слова [7]. Та, як ми вже зазначали вище, виникнення комічного та ексцентричного утворюють полісемія,омонімія,метонімія,ідіоматичність і т.д. Найчастіше ефект комічного створює оксюморон та різноманітні евфемізми. В інших випадках з метою створення жартівливого, а іноді глузливого забарвлення, для викриття нещирої або іншої негативної поведінки автори використовують пародію, гіперболу, гру слів, та інші стилістичні засоби.

Якщо звернутися до творів Дж. К. Роулінг, то ми можемо легко побачити, що письменниця використовує метафору та уособлення для того, щоб твір набув атмосфери казковості та чарівності; а для того, щоб досягнути комічного та ексцентричного ефектів антитезу, гіперболу, гротеск, каламбур та ін. [2]. Наведемо приклад, де комічне базується на оксюмороні dancing skeletons: «Dumbledore had booked a troupe of dancing skeletons for the entertainment» [8, с. 100] − Дамблдор запросив групу танцюючих скетелів на

свято [5, с. 188]. Для носіїв мови додатковий комічний ефект здобувається за допомогою використання аллюзії на незвичайний ідіоматичний вираз as noisy as two skeletons dancing on a tin roof.

Далі розглянемо приклад речення, в якому мова йде про дивовижні події що сталися у холі факультету Гриффіндор. Двоє студентів були знайдені мертвими,але,як з'ясувалося пізніше, живими, але у дивному стані,коли вони знаходилися нібито у комі. Але особливо вразив учнів ідентичний стан одного с привидів замку: «…what terrible power could harm some one who was already dead?» [8, с. 157] – «...яка страшна сила змогла вразити того,хто вже й так був мертвий?» [4, с. 286]. В даному випадку досягнення ефекту ексцентричного базується на вживанні гротеску: вбитий був той,хто вже був мертвий декілька сторіч.

Оскільки наша праця пов'язана з дослідженням лінгвостилістичних засобів вираження комічного та ексцентричного у мові сучасної дитячої літературі та з аналізом їх переклада, треба пам'ятати, що переклад цих засобів завжди викликає великі утруднення, але коли це стосується саме дитячої літератури − все приймає дуже серйозні оберти. Англійська мова дуже специфічна, тому що для неї притаманне існування великої кількості внутрішніх реалій та алюзій,а ще неперекладної ігри слів, яка є характерною для цієї мови. Не дивно, що велика кількість творів нею досі залишаються недоступною нашому читачеві, завдяки існуючій проблемі адекватної інтерпретації цих творів з англійської на українську мову.

Основною проблемою перекладу засобів вираження комічного та ексцентричного саме у дитячій літературі з англійської мови є те, що найчастіше в маленьких дітей ще не до кінця сформована мовна картина миру, а саме у своїй рідній мові. Тому перед перекладачем постає завдання передати складні та під час чудернацькі мовні прийоми таким шляхом, щоб дитина мала змогу зрозуміти їх. Іноді цей ефект досягається за допомогою знаходження аналогів у рідній мові.

Переклад реалій є істотною проблему в перекладному творі. При виборі мовних засобів тієї чи іншої реалії можливо свідоме або несвідоме спотворення комунікативного наміру автора і привнесення в добуток ідей, що належать виключно перекладачеві, тобто формування комунікативного наміру перекладача, відмінного від оригіналу [6].

Вибір в залежності від характеру тексту перекладачі повинні робити з урахуванням жанрових особливостей. При перекладі реалій спостерігається дві тенденції: збереження реалії та її трактування. У перекладі реалій іноді використовується транслітерація, однак, вона не дає ніякої інформації про значення реалії без приблизного перекладу або пояснення. У дитячій повісті варто було б максимально утримуватися від транскрипції / транслітерації або, вводячи в текст чужу реалію, тут же пояснювати її; в пригодницькому романі або казці транскрипція або транслітерація можуть виявитися хорошим рішенням, тому що зберігають елемент екзотики, таємничості, властиві цим жанрам [6].

Один із найкращих прикладів вираження комічного та ексцентричного у літературі − це імена персонажів, у яких закладається опис характеру або персональних якостей цієї конкретної людини. Візьмемо за приклад Дикозора Муді або Северуса Снейпа з роману Дж.К. Роулінг «Гаррі Поттер і Келих Вогню». Ми з легкістю можемо здогадатися, що від людей з такими іменами навряд чи можна очікувати чогось хорошого.

Переклад цих імен поставляє одне з найскладніших завдань перед перекладачем. При написанні твору автор наділяє своїх персонажів особливими якостями, які іноді знаходять відображення в їх іменах та прізвищах. Перекладачеві необхідно знайти такі лінгвостилістичні засоби у рідній мові, щоб з максимальною точністю передати той сенс, який вкладав автор, при цьому зробивши свій переклад якомога найбільше відповідним до реалії мови перекладу. Особливо це стосується дитячої літератури, тому що маючи ще не до кінця сформовану картину світу діти можуть не зрозуміти якихось складних асоціацій, тому перекладач повинен "розуміти" природу

дітей та зробити усе можливе, щоб похідний текст твору був зрозумілий навіть малюкам.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що реалії іншомовної картини світу можуть значно ускладнювати переклад твору з іншої мови,а також розуміння цього твору у юного читача. Перед перекладачем постає серйозне завдання зробити свій текст максимально зрозумілий для всієї читацької аудиторії. Найбільщі труднощі при перекладі складають саме лінгвостилістичні прийоми вираження комічного та ексцентричного, тому як вони є найкращім відображенням почуття гумору та сприйняття світу як такого. Неможливо зі стовідсотковою точністю здійснити переклад комічного та ексцентричного; неможливо відтворити з абсолютною ретельністю той сенс,що закладає у свій твір автор. Але перекладач повинен розуміти, відчувати та вміти перекладати текст таким чином, щоб дитина-читач навіть на своєму рівні сприйняття могла розуміти комічний або ексцентричний ефект, що був закладений автором.

Література

1. Літературознавчий словник–довідник. – К.: Академія, 1997.
2. Словник літературознавчих термінів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrlit.vn.ua/info/dict/vysov.html
3. Борев Ю.Б. О комическом / Ю.Б. Борев. – М.: Искусство, 1997. − 272 с.
4. Капкова С.Ю. Перевод личных имен в произведении Дж. К. Роулинг «Гарри Поттер и Тайная комната» / С.Ю. Капкова // Лингвистические основы межкультурной коммуникации. Материалы международной конференции. – Нижний Новгород, 2003. 90 – 92 с.
5. Роулинг Дж.К., Гарри Поттер и Тайная комната: Роман/ Пер. с англ. М.Д. Литвиновой // Дж.К. Роулинг – М.: ООО «Издательство «РОСМЭН-ПРЕСС», 2002 . – 480 с.
6. Чарычанская Н.В. К вопросу о переводческой интерпретации / Н.В. Чарычанская // Язык, коммуникация и социальная среда − Вып. 3. − Межвуз. сб. науч. тр. – Воронеж, 2004. – 71 с.

7. Якобсон Р.О. О лингвистических аспектах перевода / Р. Якобсон. // Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике. – М.: Междунар. отношения, 1978. – С. 54 – 63.
8. Rowling J.K, Harry Potter and the Chamber of Secrets / J.K. Rowling. – Bloomsberry Publishing Pic, 38 Soho Square, London, 1998. – 498p.

Bilotserkovets Varvara. Linguostylistic methods of expressing comic and eccentric in British literature based on novels written by J. K. Rowling.

This work deals with a matter of using a variety of linguostylistic methods of expressing comic and eccentric in British literature based on novels written by J.K. Rowling. The language methods which are used to achieve comic and eccentric effect in the texts of the British writer have been determined. Also in this work the author has covered a valueless contribution in a research of comic and eccentric linguostylistic methods which was made by a huge amount of foreign and local writers and translators. The author has revealed the most common issues of translating those units into Ukrainian language.

Key words: *comic, eccentric, lynguostylistic methods, humor, translation.*

Вовк Наталя,
ОС «Магістр»
Спеціальність «Середня освіта»,
спеціалізація «Мова і література (німецька)»
Маріупольський державний університет
Науковий керівник:
Кажан Юлія Миколаївна, к.пед.н., доцент кафедри німецької і французької філології МДУ

МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ПОДКАСТІВ З МЕТОЮ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ УЧНІВ НА УРОКАХ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

В данній статті нами була розглянута методика використання подкастів в учбовому процесі, з метою поліпшення якості навчання. Проаналізовано ефективність та доцільність використання ресурсів Веб 2.0 на уроках з іноземної мови з метою організації самостійної роботи учнів. В статті були також виявлені переваги щодо використання подкастів на уроках.

Ключові слова: *інноваційні технології, самостійна робота, подкаст, інтерактивність, вмотивованість учня.*

Активне впровадження в практику сучасних інноваційних технологій (як на уроках, так і в позакласній роботі) сприяє розвитку творчих здібностей та активності школярів, вдосконаленню навичок самостійної роботи учнів, активній участі їх в позакласній роботі, співпраці з батьками та школярами. Та головне – досягається мета навчання іноземної мови – вивчення мови стає приємним процесом, формується та розвивається комунікативна культура школярів, вони практично опановують іноземну мову.

Таким чином, можна виділити наступні інноваційні технології, якими користуються сьогоденні вчителі з ІМ: комп'ютерні (інформаційні) технології; мультимедійні засоби; проектні технології; проблемне навчання (ситуації); ігрові технології.

Проблема удосконалення форм і методів викладання іноземної мови, їх постійне оновлення, пристосування до нових умов життя останнім часом не виходить з розряду актуальних питань вищої освіти. Сучасна наука має певний досвід у розв'язанні подібних питань. Зараз перед вчителем іноземної мови постає проблема пошуку шляхів підвищення пізнавального інтересу учнів до вивчення мови, закріплення їхньої позитивної мотивації до навчання. Однією із можливостей вирішення цієї проблеми є використання інноваційних технологій у навчанні.

Мета статті – виявити ефективність впровадження подкастів в навчальний процес та окреслити можливості їх використання.

На сьогоднішній день найпоширенішим і найдієвішим методом викладання та навчання іноземних мов, безперечно, є комунікативно-орієнтований, що максимально наближений до реальних умов іншомовного середовища. Одним із засобів його реалізації є активне застосування комп'ютерних технологій, бо саме вони відкривають доступ

до нових джерел інформації, активізують навчально-пізнавальну діяльність учнів, дозволяють швидше засвоювати мовний матеріал, надають нові можливості для розвитку мовленнєвих навичок та їх удосконалення, значно підвищують ефективність самостійної роботи, допомагають реалізувати нові методи і форми навчання. Узагальнено-теоретичний аспект щодо поняття педагогічної технології розроблений сучасними педагогами: В. Безпалько, М. Кларіним, Б. Лихачовим, В. Монаховим, Г. Селевко та іншими. Проблему використання інноваційних методів розглядали такі вчені як О. Арламов, М. Бургін, В. Журавльов, В. Загвязинський, Н. Юсуфбекова та інші.

Можливості використання Інтернет - ресурсів величезні. Глобальна мережа Інтернет створює умови для отримання будь-якої необхідної учням і вчителям інформації у будь-якій точці земної кулі: країнознавчий матеріал, новини з життя молоді, статті з газет і журналів, необхідну літературу і т.д. Застосовуючи комп'ютерні технології, можна не лише викликати в учнів інтерес до предмета, а й привчити їх самостійно знаходити, аналізувати й узагальнювати інформацію. Проте використання програмних засобів має бути доцільним і виправданим, використовувати їх варто тоді, коли це дає незаперечний педагогічний ефект. Інтернет є надзвичайно багатим джерелом потенційних навчальних ресурсів для кожного вчителя. Це величезна довідково-інформаційна система, яку успішно застосовують для вивчення мови. Матеріали можна роздрукувати й скористатися ними під час традиційного заняття [3, с.5].

При вивченні іноземної мови можна використовувати комп'ютер для всіх вікових груп. Найдоцільніше використовується комп'ютер для організації пошукової роботи учнів. Це є важливим засобом підвищення ефективності навчання і привчає учнів самостійно знаходити, аналізувати й узагальнювати інформацію.

Бурхливий розвиток технологій, зокрема, всесвітньої мережі Інтернет з її багатими ресурсами, пропонують сучасному викладачеві

іноземної мови справжній арсенал технічних засобів навчання – веб-сайти, електронна пошта, електронні енциклопедії, блоги, вікі, подкасти, вебінари та відеоконференції, тощо. Подкасти мають значний дидактичний потенціал, а, отже, їх можна інтегрувати в процес навчання іноземної мови.

Поняття «подкаст» походить від англійського слова podcasting, яке стало популярним, завдяки широкому розповсюдженню портативних медіаплеєрів iPod компанії Apple, засновником якої є Стів Джобс. Саме слово podcasting з'явилося шляхом злиття двох слів − «iPod» і «broadcasting» (англ. - радіо- телемовлення; трансляція) і являє собою особливий формат аудіо- та відеопередач, що публікуються в Інтернеті [2, с.52].

Успіх у навчанні за допомогою комунікацій в Інтернеті доведений вченими і практиками. Нині пріоритетним є навчання з використанням комунікативності, автентичності спілкування, вивчення мови в культурному контексті, автономності та інтерактивності, самостійності навчання.

Однією з вимог, що висуваються до навчальних матеріалів, котрі розміщені в Інтернеті, є їхня інтерактивність. Серед важливих ознак та інструментів інтерактивної взаємодії є полілог, діалог, творчість мислення, міжсуб'єктні відносини, свобода вибору, ситуація успіху, позитивність і оптимістичність оцінювання, рефлексія та інше [5].

Визнаючи інтерактивний підхід як перспективний напрям у сучасній дидактиці, дослідники вважають, що цей підхід підвищує ефективність навчання в процесі спілкування.

З появою та розповсюдженням технології Веб 2.0 традиційне використання аудіоматеріалів перейшло до розряду засобів навчання, що забезпечує розвиток творчих здібностей учнів, їхньої самостійності, здатності до самооцінки.

Дидактичний матеріал подкастингу базується на основних технічних і дидактичних характеристиках інтернет-технології:

1. Автентичність. Подкасти можуть помітно збагатити заняття з мови, тому що вони є автентичним матеріалом, котрий призначений для прослуховування в процесі вивчення мови. Величезна кількість подкастів дає матеріал зі скриптами і супровідними текстами, примітками про ступінь складності і дидактичними рекомендаціями, а також завданнями до пропонованого уривку, які можуть використовуватися на різних етапах вивчення іноземної мови.

2. Актуальність. Система подкастингу дозволяє користувачам регулярно поповнювати свій архів новими аудіо- та відеоматеріалами з Інтернету.

Підписавшись на одержання подкастів, ми щодня можемо мати на своєму комп'ютері аудіо- і відеофайли з інформацією про актуальні події в різних сферах життя, які можуть бути використані на заняттях з іноземної мови чи поза ними.

3. Компетентність у галузі медіа. Технічні умови використання подкастів абсолютно прості, потрібно тільки скачати необхідний подкаст у форматі mp3 на комп'ютер або інший медіа-носій. Таке вміння є запорукою величезного мотиваційного потенціалу.

4. Автономність. Будучи однією з основних переваг Інтернету як навчальної платформи, автономність дозволяє діяти відповідно до потреб у навчанні, з темпами навчання та рівнем навченості.

5. Багатоканальне сприйняття. Сервіс подкастів часто пропонує навчальні матеріали, що будуються на комбінації звукового ряду, фото або відеокартинки, а також текстових матеріалів. Це дає можливість використовувати на одному занятті багатоканальні навчальні матеріали, тобто одночасно задіяти різні органи сприйняття, що, безумовно, розширює рецептивні можливості, є важливим аспектом у розумінні

інформації іноземною мовою, і як наслідок, стимулом до усного або письмового висловлювання за темою.

6. Мобільність технічного засобу (MP3-плеєра) дозволяє звертатися до матеріалів подкасту в будь-який час і за межами навчального закладу, що є розширенням середовища навчання.

7. Багатофункціональність. Система подкастингу є багатофункціональною. За її допомогою в процесі навчання іноземних мов можна розвивати декілька видів мовленнєвої діяльності.

8. Продуктивність. Використання відтворених матеріалів – це одна сторона роботи з подкастами на заняттях з іноземної мови, створення і подальше поширення власних подкастів – інша. З точки зору продуктивності, подкастинг є сильним імпульсом для заняття з іноземної мови в аспекті діяльнісного підходу. Створюючи і публікуючи в мережі аудіо- чи відеоматеріали, студенти працюють з перспективною інформаційною технологією в реальній ситуації.

9. Інтерактивність. Інтеграція подкастингу та його можливостей кооперативної взаємодії в навчанні іноземної мови якнайкраще сприяє інтерактивності навчального процесу [1].

Найбільш реалістичним завданням використання подкастів у навчальних цілях залишається розвиток рецептивних навичок. Подкасти дають можливість підійти до організації такого виду роботи як аудіювання по-новому. Тематика, обсяг подкастів надзвичайно різноманітні, тому вони можуть бути використані на різних щаблях вивчення мови.

Подкасти користуються найбільшим попитом у власників персональних комп’ютерів, портативних програвачів та всіляких мобільних пристроїв. Для зручності відтворення подкастів розроблено відповідне програмне забезпечення, що регулярно робить запит на веб-сайт стосовно нових записів, з метою їх подальшого завантаження на комп’ютер користувача, котрий, у свою чергу, вирішує, як і де він

використає записи. Зазвичай, подкасти мають певну тематику та періодичність видання.

Найповніше можливості цієї технології розкриваються в процесі навчання іноземної мови, оскільки власне мова як засіб передачі інформації є об'єктом вивчення. В навчанні різних видів мовленнєвої діяльності застосування подкастів сприяє підвищенню мотивації щодо вивчення іноземної мови, появі різноманітного фонетичного матеріалу, формуванню навичок аудіювання та уміння сприймати різні стилі мовлення з різними акцентами та інтонаціями, вдосконаленню навичок говоріння.

Величезна кількість подкастів професійної та загальної спрямованості викладена в Інтернеті: з метою підготовки до різних екзаменів, для школярів різних рівнів володіння іноземною мовою, подкасти з завданнями до них, тощо.

Подкасти, присвячені вивченню іноземної мови, дозволяють вирішити низку методичних завдань – формування навичок та вмінь розуміння іншомовного мовлення на слух, формування та вдосконалення навичок вимови, розширення та збагачення лексичного запасу, граматичних навичок, розвиток умінь говоріння та усного мовлення.

Проте, найбільш прийнятним та реалістичним завданням використання подкастів в навчальних цілях залишається розвиток рецептивних аудитивних навичок роботи з фонетичним, лексичним та граматичним матеріалом та вмінь розуміння мовлення на слух – розрізняти головне та другорядне, визначати тему повідомлення, поділяти текст на смислові частини, встановлювати логічні зв'язки, визначати головну думку, сприймати повідомлення відповідної тривалості у відповідному темпі.

Інтеграція подкастів у процес навчання іноземної мови у старшій школі має бути методично обґрунтованою. Відомо, що сучасна концепція освіти полягає в переході до компетентнісного підходу – метою навчання

іноземної мови є розвиток не лише комунікативних та соціокультурних компетенцій, долучення учнів до іншомовної культури, а й розвиток інформаційної компетенції, що передбачає вміння орієнтуватися в сучасному інформаційному середовищі, вміння шукати, відбирати та критично аналізувати ресурси Інтернету, вміння спілкуватися за допомогою сучасних засобів комунікації.

Зміна організаційних форм і методів навчання ґрунтується на формуванні вмінь самостійно здобувати знання, а також на необхідності розвитку критичного мислення та автономії учня старшої школи. Навчальна взаємодія не змінюється докорінно, а швидше збагатиться завдяки виникненню нових контурів спілкування, одним із яких є: вчитель – ІКТ – учень, тобто, так звана, комп'ютерно-опосередкована навчальна комунікація [4, с.15].

Необхідно зазначити, що нині є величезна кількість сайтів, що пропонують подкасти для навчання іноземної мови. Будучи новою технологією в галузі навчання іноземної мови у школі, подкасти наділені низкою переваг, здатних зробити процес навчання цікавішим, ефективнішим та, врешті-решт, сприяти підвищенню нової якості іншомовної підготовки в умовах реалізації нових освітніх стандартів.

Серед найбільш популярних подкастів з німецької мови, можна виділити наступні:

- http://www.dw.com/de/deutsch-lernen/nachrichten/s-8030 (Detsche Welle);
- http://www.podcast.de ;
- http://www.goethe.de/lrn/prj/gad/deindex.htm (Goethe Institut);
- http://www.deutschlandradio.de/audio-archiv.260.de.html.

Викладені вище факти дають змогу сформулювати такі переваги застосування подкастів в навчанні іноземної мови, що передбачають можливості:

- розвитку вмінь навчальної автономії;

- індивідуалізації навчального процесу;
- розширення кордонів навчального середовища (навчання класне та позакласне);
- організації міжкультурного спілкування (розповсюдження й обмін подкастами в мережі Інтернет);
- формування інформаційної компетенції;
- надання учням додаткової мовної практики;
- забезпечення значної кількості навчальних матеріалів для розвитку різних видів мовленнєвої діяльності.

У багатьох дослідженнях були виокремлені такі педагогічні функції подкастів у навчанні іноземної мови:

- комунікативна: розвиває вміння формулювати, висловлювати, аргументувати власну точку зору;
- інформаційна: передбачає виконання різних операцій з інформацією (збирання, оброблення, аналіз, структурування, обмін тощо.);
- управлінська: надає можливість керувати навчальною діяльністю студентів;
- освітня: дозволяє одержувати нову інформацію, предметні та міжпредметні знання;
- розвиваюча: формує нові навички та вміння (інформаційні, комунікативні, академічні);
- довідкова: розширює знання з поставленої проблеми в процесі створення власного подкаста;
- контролююча: дозволяє контролювати діяльність студентів асинхронно.

Підводячи підсумок, можна сказати, що подкаст як медіаносій є невід'ємним технічним засобом навчання мови, що дозволяє розв'язувати комплексні завдання іншомовної освіти. Навички та вміння, що формуються за допомогою технології подкастингу, виходять за межі

іншомовної компетенції навіть у рамках мовного аспекту. Інтернет розвиває соціальні та психологічні якості: впевненість в собі та здатність працювати в колективі; створює сприятливу для навчання атмосферу, виступаючи як засіб інтерактивного підходу. Крім того, використання подкастів в навчанні демонструє мобільність сучасної системи освіти в цілому, її адаптивний характер, тобто своєчасне пристосування до інноваційних технологій.

Література:

1. Електронні технології та засоби навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://chito.in.ua/2-2-zastosuvannya-internet-resursiv-u-navchalenomu-procesi-3-e.html?page
2. Синина А.И. Подкастинг в обучении иностранным языкам // Научно-методический электронный журнал концепт. – 2017. - № 19. – с.51-53
3. Сысоев П.В. Информатизация языкового образования: основные направления и перспективы // Иностранные языки в школе. – 2012. - № 2. – с. 2-9
4. Школяр Л.В. Педагогічні нововведення. Використання інноваційних технологій у викладанні іноземної мови / Л.В. Школяр // стаття зі збірника. – К., 2012. – с.14-17
5. Агафонова Л.И Дидактико-методические особенности использования подкастов при обучении иностранному языку в вузе [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.emissia.org/offline/2011/1703.htm

Vovk Natalia. The method of use of podcasts for the purpose of the organization of independent work of pupils at the German lessons.

This article deals with the technique of use of podcasts in the educational process, for the purpose of improvement of quality of knowledge. The efficiency and relevance of use of podcasts at lessons for the purpose of the organization of independent work of pupils are analyzed. This paper addresses the issue of the use of podcasts in teaching a foreign language to high school. The author: a) gives definition of the term "podcast"; b) describes didactic characteristics and methodological functions of podcasts in teaching a foreign language.

Including podcasts into foreign languages learning and cognitive activities gives the opportunity to reach a totally new level of language skills as a means of cross-cultural communication. It develops skills and abilities going beyond the language competence. The basic principles determining the podcast technique include interactivity, authenticity, efficiency and autonomy.

Key words: innovative technologies, independent study, podcast, interactivity, motivation of the pupil.

Гриценко Анастасія,
ОС «Магістр»
Спеціальність «Філологія»,
«Мова та література (англійська)»
Маріупольський державний університет
Науковий керівник:
Назаренко Н.І., к.філол.н., доцент

ІСТОРІЯ ТА ОСОБИСТІСТЬ В РОМАНІ М. БРЕДБЕРІ «ДО ЕРМІТАЖУ»

У статті розглянуто засоби створення літературного образу реальної історичної особистості в романі М. Бредбері «До Ермітажу». Поняття «історія» набуває в романі кількох автономних значень. Історія подорожі Д. Дідро відчитується не лише стосовно безпосередніх історичних подій XVIII та XX ст., але й щодо сприйняття історичної реальності з погляду постмодерністської історіографії.

***Ключові слова**: історія, історична особистість, постмодернізм, Просвітництво, літературний образ.*

На зламі культурних епох завжди змінюються традиційні уявлення і погляди на роль героя, непересічної особистості в культурі взагалі і в літературі зокрема. Мистецькі епохи різних століть (бароко, класицизм, преромантизм, романтизм та ін.) пропонували свій погляд на особистість, її багатовимірність у звичайному і мистецькому світлі. Саме це й послугувало причиною розмаїття характерів та образів у світовій літературі. Адже літературний характер передусім втілює концепцію особистості. Привертає увагу й формування нового героя в сучасному постмодерному літературному

світі. Досить складно, та й майже неможливо встановити рівновагу між минулим і сьогоденням, між традиціями і новаторством. Та все ж літературознавці намагаються створити цілісну концепцію розвитку літератури, для якої людська особистість була і є в центрі уваги. Такою знаковою яскравою особистістю в романі «До Ермітажу» (2000) М. Бредбері є французький письменник та філософ-просвітитель XVIII століття Дені Дідро. На прикладі його життя і творчості у романі показано зв'язок долі окремої особистості із історичним процесом двох періодів – XVIII та XX ст.

Ім'я Малкольма Бредбері, одного з провідних письменників та літературознавців сучасної Великобританії, добре відоме вітчизняним фахівцям у галузі літератури. Не можна не погодитися з оцінкою української дослідниці О. Чернявської, яка вважає, що у його діяльності віддзеркалився притаманний англійській літературній традиції своєрідний культурний феномен, що набув значного розвитку у XX столітті: поєднання літературознавця та автора. Тут доречно згадати імена В. Вулф і Е.М. Форстера, а з сучасних митців – Д. Фаулза, А. Мердок, М. Дреббл [8, с. 4]. Проте досі опубліковано небагато робіт, що висвітлювали б критичні погляди Бредбері та його художні особливості його романів. Наприклад, при аналізі специфіки індивідуальної художньої манери М. Бредбері опрацьовані дослідження Е. Генієвої [2], Н. Сизоненко [6], Н. Фролової [7], О. Чернявської [8]. Дисертація І. Дробіт «Історичний дискурс у британському романі 80-90-х років XX століття» (2010) містить ґрунтовне дослідження поетики романів Дж. Барнса, Г. Свіфта, М. Бредбері («Історична людина», «Професор Кримінале») [2]. Теоретичні засади та практичні висновки літературознавчого аналізу І. Дробіт ми враховуємо у своїй роботі. Українська вчена зазначає, що у британському романі 80–90-х рр. XX ст. за допомогою художніх засобів виражено взаємопроникнення філософії історії та літературознавства на методологічному і тематичному рівнях. Однією з прикметних ознак роману стає рецепція нових підходів до вивчення історії, значна увага до способів пізнання історії; в них порушується питання

адекватного відтворення не лише задокументованої історії, а й травматичного досвіду окремо взятої особистості, її пам'яті.

Проблема «концепції людини» та «концепції особистості» у літературознавстві була актуальною, починаючи з 60-х – 70-х років XX ст., проте й на сьогодні немає єдиної думки щодо вживання цих понять. Вченими здійснювалися теоретичні узагальнення на основі аналізу творів української, російської та зарубіжних літератур різних періодів розвитку: М. Жулинський «Человек в литературе. Общественные ценности и проблема художественного характера», Л. Кіракосян «Концепция личности и герой литературы», Н. Копистянська «Аспекти функціонування простору, просторової деталі в художньому творі» та ін.

Мета статті полягає в аналізі засобів створення літературного образу реальної історичної особи в загальному контексті поняття «історія» на матеріалі роману Малкольма Бредбері «До Ермітажу». Історичний образ-персонаж – це відображення письменником об'єктивного світу в реальній особистості на конкретному проміжку розвитку людської історії, яка поєднує в собі національну і загальнолюдську основу, втілює культуру, духовні цінності, норми життєдіяльності, розум, світоглядну позицію, характер, свідомість та інші компоненти духовної діяльності. Історичний образ-персонаж, як правило, функціонує всередині певної національної культури, відображає актуальні питання життя своєї країни, свою національну дійсність [6, с. 7]. Він зорієнтований на етнопсихологію, ментальність, духовність, ідеали та вдачу народу, має національні особливості, успадковує національні звичаї та традиції.

Художній твір, як і будь-яке висловлювання, є результатом взаємодії різноманітних об'єктивних і суб'єктивних факторів. З одного боку, автор постійно перебуває під впливом життєвих реалій, що викликають певні ставлення до себе і стимулюють його виявлення, з другого – він інтерпретує факти відповідно до власних переконань і намірів. Тому художній текст є

завжди і своєрідним документом певної епохи в житті суспільства, і актом авторського самовираження.

З урахуванням нових даних історичної науки художньо переосмислюється діяльність найвідоміших історичних діячів, руйнуються задавнені стереотипи їх оцінок. Відбувається зміщення акцентів зі сфери соціальної проблематики у сферу морально-етичних та націотворчих проблем, класові цінності поступаються місцем загальнолюдським ідеалам, що зумовлює посилення гуманістичного пафосу творів.

У британському романі останніх десятиліть XX ст., відповідно до тенденцій науки, окреслюється нова рецепція історії. Оригінальним прикладом авторської рецепції історії виступають романи П. Акройда, Дж. Барнса, М. Бредбері, Дж. Вінтерсон, К. Ішігуро, Л. Норфолка, Г. Свіфта та інших. Творчо використовуючи постструктуралістські теоретичні засади гуманітарних наук, письменники відображають постмодерністське ставлення до історії. Як зазначає І. Дробіт, вихідною тезою для них є те, що вивчення історії – це не лише науково-пізнавальна діяльність істориків, а й особистий, екзистенційний досвід кожної людини, який супроводжується об'єктивними і суб'єктивними факторами. Кожна окрема авторська спроба персоніфікувати історичний досвід відображена в сюжетах романів, метарівнем яких слугує художнє опрацювання понять філософії історії [3, с. 9].

Для письменників-постмодерністів світ – це уособлення історичного та культурного хаосу, який потрібно подолати. Хаос історії постмодерністи долають за допомогою деконструкції, пародії, переписують історію керуючись принципом культурного еклектизму. Для осмислення історії письменники часто відмовляються від беззаперечної довіри до фактів та документів. З позиції письменника-постмодерніста, документ не виступає досконалим інструментом історії. Історія намагається мемуаризувати, музеїфикувати пам'ятки минулого, перетворити минуле на документ і примусити заговорити сліди, які самі по собі часто безсловесні. Художня література перетворює документи на пам'ятки, і там, де історики

розшифровують сліди, залишені людьми, письменники виокремлюють, згруповують, наділяють значенням безліч елементів.

У романі М. Бредбері «До Ермітажу», де епіграфами виступають цитати, пов'язані з визначенням історії, саме поняття «історія» набуває декількох значень. Під словом «Історія» письменник розуміє минуле як цілісність, а також як його письмову форму (історію, записану в дослідженнях та художніх творах). У межах цього значення виникають питання про істинність чи правдивість викладу історичного минулого. Новітні технології та системи нагромадження інформації, поява нових засобів комунікації радикально змінюють способи, за допомогою яких історія доходить до постмодерної сучасності, відповідно змінюється онтологічне значення історичної реальності. На сторінках роману зображено постмодерністське розуміння історії як вистави. Персонажі роману не визнають однозначної, чітко визначеної історичної реальності, вони сприймають лише її іронічне відображення (наприклад, у формі гри, вистави, музейного експонату). Варто зазначити, що художній простір роману «До Ермітажу» густо населений відомими історичними особами – окрім Дідро та Катерини ІІ, це й Вольтер і скульптор М. Фальконе, і пруський король Фрідріх ІІ

У наступному значенні «історія» – це еквівалент англійського слова «story». Історія як розповідь (висловлений текст) має певні особливості: вона орієнтована на увагу читача або слухача і має традиційну поступальну модель розвитку – від початку до кінця. М. Бредбері подає кожну історію як незавершену, з відкритим кінцем, що передбачає її здатність продовжуватися, реалізовуватися у формі інтерпретацій в інших текстах.

На думку британського письменника, історія подорожі Дені Дідро до Петербургу на запрошення імператриці Катерини ІІ, яка відбулася у 1773 році, в культурологічному сенсі не завершилася його поверненням до Парижу. Ця історія має багато продовжень та інтерпретацій – історія бібліотеки Дідро, історія створення пам'ятника Петрові І, історія шведського

багатозначного проекта під назвою «Дідро», організованого 1993 року, в якому приймав участь й наратор – alter ego автора. В романі переплетено 2 типа оповіді – гомодієгетичний та гетеродієгетичний, 2 епохи – XVIII та XX століття; незмінне лише місце дії – Санкт-Петербург та палац Ермітаж. В оповіді від 3-ої особи про перебування Дідро в Петербурзі домінують діалоги, переважно між французьким просвітителем та російською імператрицею, що нагадує специфічну художню форму його романів «Жак-фаталіст» та «Племінник Рамо», які створено у жанрі філософської бесіди. Твори Д. Дідро побудовані як суперечка антагоністів. Той же діалогічний тип розповіді використовує М. Бредбері, при цьому він не просто відтворює структуру «Племінника Рамо», він будує свою книгу за тим же принципом діалектики, суперечки двох протилежних начал. У тексті є ряд прямих відсилань і цитат, що вказують на зв'язок твори Бредбері з романом Дідро: «Але складена нашим героєм історія − безсмертна. Чудовий діалог між мандрівним паризьким мудрецем і його знаменитим двійником − ледачим, мрійливим підлесником, марним паразитом, племінником великого кульгавого композитора Жана-Філіпа Рамо. По суті, це дискусія між «Я» і «Він», двома сторонами людської особистості» [1, с. 18].

Найпомітніше місце в романі займають діалоги Дідро з його опонентами в історичних главах. Щодо художніх засобів створення образів, М. Бредбері також іде за Д. Дідро: головне для нього − ідеї, а костюм і зовнішність мають другорядне значення і змальовані дуже скупо. Керуючись даним принципом, М. Бредбері більше говорить про філософські погляди Дідро, про інтелектуальну складову його образу. Письменник, на думку М. Бредбері, невіддільний від своїх книг і в прямому, і в переносному сенсі. Про роботу філософа над головною працею його життя − «Енциклопедією» − розповідається набагато докладніше, ніж про його зовнішність або звички. Крім того, в романі багато цитат із творів Д. Дідро, які доповнюють образ письменника і філософа, ілюструючи еволюцію його поглядів.

В історичних розділах роману головний антагоніст Дідро − Катерина Велика. Їхня перша зустріч відбувається під час карнавалу в Ермітажі: «Посли, камергери, бояри, англійські й шведські морські капітани, голландські купці, подорожуючі куртизанки і просто повії, ченці, математики, академіки, офіцери гвардії, провінційна знать, патріархи і архімандрити, знову бояри, карлики, незліченна кількість придворних дам. […]. – Я прибув з Франції, – каже він. – Моє ім'я Дідро. − А я Катерина Російська, відлюдниця з Ермітажу» [1, с. 37].

Більшість діалогів між ними побудовані в наслідування структурі «Племінника Рамо» як дискусія антагоністів. Філософ і імператриця займають діаметрально протилежні позиції. Там, де Дідро кінцевою метою бачить свободу, імператриця мріє про зміцнення своєї і так абсолютної влади. Різняться їхні погляди і з інших питань. Тому діалогічна структура розповіді виявляється вдалою, виявляючи і явні, і приховані суперечності в поглядах Дідро і Катерини. Під час свого перебування в Петербурзі філософ намагається давати деякі поради імператриці щодо державної політики, проте вона не приймає втручання іноземця у справи країни і тому він залишається осторонь подій. Багато філософів намагалися своїми вченнями впливати на хід історії і прогресивний розвиток країн. Але, за іронією історії, їхні наміри не втілювалися в життя. М. Бредбері наводить приклади провалу філософів-радників: Рене Декарт при дворі шведської королеви Христини, Вольтер і король Прусії Фрідріх II, Дені Дідро при дворі Катерини II. З одного боку, як просвітник, Дідро вірить у реалізацію своїх планів щодо покращення державного устрою, але, з іншого боку, він відчуває нетривкість своїх ідей і творів, які у Франції за час його відсутності стали «товаром».

Сутністю історичного твору є художньо-естетичні осмислення історичного факту, його белетризація, тобто взаємодія художньої та історичної інформацій. Історична інформація (наукова правда) як система певних історичних факторів уводиться автором у тканину художнього твору і відображається у світі індивідуальних художньо-естетичних поглядів.

Важливим при цьому є історичне знання як складник авторського мислення, оскільки письменник вільно оперує фактами, добре знає документи, прагне переосмислити історію на художньому рівні. Ці факти спричинюють цілу низку питань, пов'язаних з потрактуванням художніх текстів історичної тематики.

Історичний дискурс встановлює зв'язок між історичним минулим та творчою інтерпретацією. Людина історії, з точки зору письменника, є самоіронічною, саморефлексивною, дещо розгубленою в ситуації кінця століття. В романі «До Ермітажу» М. Бредбері акцентує на контекстуальності і двозначності історичних подій, показуючи розбіжності між ціллю відомої особистості та отриманим результатом, які проявляються лише у певній часовій перспективі.

Література

1. Брэдбери М. В Эрмитаж / М. Брэдбери. – М.: ООО «Изд-во АСТ», 2002. – 290 с.
2. Гениева Е. Берега Малькольма Брэдбери [Текст] / Е. Гениева // Иностранная литература. − 1980. − № 1. − С. 210 − 215.
3. Дробіт І. Історичний дискурс в британському романі 80-90-х років XX століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата філол. наук: спец. 10.01.04 «Література зарубіжних країн» / І. Дробіт. – К.: 2010. – 20 с.
4. Копистянська Н. Аспекти функціонування простору, просторової деталі в художньому творі / Нонна Копистянська // Молода нація: Альманах. – Вип. 5 / Гол. ред. О. Проценко. – К.:Смолоскип, 1997. – С. 172 − 178.
5. Копистянська Н. Час / художній час: до питання про історію поняття і терміна // Вісник Львівського університету: Серія філологічна. – Львів, 2008. – Вип. 44. – Ч. І. – С. 219 – 229.
6. Сизоненко Н. Поетика історіографічної металітератури Великобританії 1980-90-х років: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата філол. наук: спец. 10.01.04 «Література зарубіжних країн» / Н.А. Сизоненко. – К.: 2008. – 20 с.

7. Фролова Н. Художественно-семантические свойства симулякра в романе Малькольма Брэдбери «Профессор Криминале»: автореф. дис. на соискание ученой степени кандидата филол. наук: спец. 10.01.03 «Литература народов стран зарубежья» (английская литература) / Н. Фролова. – Нижний Новгород: 2005. – 20 с.
8. Чернявська О. Малкольм Бредбері – теоретик роману і митець: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата філол. наук: спец. 10.01.04 «Література зарубіжних країн» / О. Чернявська. – К.: 2001. – 20 с.

Hrytsenko Anastasiia*. *Historical figure in M. Bradbury's novel "To the Hermitage."

The article describes the means of creating a literary image of the real historical figure in M. Bradbury's novel "To the Hermitage." All Bradbury's novels, for all their surface wit and comedy, have serious moral and philosophical subtexts. "To the Hermitage" (2000), based on Diderot's visit to the court of Catherine the Great, a brilliant departure from the form which Bradbury, being a prolific writer - as an academic critic, as a novelist and humorist, had made so much his own. The concept of "history" in the novel has some autonomous values. The story of Diderot's travel is considered not only within the immediate historical events of XVIII and XX centuries, but also in the perception of historical reality from the perspective of postmodern historiography.

Keywords: *history, historical figure, post-modernism, the Enlightenment, the literary image.*

Дубова Юлія,
ОС «Магістр»
Спеціальність «Філологія»,
«Мова та література (англійська)»
Маріупольський державний університет
Науковий керівник:
Федорова Ю.Г., к.філол.н., доцент
кафедри англійської філології МДУ

ОСОБЛИВОСТІ АМЕРИКАНСЬКОГО МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ ЯК МОВНОГО ЯВИЩА

Стаття присвячена дослідженню особливостей американського молодіжного сленгу як мовного явища. Актуальність статті полягає в тому, що молодіжний сленг є

мінливим, через це збільшується розрив між «академічною» мовою та мовою повсякденного спілкування. Лексичний пласт сленгізмів знаходиться в постійному розвитку та потребує ретельного дослідження. Автор розглядає причини функціонування та способи словотвору сленгізмів в сучасній мові американської молоді. Сленг - це відображення сучасної дійсності і приклад змін мови, які особливо поширені у молодіжному середовищі. Сучасній молоді притаманне прагнення до емоційної розкутості, чого вона має можливість досягти, вживаючи у мові численну кількість сленгізмів.

Ключові слова: *американський сленг; молодіжний сленг; сленгізми; словотвір; експресивність; емоційна розкутість.*

Молодіжна лексика стала невід'ємною частиною сучасної англійської мови. Причину підвищеного інтересу до неї дослідники пов'язують з подіями в суспільстві та змінами в соціальних і економічних відносинах. Зміни в суспільстві викликають зміни в мовному і культурному вигляді різних країн, формуються нові цінності, поняття, нові групи і субкультури. Всі ці процеси безпосередньо зачіпають молодіжне середовище, провокуючи появу в ній нових лексичних одиниць.

У сучасній масовій комунікації простежується тенденція до свободи самовираження мовця та активного вживання ним сленгу – яскравої емоційно забарвленої лексики, найчастіше зрозумілої для обмеженого кола людей. Яскравим прикладом прояву в англійській мові зазначених тенденцій виступає американський молодіжний сленг, який найбільш жваво реагує на події життя молоді, підхоплює і відображає нові явища і змінюється в процесі їх перетворень, а також яскраво відображає різноманіття інтересів молоді та виступає індикатором мовної свободи особистості.

Сленг представляє собою дуже рухливий, мінливий пласт мови, національно-культурна специфіка якого також дуже динамічна. Він проникнув у численні сфери англійської мови і став засобом створення своєрідної експресії та істотною частиною повсякденного спілкування, перетворившись у загальнопоширену знижену експресивну оціночну лексику з дуже рухливими семантичними кордонами. Це, в свою чергу, сприяло

постійній взаємодії сленгової лексики з лексикою інших стилістичних пластів. Таким чином, провідною функцією сленгу стала світоглядна функція, яка відображає ціннісні установки носіїв сленгу і спонукає суб'єкта вживати в мові подібну лексику. Будучи частиною цілісної мовної системи, сленг знаходиться в постійному русі і розвитку, які забезпечуються взаємозв'язком лінгвістичних (зв'язок сленгової лексики з лексикою літературного стандарту) і екстралінгвістичних чинників (людина, інформація, суспільство) [6, с. 86].

Вивчення сленгу було та залишається актуальним як з філологічної, так і з громадської точок зору. У вітчизняній і зарубіжній лінгвістиці різноманітні аспекти молодіжного сленгу досліджували вчені М. Маккріндл, Н. Глущук, В. Хом'яков, І. Гальперін, Г. Кіттрідж, П. Манро, Х. Менкен, К. Мозжухін, А. Смирницький, Х. Фаулер, Е. Партрідж, однак єдиного чіткого визначення терміну «сленг» не існує і дотепер. Більшість вчених під сленгом розуміють особливу мову відокремленої групи людей, створену з метою самовираження і комунікації тільки в межах своєї групи.

У словниках представлені різноманітні трактування даного терміну, згідно з якими сленг визначається як відносно стійкий, широковживаний, стилістично знижений пласт лексики, компонент експресивного просторіччя, неоднорідний за джерелом і ступенем наближення до літературного стандарту та який є результатом варіативних модифікацій, що відбуваються в мові у вигляді соціолінгвістичних змін [3 с. 116].

Згідно з думкою одного з найвідоміших дослідників сленгу Е. Партріджа, сленг – це свідоме, навмисне вживання елементів літературного стандарту в розмовній мові в чисто стилістичних цілях: для створення ефекту новизни, незвичайності, відмінності від загальновизнаних зразків, для відображення певного настрою мовця, для додання висловленню конкретності, жвавості, виразності, стислості, образності [7, с.120]. Дану точку зору поділяє більшість дослідників.

Сленгу притаманна тенденція до спрощення та економії мовних зусиль, яка проявляється у вживанні коротких слів і скороченні лексичних одиниць. Основними вимогами до новоутворених сленгових виразів є звучна вимова та експресивна забарвленість, адже саме ці характеристики гарантують сталість сленгізмів у певному комунікативному середовищі.

Сленг є однією з найцікавіших мовних систем сучасної лінгвістики. До того ж, сленг є найяскравішим прикладом різноманіття будь-якої мови, і особливо, англійської. Саме сленг найкраще характеризує як стилістику мови, так і людей, і їх культуру в цілому.

Особливо поширена поява сленгу в молодіжних колах. Те, що сьогодні називається молодіжним сленгом, завтра може потрапити в загальний словник. Молодіжний сленг залежить від реалій сьогоднішнього дня. Комп'ютери, інтернет, нові професії і все те, що цікавить молодь, стає джерелом для поповнення сленгових виразів. Невідомо, що буде модно завтра, але це напевно буде відображено в словнику молоді. Особливістю сленгу є те, що його використовують представники різних професій, різного соціального та освітнього статусу і різного віку. Тільки у кожної з категорій буде «свій» специфічний сленг [5, с. 42].

Молодіжний сленг наділений надзвичайним семантичним багатством, розмаїттям асоціацій та є ефективним засобом прояву молоддю індивідуальності, передачі своїх думок і почуттів у найрізноманітніших ситуаціях. Яскраве емоційно-експресивне забарвлення, лаконічність й образність сленгізмів, здатність постійно змінювати кордони, що розділяють їх з мовною нормою, викликають величезний інтерес у сучасніх лінгвістів та дослідників.

За визначенням Н. Глущук, молодіжний сленг – це соціолект людей у віці 12 – 22 років, що виник із протиставлення себе не стільки старшому поколінню, скільки офіційній системі та існує в середовищі молоді та окремих замкнутих групах. Американський молодіжний сленг характеризується як віковими, так і соціальними рамками та викликає значні

труднощі в розумінні між людьми різного віку бо відрізняється метафоричністю, семантичним гумором і веселою грою слів, стислістю позначень, протистоїть офіційній промові і є зрозумілим лише певному колу мовців. Через розкутість, нестандартність словотвору, емоційну забарвленість молодіжного сленгу збільшується розрив між «академічною» мовою, орієнтованою на зразковий Oxford English, і тією, яка використовується молоддю в реальному повсякденному спілкуванні.

Широке вживання сленгу суперечить літературним нормам, але в той же час існування національної мови неможливо без сленгу. Сленгові слова мають різну долю. На думку Е.М. Береговської, невелика частина слів молодіжного сленгу стає загальновживаною, поповнюючи словниковий склад літературної мови. Порівняно велика група сленгових виразів існує протягом певного часу, а потім забувається, замінюючись сленговою лексикою нових поколінь. Третя невелика група слів ніколи не стає загальновживаною, залишаючись сленгом протягом тривалого часу [2, с. 35-38].

Молодіжний сленг є одним із основних способів самовираження сучасної молоді. Головна мета вживання молодіжного сленгу – намагання молодих людей висловити свої почуття в мовленні, продемонструвати свій характер та особистість. Соціальне оточення та коло спілкування молоді, відмінність поля інтересів та поглядів на життя від старшого покоління, бажання виглядати дорослішe є факторами, які впливають на виокремлення молодіжного сленгу серед мовних підсистем.

До причин активного вживання молоддю сленгу у мові відноситься прагнення комунікантів спілкуватися один з одним, залишаючись незрозумілими для сторонніх. Іншою важливою причиною є тенденція до мовної виразності, якої важко досягти, використовуючи виключно літературну лексику. Третьою причиною мовної диференціації між поколіннями став науково – технічний прогрес. З його появою у молоді з’явилася потреба виражати думки швидше та емоційніше, що знайшло

реалізацію у вживанні в мові простих, але емоційно яскравих сленгових конструкцій.

Більшість нових сленгових слів виникає і еволюціонує цілком природним чином з конкретних ситуацій. Поява нових предметів, речей, об'єктів, ідей або подій супроводжується появою нових слів для їх пояснення і опису. Крім того, кожному новому молодіжному поколінню потрібні деякі нові слова, щоб пояснити свій інший погляд на існуючі раніше речі. Цей інший погляд відображає, в тому числі, і мінливу культурно-історичну ситуацію, під час якої це покоління вступає в період своєї молодості.

Американський сленг – своєрідне і неповторне явище. Він народжувався в самих надрах англійської мови, в різних соціальних сферах і вікових групах та став відображенням прагнення людини до стислості, виразності, бажання по-своєму охрестити предмет або його властивості. Літературна мова часто не надає молоді можливості висловити думку стисло та емоційно. Привабливість сленгу полягає в тому, що його іноді дещо грубувата лексика дозволяє надати мовленню експресивного забарвлення з метою виразити через стислий, виразний образний вислів усю гаму почуттів.

Молодіжний сленг поєднує в собі досить різнорідні тематичні групи, які характеризують не тільки мовну діяльність представників різних молодіжних субкультур, а й типи їхнього мислення. Лексичні засоби вираження емоційного стану у комунікативних актах, відносини, кохання, секс та відповідні частини тіла, наркотики, алкоголь, цінності, оцінювальне ставлення, дружні відносини, дружба, предмети першої необхідності, одяг, навчання – є основними семантичними групами, для вираження яких молодь застосовує сленг [5, с. 56].

У наш час вживання сленгу стало звичним не тільки в повсякденному спілкуванні, але й у мові ЗМІ, теле- чи радіо передачах, текстах пісень, періодичних видань та навіть у промовах телевізійних ведучих та політиків. Така популярізація сленгової лексики через засоби масової інформації

значною частиною вплинула на мову сучасної молоді, яка тісно пов'язана зі світом мас-медіа.

Характеризуючи сьогоднішній стан американського сленгу, слід відзначити його широку адаптивність у різноманітних слоях американського суспільства, що відбувається завдяки відкритості соціуму та активному користуванню різними засобами масової інформації. З усіх соціальних груп молодь є найбільш схильною до використання і реконструкції сленгу. Вона найбільш соціально динамічна і сприйнятлива до змін у моді, одязі, поглядах, стилі, а також у мові. У сучасному суспільстві молодь складає численну підгрупу, особливий словник якої заслуговує спеціального дослідження. Основною причиною використання у молодіжній мові сленгу є прагнення до свободи самовираження, бажання відмовитися від повсякденності та рутини, встановити свої правила, зробити життя яскравішим, цікавішим, виразити за допомогою свободи мовлення протест проти дорослих.

Окрім прагнення до оригінальності мовного вираження та бажання молоді відокремитися від дорослих, молодіжний сленг може виступати у якості знаку протестної реакції на суспільні протиріччя і життєві негаразди, і навіть стати індикатором потенційної агресивності, готовності до відкритого зіткнення. Суперництво між представниками різних соціальних груп супроводжується конкуренцією мовних форм і стилів спілкування. Тому групове і міжгруповое спілкування представників різних соціальних груп є середовищем, в якій народжується новий стиль життя і нова, збагачена сленговими виразами мова, з власним словником та способами утворення мовних одиниць, яка представляє величезний інтерес для лінгвістів.

Розглядаючи способи утворення одиниць сленгу, лінгвісти виділяють і досліджують такі мовні особливості, як: зміни в значенні (метафора, генералізація), фонетичні зміни, скорочення, словосполучення, конверсія, звуконаслідування, афіксація. До особливостей словотвору молодіжного сленгу відносяться: відсутність літери g в закінченні –ing (speakin' – speaking, watchin'– watching, singin'– singing); злиття слів (ama, gotta, gonna,

wanna, whatcha, gimme, dunno, kinda, hella, lemme, leggo, ya'll); скорочення ('cause, 'bout, 'round,'cross); заміна букв (wid, dis, dem, dat); додавання зайвого звуку (I'ma, coulda, woulda, shoulda); використання нестандартних графічних форм слів (yup, yep, yeah, ova, neva) [4, с.120].

На особливу увагу заслуговує частина американського сленгу, що представляє собою емоційно-забарвлену лексику, яка найчастіше має негативну конотацію. Внаслідок впливу молодіжного лексикону американський сленг часто будується на введенні виразів, пов'язаних з вживанням алкоголю і вечірками, причому серед них переважають сленгізми з концептом «наркотики», «алкоголь», «секс». Наприклад, «to chill» – розслабитися; «a bar fly» – хлопець або дівчина, які проводять весь вільний час в барах; «get high» – бути під кайфом, «vanish remover» - низькосортний віскі [1, с. 200].

Для американського молодіжного сленгу характерне широке використання різних видів абревіатур і усічених форм, які продукують експресивно забарвлені скорочення. Такі скорочення і усічення можуть вживатися в різних цілях:

1) для маскування мовних одиниць, які сприймаються як полуевфемізми: B.D.S. – «самовпевнений», B.F.D. – "Кого хвилює?", F.O. – «Відвали!»;

2) з метою мовної економії: BYOB (Bring Your Own Booze) – приносити з собою спиртне), O.K. guy – нормальний хлопець, bro –братан, Dammit! – чорт забирай!;

3) щоб додати жартівливого забарвлення: «Eco freak» – людина, схиблена на охороні навколишнього середовища.

Акцент на інтимності, мовній розкутості, знанні молоддю один одного та ситуації сприяє проникненню в мову молоді лексичних одиниць, змістовні характеристики яких не порушують обстановки невимушеності: «roaddog», «dude», «chap», «pal», «fellow», «bud», «guy», «chum», «mate» (товариш, приятель, друг, компаньйон); «cool», «fresh», «sweet» (чудовий, класний);

«groover», «geek», «dork» (невдаха, нікчема); «babe», «chick», «foxy» (приваблива особа) [8, с. 93].

До характерних особливостей сленгу також відносять використання своєрідних «допоміжних» дієслів, наприклад «зробити» - «to make», «дати» - «to give» у складі описових американських сленгових виразів та фразеологізмів, які активно вживаються молоддю у мові: «to make out» – цілуватися, «to give a holler» – звязатися з кимось [8, с. 211].

Отже, сучасній молоді притаманне прагнення до яскравого вираження почуттів у мовленні, емоційної розкутості та бажання продемонструвати свій характер та особистість, чого вона має можливість досягти, вживаючи у мові численну кількість сленгізмів. Яскраве емоційно-експресивне забарвлення, лаконічність й образність сленгізмів, здатність постійно змінювати кордони, що розділяють їх з мовною нормою, викликають величезний інтерес у сучасніх лінгвістів та дослідників. Дослідження цих питань дає змогу зрозуміти тенденції розвитку англійської мови взагалі, заглянути в її майбутнє, висвітлити проблему «мова та її середовище».

Література

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов/О.С. Ахманова.– М.: Советская энциклопедия, 1966. – 607 с.
2. Береговская Э.М. Молодежный сленг: формирование и функционирование /Э.М. Береговская. – Вопросы языковедения, 2002. – 354с.
3. Гальперин И.Р. О термине «сленг» / И.Р. Гальперин. – Вопросы языкознания. – 1956. – № 6. − С.114−150.
4. Московцев Н. Вашу мать сэр! Иллюстрированный путеводитель по американскому сленгу / Н. Московцев, С. Шевченко. – СПб, 2004. – 480 с.
5. Скворцов Л.И. Литературная норма и просторечие / Л.И. Скворцов. – М.: Наука, 1977. – 252с.

6. Хомяков В. А. Введение в изучение сленга – основного компонента английского просторечья / В. А. Хомяков. – Вологда : Либроком, 2009. – 106 с.
7. Partridge E. Slang. Usage & Abusage: A Guide to Good English / E. Partridge. – L.: Penguin Books, 1964. – 543 p.
8. The Oxford Dictionary of Modern Slang. −Oxford: Oxford University Press, 2005. − 324 p.

Julia Dubova. American youth slang features as a linguistic phenomenon.

The article is devoted to the study of the American youth slang features as a linguistic phenomenon. The urgency of the article lies in the fact that youth slang constantly changes, which increases the gap between the "academic" language and the everyday communication language. The slangisms lexical layer is in constant development and requires careful research.

The author examines the reasons of the slangisms functioning and word-formation ways in the modern American youth language. Slang is a reflection of modern reality and an example of language changes that are especially widespread in the youth environment. Modern youth is characterized by desire for emotional freedom, which they can achieve by using in the language a large number of slangisms.

Keywords: *American Slang, youth slang, slangizms, word formation, expressiveness, emotional freedom.*

Заєць Дарина,
ОС «Магістр»
Спеціальність «Філологія»,
«Мова та література (англійська)»
Маріупольський державний університет
Науковий керівник:
Федорова Ю.Г., к.філол.н., доцент

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НЕОЛОГІЗМІВ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ ПОЧАТКУ XXI СТ.

Стаття присвячена дослідженню появи нової лексики в економічній сфері. Сфера економіки є досить широкою областю знань, що включає ряд суміжних галузей. Проаналізовано економічні чинники, в умовах яких сформувалися неологізми. Серед них найголовнішим є світова економічна криза. Розглянуто характерні риси економічної лексики та семантичні особливості неологізмів.

Ключові слова: *неологізм, лінгвальна інновація, економіка, віртуальна економіка, бізнес.*

У толковому словарі Т.Ф. Єфремової дається наступне визначення терміну «неологізм» − слово, вираз або нове значення у вже існуючого слова, поява якого у мові на певному етапі його розвитку, викликано необхідністю в іменуванні нових реалій або позначенні нових понять, а також потребою в нових виразних засобах [2].

У науковий обіг терміни «неологізм» і «неологія» були вперше введені в 1801 році французьким лексикографом Л. С. Мерсье в його словнику неологізмів. Однак, незважаючи на появу окремих робіт, присвячених питанням поповнення лексичного складу мови, неологія (як сукупність неологізмів і як наука про них) не привертала належної уваги лексикологів аж до 1960-х рр., у зв'язку з цим основні положення і поняття теорії були не досить розроблені [1, с. 1135].

Таким чином, актуальність даної роботи обумовлена необхідністю вивчення нової лексики як засобу відображення змін, що відбуваються в сучасній лінгвокультурі під впливом таких соціально значущих чинників як комп'ютеризація, інформатизація, глобалізація тощо.

Дослідження мови як інструмента економічних відносин оформилися в окрему лінгвістичну дисципліну ще на початку XX-го століття завдяки зусиллям німецького вченого Е. Мессінга, котрий запровадив термін «економічна лінгвістика» (нім. Wirtschaftslinguistik), та наукових пошуків представників празької школи З. Ванчури та Х. Зібеншайна [3, с. 12].

До специфічних рис мовних засобів економічної сфери слід віднести те, що термінологія економіки, на відміну від більш закритих терміносистем технічних та природничих наук, легко піддається зовнішньому впливу й активно використовує метафорично й метонімічно переосмислені терміни інших мов спеціального призначення (медицини, військової справи,

інформаційно-комп'ютерних технологій, техніки, спорту, психології і т. ін.) та одиниці загальнонаціональної мови. Через те, що економіка є не лише галуззю знань, а й сферою суспільної діяльності, економічна термінологія посідає особливе місце навіть серед термінологій інших суспільних наук. Адже значна частина термінів економіки використовуються і у функції терміна і входять у словесний репертуар учасників фахової комунікації і водночас частково забезпечує потреби мовлення у щоденних ситуаціях [6, с. 137−138].

Лексико-фразеологічні та семантичні інновації сфери економіки та бізнесу відображають радикальні зміни, які пов'язані з розповсюдженням та втіленням в життя економічних теорій, концепцій, доктрин, з переходом багатьох країн до ринкової економіки, з постійними реформами управління економікою, її окремих ланок, з людськими ресурсами, з реорганізацією на мікроекономічному рівні, із впровадженням сучасної, особливо комп'ютерної техніки. Саме навколо понять, пов'язаних з зазначеними процесами та явищами, спостерігається концентрація неологізмів [5, с. 149].

Так, у бізнесі з'являється велика кількість неологізмів, які відображають нові реалії та бізнес-моделі. Такі як, *bizample* – приклад з практики ведення бізнесу; *business-model patenting* – процес створення частини корпорації як окремого бізнесу та продаж деяких його акцій у первинному публічному розміщенні, *cradle-to-cradle* – бізнес-модель, в якій лише деякі з великої кількості продуктів або послуг успішні, але це дає достатньо прибутку для бізнесу, щоб вижити. Низка неологізмів відображає реалії фінансово-банківського бізнесу: *cookie jar accounting* – практика ведення бухгалтерського обліку в компаніях, яка передбачає створення певного резерву прибутку, щоб за рахунок нього перекрити втрати у несприятливий рік [4, с. 121], *open the kimono* – надати дані про фінансову діяльність компанії, які раніше були приховані [4, с. 247], *silent run* – масове переведення коштів з проблемного банку онлайн-користувачами [4, с. 295], *zombie bank* – банк, який не здатний повноцінно функціонувати через

недостатню кількість активів, але залишається в бізнесі завдяки державній підтримці [4, с. 357].

Виникла велика кількість підприємців в різних сферах: *social entrepreneurs* – підприємці, бізнес яких направлений на вирішення соціальних проблем або має вплинути на соціальні зміни [4, с. 303], *philanthropreneur* − підприємець, який використовує ділові принципи та практику, щоб залучати гроші на благодійність або керувати благодійною організацією [4, с. 259], *soul proprietor* – підприємець, котрий поєднує бізнес-діяльність з емоційно-духовним зростанням [4, с. 306].

Ряд неологізмів пов'язаний з різноманітними торгівельними схемами: *P2P (peer-to-peer or person-to-person)* − вид економічної діяльності за схемою «від людини до людини», *B2B (business-to-business)* − комерційні трансакції між компаніями (юридичними особами), *B2C (business-to-consumer)* − комерційні операції між організацією і споживачем, *C2B2C (consumer-to-business-to-consumer)* − торгівля за схемою «від одного споживача через ділове підприємство до іншого», *to dell* − перемогти конкурента шляхом виключення посередника та продажу безпосередньо замовникам [4, с. 135].

З розвитком мережі Інтернет працівники мають можливість працювати за межами офісу фірми, використовуючи ІТ. Таким чином, спеціалісти які працюють вдома отримали такі назви, як *open collar worker* − людина, котра працює вдома, *homepreneur* − підприємець, котрий започатковує і управляє надомним бізнесом, *human cloud* − незалежні працівники, яких компанія, що використовує онлайнові сайти або додатки, може тимчасово наймати для виконання необхідних завдань, *flexecutive* − керівник або високопрофесійний працівник компанії, який має гнучкий графік роботи. Так віддалена робота, яка виконується з використанням телекомунікаційних систем позначається серією неономінацій: *third workplace, remote work, e-job, distance work.* Відповідним чином облаштовуються приміщення для роботи в автономному і мобільному режимі – *hot desk, touchdown center* − спеціально облаштоване місце, де службовці, які перебувають у ділових відрядженнях,

можуть скористатися Інтернетом, зателефонувати, підключити свої ноутбуки, *hotelling* − принцип організації офісної роботи, згідно з яким співробітники не мають постійного робочого місця. Облаштовуються кімнати для особистих потреб, як *lactation room* − спеціальне приміщення, облаштоване для особистих потреб працюючих жінок-матерів, у яких триває період лактації, *nap nook* − спеціально відведена кімната, в якій службовці можуть подрімати протягом робочого дня.

Ряд мовних інновацій пов'язаний з положенням жінки на робочому місці. Це такі слова, як *daughter track* − умови роботи, коли жінка не має можливості піднятися кар'єрними сходами у зв'язку з тим, що вона змушена доглядати за батьками, *stay-at-work mom* − жінка, яка повертається до роботи незабаром після пологів, *glass ceiling* − ділова практика та упередження, які створюють невидимий і неформальний бар'єр для особистого розвитку, особливо для жінок та меншин, *glas cliff* − ситуація, коли жінку призначають на відповідальну посаду, щоб у разі невдачі виправдати поразку нездатністю жінки обіймати керівні позиції. Але незважаючи на подібні упередження, жінка може заробляти основну частину сімейного бюджету – *alpha earner* та займати керівні посади – *bossress* [4, с. 98].

З'явилася низка економічних моделей, таких як *bionomics* − напрям в економічній теорії, що передбачає використання біологічних методів і моделей, *womenomics* − концепція про зростання ролі жінок в економічному житті, *aquanomics* − економіка, яка базується на спільній вартості землі і води, *attention economics* − економічна модель, метою якої є привернути увагу споживачів до товарів / послуг, *crapshoot economics* − бізнес-модель, в якій компанія виживає за рахунок прибутковості лише окремих товарів / послуг.

Економіка починає співпрацювати з іншими науками: екологією, фізикою, біологією, інформаційними технологіями: *ecolonomics* − образ життя, пов'язаний з життєво-важливою діяльністю, яка не перечить

збереженню неушкодженого довкілля, *infonomics* − галузь економіки, яка пов'язана з інформаційними технологіями, *econophysics* − наука, яка застосовує принципи математичної фізики для дослідження фінансових ринків.

Низка неологізмів позначає економічну кризу та спад економіки. Для прикладу, *air pocke*t − різке падіння економічних показників у зв'язку з повідомленнями негативного характеру, *CNN effect* − спад в економіці, спричинений надзвичайною подією у світі і тим, що потенційні покупці залишаються вдома для перегляд у теленовин, пов'язаних з цією подією, *declinism* − переконання у тому, що економічне падіння є істотним і невідворотним, *Eurogeddon* − «Євроармагеддон», розростання боргової кризи, що може призвести до краху європейської економічної системи. Через економічну кризу роботодавці змушені скорочувати штат працівників. З'явилися такі слова, як *brightsizing* − скорочення чисельності персоналу, що призводить до втрати найбільш обізнаних і кваліфікованих працівників компанії, *career change opportunity* − звільнення з роботи [4, с. 106].

Явища, пов'язані з економічним зростанням чи відновленням економіки після спаду, позначаються неолексемами *slowflation* − стан економіки, що характеризується повільними темпами зростання і високим рівнем інфляції, *virtuous cycle* − одна хороша річ веде до іншої; тобто ситуація, коли поліпшення в одному елементі ланцюга обставин призводить до покращення іншого елемента, який потім призводить до подальшого вдосконалення початкового елемента тощо, *X-shaped recovery* − етап стабілізації економіки, який характеризується зростанням одних показників і зниженням інших, *job-loss recovery* − період економічного зростання, під час якого загальне число робочих місць зменшується, *LUV recovery* − вихід глобального фінансового ринку з рецесії, що поєднує різні траєкторії: L – повільний, U – помірний, V – швидкий [4, с. 206].

Досить активно розвивається віртуальна економіка. Ера інтернетівської економіки отримала назву – *dot-com era, dot-com boom*. Для позначення віртуальної економіки використовують цілий ряд понять, як *dot-com economy, e-conomy, virtual economy*. Компанії, що займаються комерційною діяльністю через Інтернет, стали позначатися цілою низкою синонімів *dot-com, netco, fraud-u-Net, dotBAM*: *"Old-economy companies were annoyed at being outbid for slots by dotcoms – few of which survived"* (The Times , December 22, 2002), *"According to stock-tracking firm IPO.com, more than a quarter of the 71 Netcos that went public in the past year are now trading under their offering price"* (Newsweek, April 3, 2000). Негативна реакція суспільства на комерціалізацію інтернета отримала назву *dot-com rage*.

Через швидкий розвиток IT технологій, з'являється бізнес-сектор, який охоплює компанії, котрі здійснюють свою діяльність у сфері технологій, ЗМІ та телекомунікацій − *TMT* (technology, media, and telecommunications). Компанії починають поставлять програми через Інтернет та сприяти онлайн-торгівлі. Для прикладу, *applications service provider* − компанія, яка приймає або здає в оренду програмне забезпечення і поставляє програми через Інтернет: *"USi is an applications service provider, which means it offers hardware, software and support to its clients. Mr. McCleary said the company is unique because it is a one-stop shop for products and services"* (The Washington Times, May 31, 1999), *commercial service provider* − компанія, яка пропонує повний спектр послуг для створення бізнесу для онлайн-торгівлі. Деякі Інтернет-компанії зазнають значних успіхів у своїй діяльності, як *dot snot* − молода людина з нахабною і самоцінною манерою завдяки тому, що стала багатою, створивши Інтернет-компанію, *get-rich-click* − щодо людей, які хочуть розбагатіти або через інтернет-інвестиції, або шляхом створення інтернет-бізнесу, але трапляються й невдалі випадки започаткування онлайн компаній: *dot-com deathwatch* − збанкрутіла Інтернет-компанія, *dot bomb* − Інтернет-фірма, котра збанкрутіла, *sneakers-up* − збанкрутілий чи такий, що припинив діяльність (стосовно Інтернет-компанії) [4, с. 145].

Розвиток такого процесу як глобалізація принесло в англійську мову цілий ряд неологізмів, таких як glocalization, globophobe, globility and globophobia: *glocalization* − виготовлення товарів для збуту на світовому ринку, що враховують специфіку окремо взятих країн, *globophobe* − особа, яка радикально налаштована до глобалізації, *globility* − здатність компанії, продукту виробництва бути визнаними і поширюватися у світі. Для позначення альянсу країн, котрі сьогодні помітно впливають на світовий ринок, уже став загальновизнаним акронім *BASIC (Brazil, South Africa, India, China)* − національні економіки країн (Бразилії, Південної Африки, Індії, Китаю), що швидко розвиваються або мають певний потенціал для розвитку. Альтернативою економічному клубу країн BASIC стають інші угруповання держав, для найменування яких виникла ціла низка неологізмів, зокрема: *BRICs (Brazil, Russia, India, and China)* − країни (Бразилія, Росія, Індія, Китай, Південна Африка), економіки яких демонструють високі темпи зростання, *Chermany (China + Germany)* − єдність Китаю і Німеччини як провідних суб'єктів господарювання на світовому ринку [4, с. 86-87].

Отже в результаті дослідження було виявлено, що сфера економіки є досить широкою областю знань, що має складну структуру. Вона зачіпає не тільки закони і поняття економічної діяльності, але і ряд суміжних галузей, як фінанси, менеджмент, маркетинг, облік, банківська справа та ін. Це обумовлено розвитком міжнародних економічних зв'язків, глобалізацією економіки, перевагою західних передових технологій та підвищенням ролі англійської мови як засобу міжнародного спілкування.

Література

1. Али Л.З. Некоторые аспекты изучения лексических инноваций в современной лингвистике и психолингвистике // Молодой ученый. − 2016. − №7. − С. 1134 − 1137.
2. Ефремова Т.Ф. Новый толково-словообразовательный словарь русского языка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.efremova.info/

3. Заботкина В.И. Новая лексика современного английского языка: уч.пособие / В.И. Заботкина. – М.: Высшая школа, 1989. – 124 с.
4. Зацний Ю.А. Інновації у словниковому складі англійської мови початку XXI століття: Англо-український словник [Текст] : навчальне видання / Ю. А. Зацний, А. В. Янков. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 360 с.
5. Зацний Ю.А. Мова і суспільство: Збагачення словникового складу сучасної англійської мови / Ю.А. Зацний, Т.О. Пахомова. – Запоріжжя: ЗДУ, 2001. – 243 с.
6. Сандій Л.В. Новітня англомовна актуалізація феномена економічної глобалізації [Електронний ресурс] / Л. В. Сандій // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Л. Українки. – 2011. – Вип. 5, ч. 1. – С. 135 − 141.

Darina Zaiets. Semantic Features of Neolologisms in the Field of Economy of the Beginning of XXI Century.

The article investigates the emergence of new vocabulary in the field of economy. The economic sphere is rather broad area of knowledge that includes a number of related branches such as advertising, marketing, finance, management, banking and retail. Economic factors which influenced the neologisms' formation are analyzed, among which the world economic crisis is the major reason. It is significant to learn how these words are created, because neologisms undergo certain linguistic processes, the so-called word formation processes. Characteristic features of economic vocabulary and semantic peculiarities of neologisms were considered.

Key words: *neologism, linguistic innovation, economics, virtual economy, business.*

Маргарита Івахненко
ОС «Магістр»
Спеціальність «Філологія»,
«Мова та література (англійська)»
Маріупольський державний університет
Науковий керівник:
Назаренко Н.І., к.філол.н., доцент

ЖІНОЧІ ОБРАЗИ В АНТИКОЛОНІАЛЬНОМУ РОМАНІ «ТИХИЙ АМЕРИКАНЕЦЬ» ГРЕМА ГРІНА

Статтю присвячено вивченню типологічних варіантів жіночих образів в антиколоніальному романі «Тихий американець» Грема Гріна. Висвітлено «східний» та «європейський» типи прекрасної половини людства. З'ясовано видову класифікацію жіночих образів у поєднані з антиколоніальним дискурсом.

Ключові слова: *антиколоніальний роман, жіночий образ, східний тип, європейський тип, феміністичний дискурс.*

В європейському літературному процесі спостерігається тенденція до поєднування постколоніальних досліджень з феміністичним дискурсом. Адже, як відзначає Г. Кошарська, феміністичний підхід до літературного тексту використовує різні аналітичні способи для висвітлення та дослідження взаємин між жінкою і чоловіком, сили однієї чи іншої статі в даному контексті: «Центральний принцип цього підходу – зосередження на жінці як діючій силі в історії власного життя, вживання нових інтерпретацій радше із жіночої, ніж чоловічої сфери цінностей, аналіз особистого досвіду жінки, структур родинних і домашніх» [2, с. 49]. Образи прекрасної половини людства на образному рівні антиколоніальних романів становить особливий інтерес у зв'язку з тим, що у другій половині XIX століття розвиваються рухи за жіночу рівність, виходять на новий щабель питання щодо ролі жінки і її місця в суспільстві як в сферах життя, так й в літературі.

Як зазначають дослідники, «жіноче питання дає можливість зосередитись на ідеологічних питаннях (у широкому філософському сенсі)» [7, с. 225]. Типологізація жіночих образів літератури другої половини XIX століття в значній мірі залежить від панування суспільно-політичної ситуації, життєвих цінностей, цілей і переконань автора, його світосприйняття і естетичних смаків. Незважаючи на часову і просторову віддаленість від сьогоднішнього часу, звернення сучасного читача до осмислення антиколоніального твору «Тихий американець» в аспекті дослідження розмежувань категорій жінок та роздуми про розумне та вічне – кохання, є актуальним. Відзначимо, на даний час існує фрагментарний аналіз жіночих

образів Г. Гріна в романі «Тихий американець», тому що основна увага зосереджена на в'єтнамській красуні Фуонг, залишаючи поза увагою інші не менш яскраві жіночі образи. Дискусійні питання щодо класифікації типів прекрасної половини людства в сучасному літературознавстві не можна вважати опрацьованими в повному обсязі.

Важливим з цієї проблеми є дослідження Ґаятрі Чакраворті Співак, однієї із представниць постколоніальних студій, яка вивчала свідомість залежної жінки у колоніальному дискурсі. Вона зауважила, що чоловічо-імперська ідеологічна формація, яка оформлює бажання «подати істеричний голос» у «зваблювання дочки», є частиною тієї самої формації, яка творить монолітність «жінки третього світу» [2, с. 716]. У зв'язку з цим дослідниця намагається дати відповідь на запитання: «Чи може підпорядковане промовляти?» М. Шкандрій зазначає, що в колоніальних текстах ставлення колонізатора до жінки з колонії символізує його ставлення до колонізованого реґіону, проявляється тенденція фемінізувати колонізовану територію як незайману землю [8, с. 55]. Таку ж позицію відстоює Е. Томпсон: «Зусилля з метою самоствердження шляхом підкорення та придушення традицій інших націй характерне для різновидів націоналізму, які є проявами гегемонії непохитних маскулінних культур» [5, с. 28].

Ґрунтуючись на попередніх дослідженнях, окреслимо крізь призму парадигму «жінка – чоловік» класифікацію жіночих образів для антиколоніальних романів англійської літератури.

Перша група уособлює образи, для яких характерне зображення залежності, підкореності чоловіку (цілісний образ імперії), жінки-рабині, коханки, повії (відображають цілісний образ колонії). Ідейне навантаження – це викриття та моральний осуд пригноблення, приниження поневоленої нації з метою засудження амбіцій імперії. С. Філоненко простежує традиційні ролі жінки в суспільстві, які зводяться виключно до «обслуговування» чоловіків, забезпечення і полегшення їхнього життя, а саме: жінку сприймають як репродуктивну силу в суспільстві, яку треба оберігати, їй відведено

необхідну для гармонізації чоловічого побуту роль «прикрашання інтер'єра». Дослідниця виділяє два жіночі начала – Коханка і Берегиня, дві іпостасі жінки в суто чоловічому світі – «повія» і «ангел». Першу, як зауважує авторка, позбавлено поваги, другу – тілесності [6, с. 312]. О. Теліга підкреслює, що такі жінки «є лише джерелом хвилевої насолоди й увигіднення життя в найпримітивнішому розумінні того слова» [4, с. 85].

Другу групу утворюють наступні категорії: жінка-мати, ангел, берегиня, супутниця чоловіка на життєвому шляху, мета яких підтримати і надихати своїх чоловіків у боротьбі за визволення пригнобленої держави та зберегти власну національну ідентичність.

Третя група охоплює наступну диференціацію жінок: амазонки, фатальні жінки, жінка-вамп, активна жінка, вольову особистість, тобто у читача формується образ самостійної, незалежної, освіченої жінки. Рівноправні відносини є ключовим моментом, які не задовольняють колонію.

Образи фаулерських жінок – «the girl in the red dressing-gown», дружини, коханок Ганни та Фуонг – відіграють концептуальну сюжетотворчу і проблемно-тематичну роль в романі, а саме «*Not more than four women have had any importance to me - or me to them. The other forty-odd - one wonders why one does it*» [9, с. 60] Різниця щодо двох останніх полягає в тому, що Ганна «*loved me. I was afraid of losing love. Now I'm only afraid of losing Phuong*» [9, с. 61].

Прикметною рисою роману є слово «кохання». За словами Томаса Фаулера «*is a Western word <…> We use it for sentimental reasons or to cover up an obsession with one woman»* [9, с. 79]. Любовний досвід Пайла порівнюється з даними статистики Кінсі, тобто спирається на прагматичні шаблони, вироблені «американським способом життя».

У романі «Тихий американець» Г. Гріна домінує перший тип жінок, а саме: жінка-коханка, яка і матеріально, і духовно залежна від чоловіка. Таким є образ в'єтнамки Фуонг у контексті східної культурної парадигми, поява якого обумовлена не тільки інтересом англійських письменників до Сходу і

його колориту, але й є втіленням віртуального прагнення до свободи, звільнення від принижень, фізичних і духовних. Європейці сприймають «східних жінок» як антропологічне інше, екзотичне. Як відзначає Н. А. Соловйова, «схід асоціювався у свідомості європейців з жорстокістю по відношенню до жінки, деспотизмом і работоргівлею» [3, с. 16]. На відміну від «праведника» Олдена Пайла, Білл Ґренджер, Джо, Фаулер відвідують будинки розпусти, наприклад, Дім п'ятисот дівчат, де «працюють» місцеві повії. Замість народжувати дітей, будувати власні сім'ї, зміцнювати свою націю, дівчата змушені задовольняти фізичні потреби чоловіків-чужинців, завойовників. Г. Грін поверхово приводить читача до думки, що роль повії чи коханки – це часто лише маска, її не можна сприймати виключно як об'єкт володіння. В залежності від зовнішніх і внутрішніх обставин, середовища побутування, можливо, такі жінки трансформувалися б у берегинь і натхненниць.

Контрастність характерів головних героїв – Томаса Фаулера та Олдена Пайла – розкривається не тільки через їх позицію відносно політичної ситуації у В'єтнамі, так і через їх відношення до Фуонг. Вони, як і старша сестра Гей, бажають Феніксу (прізвисько Фуонг) «щасливого» життя, не залишаючи їй вибору та не враховуючи її рішень, але хочеться вірити словам Пайла: «*we both have her interests at heart»* [9, с. 35] та Фаулера: «*She's a human being, <…> She's capable of deciding*» [9, с. 80]. З точки зору антиколоніального дискурсу, Фаулер, підкреслюючи покірність Фуонг, зауважує: «*One always spoke of her like that in the third person as though she were not there. Sometimes she seemed invisible like peace*» [9, с. 26].

Сцена освідчення в коханні Пайла до Фуонг набуває трагікомічного відтінку у зв'язку з тим, що Пайл просить Фаулера допомогти йому з перекладом. Відчуваючи свою перевагу, викладає всі свої сильні позиції: він – молодий, багатий, неодружений, на відміну від Фаулера, «a *man of middle age, with eyes a little bloodshot, beginning to put on weight, ungraceful in love, less noisy than Granger perhaps but more cynical, less innocent* [9, с. 23] <…> *weak. I hadn't youth, seriousness, integrity, a future*» [9, с. 50]. «Тихий»

американець переконаний, що ніде у світі людині не буде так добре, як у його «демократичній» батьківщині. Він, засліплений ідеєю власного месіанства, начебто хоче «вберегти її від усякого зла*»: «I offer security and respect* [9, с. 45] *want to give her a decent life* [9, с. 79] <…> *deep freeze and a car for herself and the newest television set and… <…> children <…>. Bright young American citizens ready to testify»* [9, с. 80]. Мріє про те, що дівчина поїде до його батьків і мати «введе Фуонг у місцеві кола», допоможе їй призвичаїтись до їхнього життя. Але він не хотів зрозуміти, що західний світ для цієї східної жінки – це щось цікаве, загадкове, нове, але чуже. Зрештою, Фуонг мала низький рівень освіченості: *«Phuong on the other hand was wonderfully ignorant; if Hitler had come into the conversation she would have interrupted to ask who he was. The explanation would be all the more difficult because she had never met a German or a Pole and had only the vaguest knowledge of European geography, though about Princess Margaret of course she knew more than I»* [9, с. 6], але завжди мріяла побачити хмарочоси і статую Свободи. Асимілюватися з ним вона ніколи не зможе. Хоча Фаулер бачив це, бо довго вже жив у В'єтнамі, краще пізнав звичаї, особливості цього народу, усвідомлюючи при цьому, що до кінця пізнати схід західній людині не під силу. Він навіть вважав безглуздим підкоряти його.

Для Фаулера було дивно та незрозуміло, чому Олден Пайл говорить про свою групу крові, запевняючи, що у них з Фуонг будуть здорові діти. Фаулеру здається неприйнятною і примітивною «любов, надійна як долар»: «*Is that how you make love in America – figures of income and blood-group?*» [9, с. 45].

З одного боку, здається, що для Фаулера Фуонг не є цінною, її роль визначается тим, що «*I only want her body. I want her in bed with me»* [9, с. 35]. Ця думка притаманна йому на перших сторінках роману. Але без цієї жінки він не може уявити свого подальшого життя «*I wanted Phuong, and my home had shifted its ground eight thousand miles»* [9, с. 14]; це той місток, який пов'язує його з місцевим середовищем. Ставлення англійця до дівчини

цілком відрізняється від поведінки американця. Не забуваючи про її покірність, все ж вимагає поважати в ній особистість: «*She looks so small and breakable and unlike our women, but don't think of her as – as an ornament*» [9, с. 92].

Для своїх обранців Фуонг назавжди залишаться непізнаною, хоча і впокореними, на перший погляд. «Інакшість» Фуонг неодноразово підкреслював Фаулер, який, незважаючи на те, що прожив із нею тривалий час, все ж не зміг розгадати і зрозуміти її.

Результатом «любовної гри» американського агента та британського журналіста стає перемога останнього. Додамо, що під час розслідування вбивства французський поліцейський Віго припустив одну із версій вбивства Пайла – ревнощі. Фуонг повертається до Фаулера. Герой зауважує, що дівчина тепер по-іншому укладає волосся: *«I saw that she was doing her hair differently, allowing it to fall black and straight over her shoulders. I remembered that Pyle had once criticized the elaborate hairdressing which she thought became the daughter of a mandarin»* [9, с. 6].

На відміну від Фенікс, письменник не має за мету опис зовнішності дружини Фаулера та її біографії, сімейних відносин, їх тривалість, але підкреслює, що «*you as well as me – and we failed»* [9, с. 71]. Він концентрується на проханні колоритного героя щодо розлучення, використовуючи форму листування, яка розворушила сердечні рани законній половинці. Дружина співчуває чоловіку та розуміє його страхи, а саме: «loneliness», плюс за словами самого Фаулера «*afraid of the Press Club and the bed-sitting room, <...> Pyle»* [9, с. 69]. Дотримуючись жіночої солідарності, вона стає на захист коханок, зазначаючи, що «*Anne has found another companion. But you left her in time»* [9, с. 70]. Передбачаючи те, що «truth» її чоловіка «temporary», зміст якої охоплюється фразою «*that to lose her will be, for me, the beginning of death*» [9, с. 47], зверненої в бік кожної жінки із чотирьох, дружина Фаулера вирішує вберегти його як від нього самого, так і Фуонг. Головною перешкодою для розлучення були християнські вірування та

набожність дружини. Незважаючи на це, вона згодом, перечитуючи листа неодноразово, вирішила звернутися до адвоката, мотивуючи своє рішення поведінкою чоловіка. Щодо визначення дружини Фаулера до вищенаведеного переліку класифікації жінок, можна частково стверджувати її приналежність до другої категорії як жінки-берегині без акценту на антиколоніалізм.

У підсумку, в результаті проведеного дослідження маємо змогу окреслити жіночі образи в романі «Тихий американець» англійського прозаїка Г. Гріна:

- класичній європейській пригодницькій літературі властива атрибутивність (любовні колізії, класичний «трикутник»). «Жіночі» сюжетні лінії є невід'ємною складовою антиколоніального роману, які розкривають характер, сутність поглядів, цінностей конкуруючих дійових осіб – Томаса Фаулера та Олдена Пайла – за серце Фуонг;
- типологічні риси героїнь представлені двома типами – «східний» (Фуонг) та «європейський» (дружина Фаулера, Ганна);
- видова класифікація жіночих образів у поєднані з антиколоніальним дискурсом репрезентована наступними категоріями: жінки-коханки (Ганна, Фуонг), повії та жінка-берегиня (дружина Фаулера на певному етапі їх сімейного життя без акценту на антиколоніалізм).

Література

1. Антологія світової літературно-критичної думки XX століття / За ред. М. Зубрицької. – 2-е вид., доповнене. – Львів : Літопис, 2001. – 832 с.
2. Кошарська Г. Ще один підхід до поезії Ліни Костенко / Г. Кошарська // Слово і час. – 1996. – № 8–9. – С. 49–50.
3. Соловьева Н. А. XIX век : романтическое сознание эпохи / Н.А. Соловьева // Вестник Московского университета. Серия 9 «Филология». – 2001. – №1. – С.7–21.

4. Теліга О. Якими нас прагнете? / О. Теліга // О краю мій...: Твори, документи, біографічний нарис. – К. : Вид-во ім. Олени Теліги, 1999.– С. 85–97.
5. Томпсон Е. Трубадури імперії : Російська література і колоніалізм / Пер. з англ. М. Корчинської. – К. : Основи, 2006. – 368 с.
6. Філоненко С. Переживання кінця в сучасній українській жіночій прозі (на матеріалі творів О. Забужко, С. Йовенко, С. Майданської) / С. Філоненко // Молода нація. – 1999. – №12. – С. 296–309.
7. Шимчишин М. Творчість Лесі Українки в англомовному світі // Літературознавча рецепція і компаративістичний дискурс : Монографія / За ред. Романа Гром'яка. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2004. – С. 198–245.
8. Шкандрій М. В обіймах імперії : Російська і українська літератури новітньої доби. – К. : Факт, 2004. – 496 с.
9. Graham G. The Quiet American / G. Graham. – New York : Penguin, 1973. – 111 p.

Margarita Ivakhnenko. Female images in the anti-colonial novel «The Quiet American» by G. Greene.

The article is devoted to the investigation of typological variants of female images in the anti-colonial novel «The Quiet American» by G. Greene. Special attention is also given to the types of the beautiful half of mankind as «Eastern» and «European» categories of images. Also the essence of the classification of female images in conjunction with anticolonial discourse is found out in the article presented according to three categories: a woman-prostitute, a mistress; an angel, a homemaker, the ideal companion; Amazon women, a fatal woman, a vamp woman, an active woman.

Key words: *anticolonial novel, female image, oriental type, European type, feminist discourse.*

Іващенко Ірина,
ОС «Магістр»,
Спеціальність «Середня освіта»
«Мова та література(німецька)»

Маріупольський державний університет
Науковий керівник:
Кажан Ю.М., к.пед.н., доцент
кафедри німецької і французької філології МДУ

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ПРИЙОМІВ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ В СТАРШІЙ ШКОЛІ

У статті розглядається використання ігор на уроках німецької мови як важливого елементу сучасної методики навчання та вивчення іноземних мов. Аналізуються методичні особливості їх використання з метою покращення уроків ІМ.

***Ключові слова**: ігри, ігрові прийоми, іноземна мова, навчальний процес, активізація.*

Останнім часом вчителі іноземної мови (ІМ) все частіше стикаються з проблемою незацікавленості учнів, відсутності в них мотивації у процесі оволодіння ІМ. Сучасному вчителю необхідно обирати прийоми навчання, які активізують інтерес, розумово-мовленнєву діяльність, ініціативу, спонукають учнів до спілкування. Практичне оволодіння ІМ неможливе сьогодні без застосування активних методів та прийомів. Отже, **метою статті** є використання таких ефективних засобів навчання, як навчальні ігри та ігрові завдання.

Головна мета навчання іноземної мови у старшій школі полягає у формуванні в учнів комунікативної компетентності умінь і навичок здійснювати спілкування в усній та письмовій формах у межах сфер і тематики, визначених програмою, з дотриманням традицій і норм, прийнятих у країні, мова якої вивчається.

Основними принципами навчання ІМ у старшій школі є такі:

1. Принцип компетентнісного підходу до навчання іншомовного спілкування, який забезпечує прагматичні комунікативні потреби школярів.

2. Принцип комунікативної спрямованості навчання, що передбачає таку організацію навчального процесу, яка гарантує належний рівень практичного оволодіння іноземною мовою в усній і письмовій формах.

3. Принципи ситуативності та тематичної організації навчального матеріалу, за умови використання яких створюються умови для адекватної реалізації ідеї комунікативності. Оволодіння мовою відбувається у межах тем, визначених навчальною програмою, а основною формою організації спілкування є мовленнєва ситуація.

4. Принцип урахування досвіду, набутого учнями у вивченні інших предметів, що дає змогу прогнозувати можливі труднощі у навчанні ІМ і в такий спосіб раціоналізувати навчальний процес.

5. Принцип усвідомленого навчання, який гарантує якісну своєрідність оволодіння іноземною мовою. Він передбачає не тільки усвідомлене використання мовних одиниць відповідно до їхнього значення, форми і особливостей вживання у мовленні, а й до ситуацій професійного спілкування та сфери мовленнєвих функцій кожної мовної та мовленнєвої одиниці у межах комунікативних ситуацій.

6. Принцип урахування вікових особливостей учнів старшої школи, за яким здійснюється добір спеціальних методичних підходів та засобів для організації спілкування.

7. Принцип збалансованого та взаємопов’язаного навчання усіх видів мовленнєвої діяльності, який враховує їхні спільні психологічні механізми та спирається на використання максимуму відповідних аналізаторів для досягнення належного рівня сформованості умінь і навичок в усному і писемному спілкуванні.

8. Принципи диференціації та індивідуалізації навчання, які дають можливість розуміння кожного учня з огляду на його особистісні можливості і потреби.

9. Принцип розширення ролі самостійної іншомовної комунікативної діяльності старшокласників, який гарантує розвиток їх автономії, мотивації,

усвідомленого ставлення до організації та результатів своєї навчальної роботи.

10. Принцип наступності між усіма ланками системи іншомовної освіти, що забезпечує неперервність навчання.

Успішна реалізація змісту навчання ІМ можлива за умов раціонального застосування навчальних засобів як механізмів виконання мети і завдань. Основними з них є: підручники, підготовка яких здійснюється відповідно до наукових засад підручникотворення. Однак лише підручник не може забезпечити досягнення цілей, визначених державою щодо рівня оволодіння іноземною мовою випускниками сучасної школи. Тож потрібно широко використовувати й інші засоби.

Такими нескладними, але досить ефективними засобами навчання є навчальні ігри та ігрові завдання. Вони сприяють оволодінню ІМ і комплексній реалізації цілей навчання: практичних, виховних, загальноосвітніх, розвиваючих. Ігри допомагають засвоювати і систематизувати знання, формувати граматичні, лексичні та фонетичні навички, розвивати всі види мовленнєвої діяльності (МД) (говоріння, аудіювання, читання й письмо), стимулюють мимовільне запам’ятовування мовного та мовленнєвого матеріалу, забезпечують комунікативну спрямованість навчального процесу. Вони активізують діяльність учнів, підвищують їхній інтерес до занять, підсилюють позитивний емоційний фактор, створюють сприятливий мікроклімат у класі, розвивають увагу, фантазію, уважність учнів, формують почуття товариськості, колективізму, допомагають долати сором’язливість, усунути мовні бар’єри, знімають втому тощо.

За допомогою ігрових форм роботи вчитель може розвивати усі види МД учнів, і перш за все усне мовлення, яке є провідним видом МД на старшому ступені навчання. Ігрова діяльність сприяє тому, що мовлення учнів стає змістовнішим, аргументованим, складнішим за структурою мовного та мовленнєвого матеріалу.

Для більш ефективного використання ігор вчителеві слід дотримуватися наступних етапів при застосуванні ігор на уроках іноземної мови:

1) попередня підготовка роздаткового матеріалу чи додаткового оснащення;

2) організація гри із доступним поясненням завдань та правил гри;

3) розподіл ролей та функцій гравців;

4) роздача додаткового матеріалу (при необхідності);

5) логічне завершення та аналіз результатів і помилок.

Вчитель повинен розуміти, що правильно організована гра на уроці – зовсім не порожнє заняття, вона не тільки доставляє максимум задоволення учням, але є потужним засобом його розвитку, засобом формування повноцінної особистості.

На уроках ІМ гра розглядається як ситуативно-варіативна вправа, де створюється можливість для багаторазового повторення мовного зразка в умовах, максимально наближених до реально-мовного спілкування з притаманними йому ознаками – емоційністю, цілеспрямованістю мовленнєвого впливу.

Ігри сприяють виконанню наступних методичних завдань:

1) створення психологічної готовності дітей до мовного спілкування;

2) забезпечення природної необхідності багаторазового повторення ними мовного матеріалу;

3) тренування учнів у виборі потрібного мовного варіанту.

Місце ігор на уроці та час, який їм відводиться, залежать від ряду факторів підготовки учнів, матеріалу, що вивчається, цілей і умов уроку і т. д. Застосовувати гру доцільно тоді, коли учнями засвоєно мінімальний мовний матеріал, що дозволяє проводити гру. Не всі типи ігор виявляється можливим застосовувати із самого початку навчання ІМ. Гру також краще застосовувати, коли вчитель добре знає всіх учнів класу. До використання ігор можна приступати, коли в класі налагоджена дисципліна. Найдоцільніше

введення нових форм роботи з метою підтримки зацікавлення учнів до вивчення ІМ. З перших уроків вчитель широко застосовує наочність, але поступово все це стає буденним і зацікавленість починає падати. Саме в цей час і потрібно починати застосовувати ігри.

В основі навчальних ігор лежать наступні концепції:

1. Виклик – учні стають обличчям перед проблемою, яку їм слід вирішити.

2. Конкретизація – завдання учнів полягає у створенні, представленні та проведенні експерименту.

3.Товариськість – учасники гри беруть активну участь у процесі спілкування.

4. Досягнення – учні добиваються визнання та поваги.

5. Насолода – гравці взаємодіють у сприятливих та приємних ситуаціях.

6. Дослідження – учні стають учасниками дії дослідження на основі допитливості.

7. Самоінтерпретація – у процесі пошуку учасники досліджують свою індивідульність.

Підводячи підсумки, можна сказати, що ігри у навчальному процесі можна вважати концептуальними структурами, які, вміщаючи знання, спонукають гравців до їх накопичення, а також до пізнання самих себе у захищеному лінгвістичному середовищі.

Зі статті стає зрозуміло, що необхідність проведення ігор під час навчання ІМ важко недооцінити. За умови дотримання певних принципів, етапів та правил, можна значно покращити ефективність проведення уроків німецької мови, створити атмосферу іноземного спілкування та співпраці, посилити мотивацію учнів до навчання.

Література

1. Бим И. Л. Теория и практика обучения немецкому языку / И. Л. Бим. – М. : Просвещение, 1988. – 256 с.
2. Маслыко Е. А. Настольная книга преподавателя иностранного языка / Е. А. Маслыко, Т. В. Бабинская. – Минск : Высш. шк., 2000. – 347 с.
3. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах / С. Ю. Ніколаєва, О. Б. Бігич, Н. О. Бражник, С. В. Гапонова. – К. : Ленвіт, 1999. – 320 с.
4. Handbuch Fremdsprachenunterricht / hrsg. von K. R. Bausch, H. Christ, H. J. Krumm. – Tübingen; Basel; Francke, 1995. – 158 S.
5. Hornby A. S. A guidpattens usage in English / A. S. Hornby. – London: Oxford Univ. Press, 1962. – 261 p.

Iryna Ivashchenko. The usage of games during German classes as a way of improvement the foreign languages learning at High school.

The article dwells on a subject of usage games during German lessons as an important element of modern methods of studying. The author depicted also fundamental principles of education at High school, which can help to realize the main purpose and assignment. Usage of games during classes has a lot of advantages, which were described in the article. It was determined the methodical specifics of this teaching method for the purpose of improvement FL classes.

Keywords: *games, usage of games, foreign languages, learning process, activization.*

Ковура Катерина,
ОС «Магістр»
Спеціальність «Філологія»,
«Мова та література (англійська)»
Маріупольський державний університет
Науковий керівник:
Федорова Ю.Г., к.філол.н., доцент

КОНЦЕПТ «ЧАС» В СУЧАСНІЙ МОВЛЕННЄВІЙ ДІЙСНОСТІ

У статті надано теоретичний огляд концепту «ЧАС» в сучасній мовленнєвій дійсності. Останнім часом багато уваги приділяється категоризації поняття «ЧАС». В статті розглядаються даний концепт з точки зору різних наукових дисциплін, зокрема, когнітивної та структурної лінгвістики. Концепт «ЧАС» протиставляється лінійний та циклічній моделі.

Ключові слова: *концепт, поняття, час, лінгвістика, категоризація.*

Поняття часу отримує вираження в лексичній семантиці, граматичних формах, синтаксичних одиницях. Проблема часу в значній мірі вивчена в області лексичного складу англійської мови. Вивченню іменників, що позначають різні періоди часу в англійській мові. Були спроби дослідити етнокультурну специфіку образу часу в мовній свідомості росіян, казахів і англійців [10]. Також в культурологічному аспекті проведено дослідження поняття часу в контексті мови і культури, з точки зору мінімальних одиниць членування на матеріалі англійської мови [17]. В рамках когнітивної науки проводилося вивчення взаємодії концепту часу з концептами інших ментальних сфер [9]. Фразеологічні одиниці зі значенням часу вивчалися на матеріалі російської мови, української мови, німецької мови. Фразеологічний склад англійської мови також розглядався з точки зору деяких аспектів відображення поняття часу.

Так, в дослідженні О. А. Бесшапошнікової вивчався тимчасовий просторовий дейксис в семантиці фразеологічних одиниць сучасної англійської мови, а в роботі А.І. Єрмакова [5] лексичні та фразеологічні одиниці зі значенням миттєвого часу. У вітчизняному мовознавстві проблема часу розроблялася в працях Н.Д. Арутюнова, В.В.Морковкіна, Е.С. Яковлєвої, Ю.С. Степанова та багатьох інших. В рамках школи «логічного аналізу мови» Н.Д.Арутюнова проводилися дослідження моделей часу, представлених в різних мовах, культурах і видах дискурсу.

Особлива увага приділяється різним способам концептуалізації часу, відбитим в темпоральної семантики. У своєму дослідженні О.Г. Чуприна [19] представляє системний опис тимчасової лексики як фрагмента лексико-

семантичної системи давньоанглійського мови. В роботі досліджуються позначення часу в чистому вигляді (perse), позначення минулого, сьогодення і майбутнього, а також позначення одиниць відліку часу. В роботі робиться акцент на тому, що староанглійська темпоральна лексика представлена сукупністю культурно-мовних парадигм. В англійській мові раннього середньовіччя автор виділяє три культурно-мовні парадигми: традиційну або англосаксонську, перехідну і наукову. Автор зазначає, що розмежування культурно-мовних парадигм є методичним прийомом, що сприяє розумної класифікації мовного матеріалу. Дослідження темпоральних одиниць в рамках культурно-мовної парадигми дозволяє уникнути жорсткого, але до сих пір потребує верифікаційної базі, протиставлення стародавнього поетичного і прозового слова; слова, що належить до так званої загальновживаної мови, і слова, що відноситься до літературної мови. Умовами формування так званої перехідної культурно-мовної парадигми слугувало переплетення уявлень, що склалися протягом тривалого народного природного і традиційного соціального досвіду, з ідеями, які впроваджують в життя християнською церквою [19, с.15].

Між культурно-мовними парадигмами, що виділяються в давньоанглійській мові існувало не тільки змістовне, але і формальне розходження. Так, в темпоральному фрагменті англосаксонської парадигми в порівнянні з латино-християнською були відсутні такі лексеми, як minuta, prica, moment. В англосаксонської парадигмі основним позначенням штучної одиниці відліку часу, які потрібні були для виконання будь-якої роботи, слугував іменник niht «ніч», що було зумовлено архаїчним уявленням, про те, що день, доба починалася із заходом сонця і настанням ночі. У сучасній англійській мові рефлексами давньої парадигми можна вважати слова fortnight (= fourteennights) і нині вийшло з ужитку, але ще зустрічалося в 30-х роках XX століття sennight (= sevennights) [19,с. 41].

Автор приходить, зокрема, до висновку про те, що структурно система часу в англосаксонської парадигмі складалася з двох лексико-семантичних

областей, пов'язаних один з одним спільними принципами внутрішньої організації змісту входять до них одиниць. Перша область укладала позначення часу perse, друга − позначення минулого, сьогодення і майбутнього. У кожній області виділялися численний сильний центр і слабо виражена нечисленна периферія. Ядро системи формували ті одиниці, які співвідносилися з найбільш значущими для англосаксонського суспільства проявами часу, і як наслідок, мали тематичну і контекстуальну закріпленість. У послідовності часів «минуле-теперешній-майбутнє» мовна свідомість англосаксів виділяла минуле і найменше значення надавало сьогодення та майбуття [19, с. 134].

В роботі Н.П. Круглової [12] порівнюються значення слів *time* і *money* і описується їх вживання в двох «крайніх» функціональних стилях – науковому і побутовому. Автор робить висновок про те, що слово *time* вживається в значенні «часового континууму» в науковому та художньо-беллетричному / вищих формах / функціональних стилях, в той час як в значеннях «дискретного часу» і «точки в тимчасовому континуумі» - в повсякденно-побутовому [12, с. 13]. Також наводяться спостереження про сполучуваність слова *time* в контексті. Зокрема, значення «дискретного часу» проявляється в поєднаннях *time* з дієсловами, пов'язаними з поданням про потребу в часі і про непродуктивне витрачання часу: to lose time, to waste time, to kill time, etc. [12, с. 12]. Аналізуючи вживання слова *money* в повсякденно-побутовому функціональному стилі, Н.П. Круглова відзначає, що *time* і *money* можуть зустрічатися в поєднаннях з одними і тими ж словами. Загальною є категорія потреби в часі, грошах: *not to have time (money), to need time (money), to want time (money)*; витрачання часу, грошей: *to lose time (money), to spend time (money), to waste time (money)*; економії часу, грошей: *to save time (money)* [там же: 19]. Безпосередній зв'язок понять часу і грошей характерна для свідомості сучасного суспільства і людини в ньому.

Структурна лінгвістика, що передувала генеративної і когнітивної лінгвістики, зосереджувалася на внутрішньомовних відносинах. Недостатньо вивченими виявилися дискурсивні характеристики, особливості функціонування, а також психологічні, соціальні, національно-культурні аспекти мови.

Когнітивний підхід до вивчення мови здійснюється з урахуванням досягнень дотеперішніх парадигм знань. «Когнітивна парадигма інтегрує все отримане знання, виводячи його на новий, більш високий пояснювальний рівень» [4, с.8]. Мовознавство на сучасному етапі взаємодіє з такими суміжними дисциплінами, як соціологія, культурологія, психологія та ін., Нерідко використовуючи їх термінологічну систему і методи дослідження. «Міграція (або міжгалузеве запозичення) сьогодні є чи не найпродуктивнішим способом термінотворчества» [18, с. 13].

Один з центральних термінів когнітивної лінгвістики є концепт (concept) був сприйнятий вітчизняним мовознавством, незважаючи на те, що термін концепт давно існує в філософській науці. Лінгвісти задаються питанням, а чи не є він насправді надмірною? Більшість дослідників схиляються до того, що концепт безсумнівно більш об'ємний, ніж поняття. Концепт є тим, «у вигляді чого культура входить в ментальний світ людини» [15]. Концепт і поняття є термінами різних наук. Поняття вживається головним чином в логіці та філософії. Наочний приклад відмінності одного і іншого призводить Ю.С. Степанов. Поняття є «закон» у власному розумінні терміну (постанова, юридичний акт, текст закону і т.п.) існує в свідомості фахівця, юриста. Концепт «закон» в уяві пересічної людини – це «пучок уявлень, понять, знань, асоціацій, переживань, який супроводжує слово закон» [15]. Мовне значення слова тим більше не може дорівнювати концепту. Не всяка думка або ідея вербалізована в певній культурі. «Мовні засоби своїми значеннями передають лише частину концепту, що підтверджується існуванням численних синонімів, різних дефініцій, визначень і текстових описів одного і того ж концепту» [6, с. 40]. В рамках

структурної парадигми дослідження семантики мовних одиниць проводиться на зовнішньому рівні. «Когнітивний рівень семантики – це рівень ментальних сутностей, що становлять основу семантики одиниць. Подібні ментальні сутності структурують смисловий зміст мовних одиниць і по суті є їх «внутрішньою формою», які зумовлюють появу в смисловій структурі одиниці важливіших, «вершинних», і додаткових семантичних ознак»[4, с. 9].

Культурологічні дослідження в області фразеології, в тому числі в порівняльному аспекті, проводяться в рамках когнітивного напрямку і ставлять своїм завданням розкрити систему стереотипів мислення і мовної поведінки, світобачення народу – «художника слова». Опис специфіки фразеологічного складу мови не повинно обмежуватися «традиційним коментарем культурно маркованих компонентів в складі фразеологічної одиниці (далі – ФО)» [14, с. 5]. Нова парадигма дослідження фразеологічного складу мови передбачає два основних об'єкта дослідження національно-культурну специфіку ФО: не тільки лексико-граматичний склад ФО, але і модель внутрішньої форми. «Основним нервом» культурної конотації є образне формування фразеологізму. Культура оперує досить обмеженим числом концептів, чотири-п'ять десятків [15]. ЧАС є базовим, універсальним концептом. Уявлення про час в рамках різних культур, а також в різні епохи, характеризуються значними розбіжностями. Образ часу, що склався в рамках тієї чи іншої культури, здатний впливати на сприйняття його людьми. Теорія часу Ньютона «істотно визначає не тільки його розумовий образ, але і його розуміння за типом геометричних ліній». Так, з настанням Нової ери зростає «престиж новизни», а «чарівність старого» слабшає. «Підкорення простору поступово поступається місцем підкорення часу ... Нова людина покликана не стільки проживати, скільки творити своє життя» [1, с. 693]. У давнину, наприклад, в грецькій культурі у людей не було відчуття часу, властивого сучасній людині: «Що ж стосується греків, то роки для них не мають ніякого значення, в той час як для західної людини сповнені напруги кожна хвилина, кожна секунда» [13, с. 47]. Слід зазначити, що для стародавньої свідомості

набагато важливіше минуле. «У послідовності часів» минуле сьогодення-майбутнє» мовна свідомість англосаксів виділяла минуле і найменше значення надавало сьогоденню та майбуттю» [Чуприна 2000: 134]. Існують всі підстави вважати, що у древніх греків і семітів Час текло «ззаду» з-за спини, тому «невідоме» майбутнє розташовувалося там, де немає очей, а «відоме» минуле – цілком перед очима [15, с. 126].

На сучасному етапі в рамках різних культур існує різне розуміння часу. Як правило, протиставляються лінійна і циклічна модель часу в західній і східній культурах. Перші уявлення про час, найімовірніше, почали з'являтися вже в палеоліті на основі спроб осмислення процесів руху і зміни. Узгоджена діяльність, життя в єдиному ритмі, ритуальні танці, що створюють і навчальні підтримувати цей єдиний ритм – основу виживання разом, - слугували базою формування образу циклічного часу. Поступово складалося уявлення про «прачасах», минулого. Пізніше, з появою суботи в давньоєврейської культурі була позначена точка розриву часу, що забезпечує звільнення від минулого. Домінуючим стає майбутнє. Час стає вже не циклічним, а лінійним. Сучасне уявлення про час для західної культури характеризується прискоренням ритму соціального життя. З'явилися такі поняття, як «derLaufderZeit», «thepressureoftime». Особливо це помітно в американській культурі. Американець «нанизаний на пульс часу», він «вібрує на його струні» [8, с. 109]. У португальській мовній картині світу «тимчасовий момент деякої тривалості завжди осмислюється як відрізок, обмежений з двох сторін пряма», що говорить про наявність лінійної моделі часу засобами мови романської групи. Однак в інших культурах можна зустріти протилежний підхід. Європейська і, наприклад, китайська культурна модель часу протиставлені [3, с. 18-19]. «У китайській мовній свідомості агенсом поступального руху виступає людський рід, а не саме час (пор. Європейську метафору« час біжить ») ... ідея часу« олюднені »зміною поколінь і їх наступністю». Лінійне розуміння часу в західній концепції, поступальний розвиток, життя із сьогодення в майбутнє характерно

відрізняється від східної культурної концепції, де час співвідноситься з «колесом народження, смерті і переродження» [7]. Для західної культури важливо майбутнє, а для східної - минуле: "Time is looked upon in Western culture as the extension of a line going ceaselessly forward and never returning and therefore the future is held in high regard and well planned. In contrast, time is thought of in Chinesse culture as the rotation of a circle ... thus the past is cherished and revered". У західній культурі час розглядається як необоротне, тому люди відчувають нестачу часу, і їх думки і плани сфокусовані на майбутньому.

Слід погодитися з тим, що для сучасної європейської культури тимчасової аспект людського буття виявляється в іншому світлі, ніж це було кілька століть тому. Час перестає бути «неконтрольованим параметром», людина зараз здатна адекватно сприймати сьогодення в перспективі майбутнього і контролювати можливі «світи» своєї майбутньої діяльності [7, с. 456]. Описуючи «можливі світи» в семантичному просторі мови, А.П. Бабушкін говорить про «паралельні світи і світи уявних перспектив» [2, с. 37].

Існує думка про те, що перед сучасною людиною стоїть завдання не жити в лінійному або циклічному часу, а погоджувати лінійне і циклічне час в своєму житті. Неповторна, необоротна історія лінійного часу створює «необхідність розглядати кожен момент як вирішальний (хоча б потенційно)». Для звичайної людини подібна напруга втомлює, тому ми замінили архаїчну циклічність одним великим циклом і живемо з календарем, «самозабутньо святкуємо масу щорічних свят, усвідомлюючи себе in ille temporo (лат. В міфологічний час)». У сучасному суспільстві існує необхідність знати час з точністю до секунди. Механічний годинник не дає такої можливості. В даний час відзначається пріоритет електронного годинника. Даний перехід відносять до області радикальних технологічних змін, подібно переходу від друкарської машинки до обробки текстів на персональному комп'ютері. З точки зору нової економічної парадигми

спостерігається зміщення від виробництва механічних годинників до виробництва електронних. Чіпляється за стару парадигму Швейцарія в 1968 році втратила понад 90% ринку торгівлі годинами. Так як японці швидше інших визнали нову парадигму, вони захопили більшу частину світового ринку годин. Для сучасного суспільства характерна наявність високого рівня розвитку техніки, все більшої точності у виробництві і все більшої точності вимірювання часу. Напрямок розвитку технології певною мірою пов'язано з культурою народу. При зростаючому інтересі до протікання часу виникла необхідність до його більш точного позначення, що виразилося в переході від механічного годинника до електронних. Отже, в сучасній західній культурній моделі переважає лінійне розуміння часу, яке характеризується здатністю людини оцінювати сьогодення в перспективі майбутнього і надавати останньому найбільше значення. Для сучасної людини характерно розуміння часу як обмеженого цінного ресурсу, який він оцінює, розподіляє і контролює.

Література

1. Арутюнова Н. Д. Истоки, проблемы и категории прагматики / Н. Д. Арутюнова, Е. В. Падучева // Новое в зарубежной лингвистике : науч. сб. – М. : Прогресс, 1985. – Вып. XVI : Лингвист. прагматика. – С. 3–42.
2. Бабушкин А. П. «Возможные миры» в семантическом пространстве языка / А. П. Бабушкин. – Воронеж: Изд-во ВГУ, 2001. – 86 с.
3. Баженов Е. А. Вопросы фразеологии в сопоставительном аспекте (на материале китайского и русского языков) :автореф. дис. … канд. филол. наук : 10.02.20 / Е. А. Баженов. – М., 1999. – 21 с.
4. Беляевская Е. Г. Принципы когнитивных исследований: проблема моделирования семантики языковых единиц / Е. Г. Беляевская// Когнитивная семантика : материалыII Междунар. шк.-семинара по когнитивлингвистике, 11 – 14 сент. 2000 г. – Тамбов : Изд-во ТГУ, 2000. – С. 8–10.

5. Бесшапошникова О. А. Временной и пространственный дейксис в семантике фразеологических единиц современного английского языка :автореф. дис. … канд. филол. наук : 10.02.04 / О. А. Бесшапошникова. – М., 2007. – 22 с.
6. Болдырев Н. Н. Когнитивная семантика : курс лекций по англ. филологии / Н. Н. Болдырев. – Тамбов : Изд-во ТГУ, 2001. − 123 с.
7. Волков Ю. Г. Темпоральное измерение / Ю. Г. Волков, В. С. Поликарпов // Человек :энцикл. слов. – М. :Гадарики, 2000. – С. 452–475.
8. Гачев Г. Д. Национальные образы мира. Америка в сравнении с Россией и Славянством / Г. Д. Гачев. – М. : Раритет, 1997. – 680 с.
9. Гилева Е. П. Когнитивные основы неграмматической представленности концепта времени :автореф. дис. … канд. филол. наук : 10.02.04 / Е. П. Гилеева ; Барнаул. гос. пед. ун-т. – Барнаул, 2002. – 19 с.
10. Дмитрюк С. В. Этнокультурная специфика образа времени в языковом сознании русских, казахов и англичан :автореф. дис. … канд. филол. наук : 10.02.19 / С. В. Дмитрюк. – М., 2001. – 24 с.
11. Ермаков А. И. Проблема соотношения лексических и фразеологических единиц при выражении значений мгновенного времени (русск., англ., испанск., франц. яз.) : автореф. дис. … канд. филол. наук : 10.02.01 / А. И. Ермаков. – М., 1991.
12. Круглова Н. П. Значение слова и его употребление в разных функциональных стилях (на материале слов time и money) :автореф. дис. … канд. филол. наук / Н. П. Круглова. – М., 1973.
13. Лосев А. Ф. Очерки античного символизма и мифологии / А. Ф. Лосев. – М. : Мысль, 1993. – 264 с.
14. Малыгин В. Т. Австрийская фразеология в социокультурном аспекте :автореф. дис. … д-ра филол. наук : спец. 10.02.04/ В. Т. Малігин ; РГПУ им. А. И. Герцена. – СПб., 1999 – 34 с.
15. Степанов Ю. С. Мир. Время / Ю. С. Степанов // Константы. Словарь

русской культуры. Опыт исследования. – М. :Яз. рус. культуры, 1997. – С. 171–188.

16. Столбунова С. В. Фразеологические единицы со значением времени в современном русском языке :дис. … канд. филол. наук : спец. 10.02.01 / С. В. Столбунова. – Тула, 1985. – 195 с.

17. Стопочева-Мойер А. Ю. Время в контексте языка и культуры: минимальные единицы членения (на материале англ.яз.) :дис. … канд. филол. наук : 10.02.04 / А. Ю. Стопочева-Мойер. – М., 2000. – 168 с.

18. Чемерис И. Б. Английская лингвистическая терминология(становление и эволюция) :автореф. дис. … канд. филол. наук / И. Б. Чемерис. – М., 1999. – 16 с.

19. Чупрына О. Г. Семасиологическое исследование темпоральной лексики древнеанглийского языка :дис. … д-ра филол. наук : спец. 10.02.014 / О. Г. Чупрына. – М., 2001. – 341 с.

Kateryna Kovura. Concept "TIME" in modern speech reality.

The article gives a theoretical review of the concept of "time" in modern speech reality. Recently, much attention has been paid to the categorization of the term "TIME". The article deals with this concept from the point of view of various scientific disciplines, in particular cognitive and structural linguistics. The concept "TIME" is opposed to the linear and cyclic model .Modern western cultural model prevails linear understanding of time, which is characterized by the ability of man to assess the present in the future of the future and give the latter the greatest value.

Keywords: *concept, concept, time, linguistics, categorization.*

Кузьменко Анна,
ОС «Магістр»
Спеціальність «Філологія»,
«Мова та література (англійська)»
Маріупольский державний університет
Науковий керівник
Павленко О.Г., д. філол. н., професор

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЯК ОСОБЛИВИЙ ВИД МІЖМОВНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Стаття присвячена розгляду перекладацьких трансформацій як специфічного типу міжмовних перетворень, спрямованих на збереження максимальної еквівалентності перекладу. Згідно запропонованих сучасними дослідниками класифікацій представлено типи міжмовних трансформацій на прикладах перекладу роману-антиутопії Айн Ренд «Несуперечність» українською, а саме лексичні, граматичні та лексико-граматичні трансформації. На основі оригінального та перекладеного текстів зазначеного твору, виявлено їх домінуючі типи (членування та об'єднання), доведено доцільність їх використання з метою досягнення функціональної адекватності перекладу. Найменш поширеними є такі трансформації, як експлікація та компенсація, оскільки вони потребують висвітлення інтерпретаційного потенціалу усіх змістоутворюючих засобів оригіналу.

Ключові слова: *лексико-граматичні трансформації, міжмовна асиметрія, оригінал, еквівалентність, художня співмірність.*

Сучасні перекладацькі студії надають виняткового значення дослідженню проблем художнього перекладу і пов'язаних з ними питань його осмислення у якості чинника міжкультурного спілкування, розвитку національних літератур і культур. Вивчення перекладу з таких позицій відкриває нові перспективи для повнішого розуміння процесу перекладання не тільки через зіставлення оригіналу і відповідника, а й роздумами над сутністю національного в літературі (Г. Мірам, Ю. Найда, О. Павленко, Я. Рецкер, О. Швейцер та ін.), комунікативної цінності (Г. Єгер, Л. Латишев, Ф. Штріх та ін.), художньої співмірності двох літератур, типології вихідних текстів (А. Нойберт, К. Райс, Т. Сейворі), принципової перекладності (В. Коптілов, Ї. Левий, Ю. Левін, Ж. Мунен, Ф. Флор та ін.) тощо.

Зазначені тенденції активізують артикульовану вітчизняними і зарубіжними дослідниками думку про адекватність і еквівалентність перекладу (М. Гарбовський, Р. Зорівчак, В. Комісаров, Г. Мірам, Ю. Найда, Я. Рецкер, О. Швейцер та ін.), підпорядковуючи ці поняття більш загальнішому

завданню – дослідженню функціонального значення перекладу в літературі-реципієнті. У зв'язку з цим для досягнення функціональної еквівалентності перекладу нормативний аналіз останнього здійснюється через адекватне використання перекладацьких трансформацій, або перетворень, за допомогою яких здійснюється перехід від одиниць мови оригіналу до одиниць мови перекладу.

Мета статті полягає в здійсненні компаративного аналізу міжмовних трансформацій на прикладах перекладу роману Айн Ренд «Несуперечність» українською, обґрунтуванні засобів збереження функціональної еквівалентності цільового тексту.

Як особливий вид міжмовного перефразування перекладацькі трансформації окреслюються як такі, що пов'язуються планом змісту і планом вираження, мають формально-семантичний характер, перетворюючи як форму, так і значення вихідних одиниць. У рамках опису процесу перекладу перекладацькі трансформації розглядаються не в статичному плані як засіб аналізу відношень між одиницями іноземної мови та її словниковими відповідностями, а в плані динамічному як способи перекладу, які може використати перекладач при перекладі в тих випадках, коли словникова відповідність відсутня або не може бути використана за умовами контексту. Доцільним у цьому контексті вважаємо звернення до запропонованої В. Н. Комісаровим класифікації перекладацьких трансформацій [4], яка, на нашу думку, набула класичного характеру.

На переконання дослідника, залежно від характеру мовних одиниць, які розглядаються як вихідні в операції перетворення, перекладацькі трансформації розподіляються на лексичні і граматичні. Крім того, існують також комплексні лексико-граматичні трансформації, де перетворення одночасно пов'язані з лексичними і граматичними одиницями оригіналу, або є міжрівневими, тобто, здійснюють перехід від лексичних одиниць до граматичних і навпаки. Проте попри розмаїття усіх існуючих засобів усі вони

мають на меті надати цільовому текстові функціональної еквівалентності та художньої співмірності.

Отже, до основних типів лексичних трансформацій, які використовуються в процесі перекладу, відносимо *транскрибування і транслітерацію; калькування; лексико-семантичні заміни (конкретизацію та генералізацію)*; граматичних трансформацій – *синтаксичне уподібнення (дослівний переклад); членування речення; об'єднання речень*; лексико-граматичних трансформацій – *антонімічний переклад; експлікацію (описовий переклад); компенсацію* [4, с. 158].

Розглянемо лексичні перекладацькі трансформації на прикладі перекладу роману Айн Ренд «Несуперечність» українською.

1) *Транскрипція та транслітерація* – це способи перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом відтворення її форми за допомогою літер мови перекладу. При транскрипції відтворюється звукова форма іншомовного слова, а при транслітерації – його графічна форма (літери) [4, с. 173]. Провідним способом в сучасній перекладацькій практиці є транскрипція зі збереженням деяких елементів транслітерації. Наприклад: *«know-how»*[10, с. 69] – *«ноу-хау»* [7, с. 95], *«drive-in»*[10, с. 118] – *«драйв-ін»* [7, с. 162], *«superpower»* [10, с. 250] – *«наддержава»* [7, с. 338]. Такий спосіб, як бачимо, є механічним відтворенням лексичних одиниць оригіналу і не потребує від перекладача особливого креативного мислення. Проте, оскільки фонетичні і графічні системи мов значно відрізняються одна від одної, така передача форми слова в окремих випадках є найбільш доречною.

2) *Калькування* – це одна з трансформацій перекладу, що полягає в тому, що слова і словосполучення однієї мови перекладаються іншою мовою шляхом точного відтворення засобами мови перекладу їх морфемної або словесної структури. Наприклад: *«mass culture»* [10, с. 14] – *«масова культура»* [7, с. 23]; *«petrodollar»* [10, с. 131] – *«нафтодолар»* [7, с. 178] тощо. Калькування часто може використовуватись при відтворенні одиниць з

нестандартною залежністю від перекладу (безеквівалентна лексика, історичні та побутові реалії, фразеологізми тощо [9].

3) *Лексико-семантичні заміни* – це спосіб перекладу лексичних одиниць мови оригіналу шляхом використання при перекладі одиниць мови перекладу, значення яких не збігається зі значеннями вихідних одиниць, але може бути виведене з них за допомогою певного типу логічних перетворень. Основними видами подібних замін є *конкретизація* та *генералізація*.

Конкретизація – це заміна слова або словосполучення з ширшим наочно-логічним значенням словом або словосполученням мови перекладу з більш вузьким значенням. У результаті використання цієї трансформації створювана відповідність та вихідна лексична одиниця опиняються в логічних стосунках включення: одиниця іноземної мови відбиває родове поняття, а одиниця мови перекладу – вхідне в ньго видове поняття, наприклад: *She remembered the moment when she signed her name at the bottom of a long legal page* [10, с. 257]. – *Дагні пам'ятала ту мить, коли вона підписалася під довгим офіційним документом* [7, с. 346]. Тобто, Дагні не просто *«сторінку»* підписала, *а «документ»* – відбувся процес конкретизації при перекладі.

Генералізація – це заміна одиниці іноземної мови, що має вужче значення, одиницею мови перекладу з ширшим значенням, тобто перетворення, зворотне конкретизації. Створювана відповідність виражає родове поняття, що включає початкове видове: *«They were perfectly good men»* [10, с. 292]. – *«То були хороші люди»* [7, с. 394]. Використання слова із загальнішим значенням *«люди»* позбавляє перекладача необхідності уточнювати, жінок чи чоловіків має на увазі автор, говорячи про *«good men»* [4, с. 174-176].

Розглянемо граматичні трансформації:

1) *Синтаксичне уподібнення* (дослівний переклад) – це спосіб перекладу, при якому синтаксична структура мови оригіналу перетворюється в аналогічну структуру мови перекладу. Цей тип «нульової» трансформації

застосовується в тих випадках, коли в мові оригіналу та мові перекладу існують паралельні синтаксичні структури. Синтаксичне уподібнення може призводити до повної відповідності кількості мовних одиниць і порядку їх розташування в оригіналі і перекладі: *«No, Mother, not now, it doesn't matter»* [10, с. 31]. – *«Ні мамо, не зараз, це не має значення»* [7, с. 44]. Як правило, при перекладі можуть опускатися артиклі, дієслова-зв'язки та інші службові елементи, а також відбуватися зміни морфологічних форм [11].

2) *Членування речення* – це спосіб перекладу, при якому синтаксична структура речення в оригіналі перетворюється в дві або більше предикативні структури мови перекладу. Членування призводить або до перетворення простого речення мови оригіналу в складне речення мови перекладу, або до перетворення простого або складного речення мови оригіналу в два самостійніших речення в мові перекладу: *When she finished, pushed the papers aside and glanced up, the sky was black beyond the window, and the city had become a glowing spread of lighted glass without masonry* [10, с. 55]. – *Закінчивши, відклала папери і поглянула у вікно. Небо було чорне, а місто перетворилосч на сяючий розсип освітлених вікон на щезлих стінах* [7, с. 75].

3) *Об'єднання речень* – це спосіб перекладу, при якому синтаксична структура оригіналу перетворюється шляхом з'єднання двох простих речень в одне складне. Ця трансформація є зворотною членуванню: *He noticed Dagny's glance at him. He said nothing else* [10, с. 87]. – *Упіймавши погляд Дагні, він не став продовжувати* [7, с. 119]. *Just a few minutes ago. At the meeting* [10, с. 70]. – *Буквально п'ять хвилин тому, на засіданні* [7, с. 96]. Нерідко застосування трансформації об'єднання пов'язане з перерозподілом предикативних синтагм між сусідніми реченнями, тобто, відбувається одночасне використання об'єднання і членування – одне речення розбивається на дві частини, і одна з його частин об'єднується з іншим реченням [4, с. 179-180].

Останніми розглянемо лексико-семантичні трансформації:

1) *Антонімічний переклад* – це лексико-граматична трансформація, за якої відбувається заміна стверджувальної форми в оригіналі на заперечну форму в перекладі або, навпаки: *She did not learn the story until the next fall, when he had graduated and returned to New York after a visit to his father in Buenos Aires* [10, с. 100]. – *Таємницю вона дізналась аж наступної осені, коли Франциско закінчив навчання і, провідавши в Буенос-Айресі батька, повернувся до Нью-Йорка* [7, с. 137]. Ця трансформація застосовується особливо часто, коли в оригіналі заперечна форма вживається зі словом, що має негативний префікс. Також у рамках антонімічного перекладу одиниця мови оригіналу може замінюватися не лише прямо протилежною одиницею мови перекладу, але і іншими словами та словосполученнями, що виражають протилежну думку: «*That's turned out to be a pretty profitable investment»* [10, с. 265]. – «*Хіба це для нього не вигідно?»* [7, с. 357].

2) *Експлікація або описовий переклад* – це лексико-граматична трансформація, при якій лексична одиниця мови оригіналу замінюється словосполученням, експлікуючим її значення, тобто, що дає більш-менш повне пояснення або визначення цього значення на мові перекладу [4, с. 185]. За допомогою експлікації можна передати значення будь-якого безеквівалентного слова в оригіналі. Недоліком описового перекладу є його громіздкість і багатослівність, тому найчастіше цей спосіб перекладу застосовується в тих випадках, де можна обійтися порівняно коротким поясненням: *«Car owners from the midway towns ran a shuttle service for parents visiting the children injured in the accident»* [10, с. 240]. – *«Власники автомашин з міст, що лежать між цими двома пунктами, безперервно привозили і відвозили батьків, які відвідували своїх дітей, постраждалих під час краху»* [7, с. 323].

3) *Компенсація* – це спосіб перекладу, при якому елементи сенсу, втрачені при перекладі одиниці мови оригіналу, передаються в тексті перекладу іншим засобом, причому не обов’язково в тому ж самому місці тексту, що і в оригіналі. Таким чином, заповнюється («компенсується»)

втрачений сенс, і, в цілому, зміст оригіналу відтворюється з більшою повнотою, наприклад: *«But I should work, or I should die»* [10, с. 62]. – *«Але мені потрібно працювати, бо інакше я помру від туги»* [7, с. 85]. В усіх випадках в мові перекладу віднаходиться засіб, який би віддзеркалював втрачений елемент змісту оригіналу [4, с. 185-186]

Зазначимо також, що більш глибокого наповнення ці поняття набувають в культурологічному вимірі, коли за допомогою них у перекладі знайдено той «стилістичний ключ», що надає цільовому тексту «цілком конкретної змістової спрямованості й відповідної поетикальної специфіки, співмірної з текстом іншої культури» [6, с. 72]. Йдеться не стільки про мовні «знахідки», скільки «про ретельний вибір стилістичного орієнтиру, поєднання принципів модернізації і архаїзації, «згладжування» міжкультурної асиметрії, що мають забезпечити перекладу природність звучання, естетичну досконалість і художність» [6, с. 72].

Отже, здійснений нами аналіз перекладацьких трансформацій дозволяє зробити висновок про те, що домінуючі позиції посідають такі транформації, як членування та об’єднання, оскільки за їх допомогою перекладачем досягається максимальна еквівалентність перекладу. Зважаючи на те, що компенсація та експлікація потребують «висвітлення інтерпретаційного потенціалу усіх змістоутворюючих засобів оригіналу через більш розгорнуте їх тлумачення та експлікацію змістової складової тексту» [6, с. 72], зазначені типи міжмовних перетворень є найменш поширеними.

Література

1. Велединская С. Б. Курс общей теории перевода: учебное пособие / С. Б. Велединская. – Томск: Издательство Томского политехнического университета, 2010. – 230 с.
2. Гарбовский Н. К. Теория перевода / Н.К. Гарбовский. – 3 изд., испр. и доп. – М.: Юрайт, 2017. – 413 с.

3. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози) / Р. П. Зорівчак. — Львів : Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. — 216 с.
4. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): учебник для ин-тов и фак-ов ин. яз. / В.Н. Комиссаров / Репринтное воспроизведение издания 1990 г. – М.: Альянс, 2013. – 253 с.
5. Коптилов В. В. Теорія і практика перекладу / В. В. Коптилов. – Київ: Вища школа, 1982. – 169 с.
6. Павленко О. Г. Розмикання меж… (Авторські концепції перекладацтва другої половини XX століття: компаративний аспект): монографія / О. Г. Павленко. – К.: Логос, 2015. – 452 с.
7. Р. Айн. Атлант розправив плечі. Частина перша. Несуперечність / А.Ренд. – К.: Наш Формат, 2015. – 456 с.
8. Студопедия. Антонімічний переклад [електронний ресурс]. – Режим доступу: https://studopedia.ru/17_72424_antonImIchniy-pereklad.html
9. Рефе Град. Калькирование [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.refegrad.ru/index.php?id=590
10. A. Rand. Atlas Shrugged [електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.google.ru/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwij9N-y_rTXAhWJIcAKHV8WCCMQFggoMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.ajjg.co%2Fwp-content%2Fuploads%2F2014%2F08%2FAyn-Rand-Atlas-Shrugged.pdf&usg=AOvVaw2iHecZUBgEtXCue-sjFxZR
11. KazEdu. Синтаксическое уподобление (дословный перевод) [електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.kazedu.kz/referat/191730/3

Anna Kuzmenko. Translation transformations as a special type of interlingual transformations.

The article is devoted to consideration of translation transformations as a specific type of interlingual transformations which are aimed at maintaining maximum translation equivalence.

According to proposed classifications by modern researches, types of interlingual transformations are illustrated on translations examples of Ayn Rand's anti-utopian novel "Non-contradiction" in Ukrainian, namely lexical, grammatical and lexical-grammatical transformations. On the basis of original and translated texts of the specified novel, their dominant types (partitioning and integration) are revealed, expediency of their usage with the purpose of achieving functional adequacy of the translation is proved. The least widely spread are such transformations as explication and compensation as they require coverage of interpretative potential of all means that create the original text.

Keywords: *lexical-grammatical transformations, interlingual asymmetry, original, equivalence, artistic proportionality.*

Ганна Матвієнко,
ОС «Магістр»
Спеціальність «Середня освіта»,
«Мова та література (німецька)»
Маріупольський державний університет
Науковий керівник: Гутнікова А.В.,
к. філол. наук, доцент кафедри
німецької та французької філології

НАЦІОНАЛЬНА МОВНА КАРТИНА СВІТУ

Стаття присвячена одній з актуальних проблем сучасної лінгвістики мовній картині світу і її специфіці, в залежності від національного менталітету і типу тексту. Автор статті аналізує різні точки зору на проблему, виявляє риси схожості і розбіжності між національними мовними картинами світу.

Ключові слова: *мовна картина світу, національний менталітет, тип тексту.*

У другій половині XX століття в ряду нових наукових парадигм інтеграційного утворення особливо привабливою і загадковою виявилася лінгвістична синергетика. Її найважливішим завданням є міждисциплінарний моделювання динамічної картини світу – предмета філософії, психології, культурології та лінгвістики. Головними в теорії виступають поняття «модель світу», «образ світу», «мовна картина світу» і «мовна свідомість».

Поняття «картина світу» вперше використав Л. Вітгенштейн в філософських трактатах, потім Лео Вайсгербер переніс його в лінгвосеміотику. І з того часу це поняття стало предметом спору і в філософії, і в лінгвістиці. На жаль, не знайшовши строго термінологічного значення, словосполучення *картина світу* часто використовується в якості наукової метафори з розмитим і завуальованим змістом. І, тим не менше, воно не втрачає своєї привабливості, перш за все для дослідників так званого людського фактора в мові.

Для отримання статусу істинно термінологічного значення в його змісті необхідно відобразити три синергетично пов'язаних моменти: а) когнітивну складову поняття «картина світу», б) її інтерпретаційний потенціал і в) семіотичну природу.

Когнітивна сутність даного поняття полягає в тому, що воно є узагальненим (підсумковим) результатом відображення фізичної картини світу (ФКС) в колективній свідомості того чи іншого співтовариства. При цьому відображення дійсності є не її дзеркальним відображенням, а результат подвійного процесу – логічного і чуттєвого пізнання, що і визначає його творчий, що перетворює і інтерпретує характер, представлений в картині світу того чи іншого соціуму (КС).

Переважання першого або другого аспекту пізнання обумовлює семіотичну природу засобів репрезентації поняття «картина світу». Тут слід виходити з того, що це є нерозчленований «логіко-словесний конструкт» (Г.А. Брутян). І, тим не менш, в дослідницьких цілях такий нерозчленований конструкт доцільно представити у вигляді двох відносно самостійних картин – логічної (ЛКС) і мовної (МКС).

В основі МКС лежить досить спірна категорія – мовна свідомість. Так, М.В. Нікітін, наприклад, пише, що не вдається знайти розумних підстав, які б виправдовували існування таких ментальних структур як «мовний концепт», «мовне значення» і «мовна свідомість» у власному розумінні цих слів [4, с.

276]. Чи так це? Спробуємо знайти «розумні підстави» їх співіснування. Особливо це важливо для когнітивно-дискурсивного дослідження.

З одного боку, воно дозволяє осмислити справжню роль мови в структуруванні єдиної КС, а з іншого – виявити змістогенеруючу функцію розумових операцій в процесі формування семантики типологічно різних мовних знаків (слів, фразеологізмів, паремій і т.п.), тобто знаків прямий і непрямий (вторинної та побічно-похідної номінації).

Синергетика ФКС, ЛКС і КС породжується складними і неоднозначними відносинами. Оскільки вони виділяються умовно в єдиний логіко-лінгвальний конструкт, їх розбіжність одночасно і мінімальна, і значуща. Зображення їх у вигляді трьох ейлеровських кіл і накладення друг на друга показує, що окремими своїми частинами вони збігаються. Особливо це очевидно при накладенні на ЛКС декількох МКС: ЛКС виявляється загальною для всіх зіставляються МКС.

І все ж за межами цих збігів існують дуже серйозні за своєю національно-культурною специфікою зони, що має виключно важливе значення для розуміння природи мовної семантики в цілому і побічно-похідною семантики зокрема. Специфіка МКС обумовлюється породжують її знаками побічно-похідної номінації (ППН).

З точки зору когнітивної лінгвістики важливо з'ясувати характер інформації, яка представляє в мовній семантиці відповідні елементи ЛКС і МКС. Іноді стверджують, що ЛКС продукує логічну семантику, а МКС – мовну. На наш погляд, генератором і носієм як логічної (універсальної), так і ідіоетнічної інформації є мова, точніше мовна семантика. При цьому слід пам'ятати, що співвідношення в семантичній структурі універсального і ідіоетнічного обумовлюється характером когнітивної категорії, що лежить в основі семантики мовного знака, що в свою чергу визначає тип мовного знака.

Логіко-предметний зміст елементів МКС співвідноситься з поняттями, а експресивно-образний і емотивно-оцінний зміст МКС генетично пов'язаний з

уявленнями. Перший вербалізується термінами, терміносполученнями і прямономінативною лексикою, а другий – знаками вторинної і побічно-похідної номінації (метафорами, фразеологізмами, пареміями). Перший – суть об'єктивно сформованої свідомості, другий являють собою елемент суб'єктивно сформованої буденної свідомості, відфільтрований в ідіоетнічному десигнаті відповідного мовного знака.

Особливу культурологічну значимість мають ті мовні знаки, в основі яких лежать когнітивні категорії, що поєднують в собі універсальні і ідіоетнічні узагальнення дійсності, реальні і ментальні (можливі) світи. Знання про реальний світ утворюють такі різновиди ЛКС, як фізична, натуралістична, геополітична картини світу і ін. Знання про ідіоетнічні, за своєю суттю ментальні, світи утворюють МКС – своєрідну сферу існування культури.

Формою існування культури служать особливі ментальні освіти – концепти [6, с. 40], які формуються в результаті своєрідного членування МКС на якісь мікросвіти, які відповідають усім можливим ситуацій, відомим людині і тому званим «можливими світами». Їм відповідає семасіологічне поняття «семантика можливих світів», де основною одиницею виступає слово-концепт – ім'я того чи іншого семантичного поля і той епіцентр, навколо якого породжується дискурс – деривaційна база ППН.

Дискурс – складне когнітивно-комунікативне явище, до складу якого входить не тільки сам текст, а й різні екстралінгвістичні фактори (знання світу, події, думки, ціннісні установки), які відіграють важливу роль в розумінні і сприйнятті інформації [1, с. 10]. Таким чином, концептоутворюючі можливості дискурсу обумовлюються самою його природою: освіта дискурсу зазвичай концентрується навколо деякого загального поняття, в результаті чого створюється певний смисловий контекст, що включає в себе інформацію про суб'єкта / -ів мислення, об'єктах, обставин і про просторово-часові координати.

Вихідною структурою дискурсу служать послідовно збудовані елементарні пропозиції, пов'язані між собою логічними відносинами кон'юнкції (об'єднання за допомогою логічного союзу «і»), диз'юнкції (об'єднання за допомогою логічного союзу «або») і т. П. Елементи дискурсу: події, їх учасники, перформативна інформація і не-події (обставини, що супроводжують події, фонова інформація, оцінка події, інформація, що співвідносить дискурс із подією) [3, с. 198]. За дискурсом, отже, стоїть особливий світ. Більш того, по Ю.С. Степанову, дискурс – це один з «можливих світів» багатоскладової структури.

З точки зору структури дискурс, як справедливо вважає І. П. Сусов, – двостороннє утворення, що має план вираження і план змісту. План вираження дискурсу – зв'язкова послідовність мовних одиниць, створена в певний час в певному місці з певною метою. Дискурсивні етносвідомості в означаючому дискурсу виділяються в ключові слова-концепти, що увібрали в себе смислову і експресивно-оцінну енергетику всієї комунікативної події. Саме ці слова-концепти стають, як правило, смисловим центром освіти ППН.

Значення ж самих ППН містять в собі згорнуті моделі дискурсивної діяльності. План змісту дискурсу утворюють його семантика і прагматика. Семантична структура дискурсу являє собою триєдність наступних аспектів: а) реляційного, що відображає будову факту у вигляді ознакових відносин між предметами; б) референційного, що співвідносить аргументи прикметники з предметами; в) предикаційного, що фіксує приписувану семантичному суб'єкту ознаку.

Виникнувши в певному дискурсивної просторі, вони характеризуються єдиної логіко-культурномовною синергетикою, що виражається в асиметричному дуалізмі форми і змісту, коли смисловий зміст знака не випливає безпосередньо з лінійно організованого сенсу. Асиметричний дуалізм знаків непрямої номінації обумовлюється самою їх генетичної природою: вони породжуються потребою мислення в образно-прагматичних

засобах – в вербалізації почуттів, емоційних оцінок, способів емоційного впливу, яскравих і влучних характеристик людини, предметів і явищ.

Когнітивна сутність дискурсивного знакоутворення вперше була визначена М. Лацарусом і А.А Потебнею як «згущення думки», коли поява на основі дискурсивного мислення нової внутрішньої форми і сама апперцепція в формується ППН згущує чуттєвий образ, замінюючи всі його стихії одним поданням [5, с. 194]. При цьому відбувається ослаблення або навіть забуття внутрішніх форм слів їх дискурсивного переосмислення.

Відповідно до концепції структурної асиметрії мовного знака [2, с. 158 – 209], при виникненні знака побічно-похідної номінації порушення взаємно однозначних відносин між означуваним і тим, що означає, призводить до їх асиметрії. Причому дискурсивне знакоутворення здійснюється в процесі виникнення поєднаної асиметрії парадигматичного і синтагматичного характеру [2, с. 137]. Синтагматична асиметрія проявляється в тому, що цілісна розумова структура (концепт, гештальт, фрейм) представляється в ППН, як правило, розчленоване, у вигляді багатокомпонентного.

ППН ми розглядаємо як культуреми особливого роду. Їх відмінна риса полягає в парадоксальному, на перший погляд, пристрої, сутність якого можна розкрити за допомогою популярного нині рекламного вираження «два в одному». Позначення культуреми є мовним знаком у білатеральній (двосторонній) єдності, а позначається – іменована реалія, тому номінується фрагмент дійсності, предмет або ситуація.

Під позначенням культуреми розуміється все те, що відноситься до культури: артефакти, тобто штучно виготовлені предмети, функції, звичаї, тактики і етно-культурно-прагматичні ситуації. Асиметрія культури виявляється при їх зіставленні в різних лінгвокультурах, коли синтагматичні і парадигматичні невідповідності виявляються між ППН і позначаються реаліями. Особливо важливо (хоча і вкрай складно!) виявити структурну асиметрію культури в близькоспоріднених лінгвокультурах. Пор .: *рос. мелкая сошка – 'незначна людина, яку ніхто не зважає'; 'нікчемна людина';*

блр. абсевак у полі – 'нічого не варта людина, гірше за інших, що заслуговує презирства'; укр. не вартий гроша [кроку, шеляга, фунта клоччя] – 'нікчемний, гірше всіх'.

В іншій комунікативно-прагматичної ситуації, коли потрібно висловити іронічно-зневажливе ставлення до людини, який сам про себе багато думає, переоцінює своє суспільне становище, в російській лінгвокультурі використовується ідіома *шишка на ровном месте*, а в українській – *чи й не пуп землі або не собі цабе (чи й не цабе), де цабе – погонний окрик для биків, запряжених у віз.* Як бачимо, ППН володіють мовними, когнітивними і культурними ознаками. Вони зберігають (в явному або прихованому вигляді) синергетику генетичного споріднення з дискурсом (подієвим текстом, ситуацією), її когнітивну сутність зумовлюють: (а) здатність кодувати і зберігати знання; (Б) герменевтична функція трансформувати, інтерпретувати і збагачувати вихідну інформацію; (В) концептуалізація і категоризація вербалізованого світу.

Культурний компонент ППН створюється їх семіотичністю, символічністю і зв'язком з етнокультурною свідомістю народу. Культурно-прагматичний зміст дискурсу включає в себе досить широкий смисловий спектр: інтенціональний, орієнтаційний (дейктичний), пресуппозіціонний, імплікаціонний, експресивно-оцінний, субкодовий (функціонально-стилістичний), модальний і комунікативно інформаційний (фокальний) компоненти, які, власне, і визначають комунікативно прагматичні властивості ППН і, відповідно, своєрідність мовної свідомості і МКС.

Література

1. Алефиренко Н.Ф. Язык – познание – культура / Н.Ф. Алефиренко. – Волгоград, 2006. – 124 с.
2. Балли Ш. Французская стилистика / Ш. Балли. – М.: Прогресс, 1961. – 367 с.
3. Демьянков В.З. «Событие» в семантике, прагматике и в координатах интер-

претации текста / В.З. Демьянков // Изв. АН СССР. − Сер. лит. и яз. − 1983. − № 4. – С. 202–205.

4. Никитин М.В. Основания когнитивной семантики / М.В. Никитин. – СПб.: 2003. – 202 с.

5. Потебня А.А. Собрание трудов. Мысль и язык / А.А. Потебня. – М.: 1999. – 186 с.

6. Степанов Ю.С. Константы. Словарь русской культуры: Опыт исследования / Ю.С. Степанов. – М.: Языки русской культуры, 1997. – 378 с.

Hanna Matvienko. National linguistic picture of the world.

The article is devoted to one of the topical problems of modern linguistics − a language picture of the world and its specific character, depending on national mentality and a text type. The author of the article analyses the different points of view onto the problem and reveals similarities and differences among different language pictures of the world.

***Keywords**: language picture of the world, national mentality, text type.*

Лілія Михайліченко,
старший викладач,
Маріупольський державний університет

CULTURAL KNOWLEDGE AND CULTURAL COMPETENCE IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES

Стаття торкається проблеми культурного знання та культурної компетенції у викладанні іноземної мови, а також пояснює різницю між двома поняттями. Автор пропонує методи підвищення культурної компетенції у студентів та засоби подолати міжкультурні перепони з метою вільного володіння іноземною мовою.

***Ключові слова:** культурне знання, культурна компетенція, міжкультурні перепони, міжкультурне спілкування, іноземна мова, соціокультурна інформація, стимулювання інтелектуальну зацікавленість, культурна свідомість.*

Knowing the contents of cultivating ICC (intercultural communication), we need to discuss the concept of cultural knowledge. It includes two parts: cultural competence *(belonging* to the category of proficiency objectives) and conceptual

knowledge (belonging to the category of cognitive objectives) about the target culture. The conceptual knowledge about the target culture refers to the systematic conceptual knowledge about the target culture and society and it should include the target society's geography, history, institutions, religions, economy, education and arts and so on. This conceptual knowledge about the target culture is often referred to as the general knowledge of the target culture.

Cultural competence refers to implicit mastery of the norms of a society, the unspoken rules of conduct, values, and orientation that make up the cultural fabric of a society. It also includes the ability to recognize culturally significant facts, and knowledge of the parameters within which behavior is acceptable or unacceptable. To be successful in the intercultural communication, both linguistic competence and cultural competence are needed. The appearance of disharmony, misunderstandings and even conflicts in communication is largely due to a lack of cultural competence.

Cultural awareness is the term used to describe sensitivity to the impact of culturally induced behavior on language use and communication. It deals with geographical knowledge, the knowledge about the contributions of the target culture to world civilization, the knowledge about differences in the ways of life as well as an understanding of values and attitudes in the second language community. Cultural awareness includes understanding commonalities of human behavior and differences in cultural patterns.

Cultural awareness teaching should be involved with viewpoints, and with allowing students to gain a perspective through comparison which is neither entirely one nor the other. In the process of comparison from two viewpoints there lies the possibility of attaining leverage on both cultures, and thereby acquiring an intercultural communicative competence. With the coming of more chance for Chinese to interact with English native-speakers, a fund of knowledge about target culture can to a large extent, guarantee an effective intercultural communication. Therefore, arousing cultural awareness becomes an indispensable part in foreign language teaching and learning.

In teaching cultural awareness, Ned Seelye provides a framework for facilitating the development of cross-cultural communication skills. The following goals are a modification of his "seven goals of cultural instruction":

1) to help students to develop an understanding of the fact that all people exhibit culturally-conditioned behaviors.

2) to help students to develop an understanding of social variables such as age, sex, social class, and place of residence, the ways in which people speak and behavior.

3) to help students to become more aware of conventional behavior in common situations in the target language.

4) to help students to increase their awareness of the cultural connotations of words and phrases in the target language.

5) to help students to develop the ability to evaluate and refine generalizations about the target culture, in terms of supporting evidence.

6) to help students to develop the necessary skills to locate and organize information about the target culture.

7) to stimulate students' intellectual curiosity about the target culture, and to encourage empathy towards its people.

In integrating English culture awareness into teaching, there are two problems we need to consider, the first problem to be tackled is how to provide the cultural information needed. The point regarding this problem is that second-language teachers may attempt to teach culture when they are not equipped to do so through no fault of their own. The other point is that even if they know how to teach (through various techniques of presenting culture), without a definite knowledge of what to teach (the culture content), they can hardly incorporate various activities geared toward the culture objectives into their classes. For one thing, teachers need assistance in overcoming their lack of knowledge about the second culture; for another, in the preparation and selection of teaching materials, the culture content selected may sometimes be concentrated on the unusual, the bizarre and the exotic characteristics of the culture. In order to avoid confusion and

misunderstanding, the teacher is advised to describe all aspects of the situation instead of treating the cultural phenomenon in isolation, and present culture content at a level or in a manner to which the students can attach some relationship between the information and their own background experiences

The second problem is that though most foreign language teachers do not deny the importance of teaching culture, few teachers actively test whether students are attaining their cultural goals. Teachers may incidentally attend to culture by inserting ideas during the class period and subsequently fail to check students comprehension of the context. Often students do not realize that the teacher is attempting to teach aspects of the second language culture. One of the reasons for this lack of awareness is that culture usually is not considered a fundamental component of the class content. If culture is to be an important goal in the second language class, it must be taught and tested systematically. Currently, the most practical approach to testing culture is to test the facts. Objective tests and essay tests may be used to test knowledge of facts and insight into cultural behavior.

Cultural understanding is the main part of cultural studies. It demands a detailed analysis of cultures. The teaching of culture should lead students to experience directly through contact with native speakers and through developing some sorts of personal relationship with the target language community. In other words, culture understanding involves, besides the cognitive, a social and affective component. The main content of cultural understanding covers:

1) understanding of daily life, including unfamiliar conventions, such as writing a check or reading a timetable.

2) knowledge of cultural connotations of words and phrases. The students should indicate awareness that culturally conditioned images are associated with even the most common target words and phrases.

3) evaluating statements about culture, requiring the interpretation of the target culture and the learners' own culture. The students should demonstrate the ability to make, evaluate and refine generalities concerning the target culture.

4) the development of interest in understanding is toward the second culture. The students should demonstrate intellectual curiosity about the target culture.

Big problem is overcoming intercultural communicative barriers. Why is it that contacting with persons from other cultures is so often 'frustrating? Sometimes rejection occurs just because the group to which a person belongs is "different". Misunderstandings occur because of the assumption of similarities. Many people natively assume there are sufficient similarities among people of the world to make communication easy. They expect simply that being human and having common requirements of food, shelter, security, and so on makes everyone alike. Unfortunately, they overlook the fact that the forms of adaptation to the common biological and social needs and the values, beliefs, and attitudes surrounding them are vastly different from culture to culture. Misunderstandings as well occur because of language differences. Vocabulary, syntax, idioms, slang, dialects, and so on all cause difficulties. There are other language problems, including the styles of using language. Different styles can lead to wrong interpretations of intentions and evaluations among others. Learning the language, which is considered by most visitors to foreign countries as their only barrier to understanding, is actually only the beginning. Another cause of misunderstandings is the presence of preconceptions and stereotypes − stereotypes are stumbling blocks for communicators because they interfere with objective viewing of other people. They are not easy to overcome because they are firmly established as myths by one's own national culture. Tendency to evaluate is another factor to arouse misunderstandings. Rather than try to comprehend thoughts and feelings from the worldview of the others, we assume our own culture or way of life is the most natural. This bias prevents the open-mindedness needed to examine attitudes and behaviors from the others' points of view. High anxiety or tension, also known as stress, is common in cross-cultural experiences due to the number of uncertainties considered a serious stumbling block.

Being aware of the above misunderstandings is certainly the first step in avoiding them.

Conclusion

With the development of science and technology and the globalization of world economy, the communication between various cultures has become closer and more frequent. The intercultural communication has become one of the themes of modern society, which calls for the emergence of culture teaching. The teaching of culture should become an integral part of foreign language instruction. "Culture should be our message to students and language our medium" [Peck, 1998]. In addition, English teachers must be capable of mastering the knowledge contained in the teaching material completely and deeply. Mastering the knowledge contained in the teaching material and the supplementary knowledge was the minimum requirement of a good teacher. Besides, he must be good at supplying the theory of education and teaching, give consideration to the student's psychological characteristic and receptivity, choose the most appropriate teaching method and make students master knowledge. Teachers should also train students' internal motive of study. When students' curiosity and interest are activated, the internal motive produced and the students will take the initiative in study. If they are interested in the culture, media, customs and habits of foreign countries, their internal motive will be stimulated. Therefore, an English teacher should try to motivate them by all means.

In order to get good intercultural communicative competence, students should possess cultural background information in their language learning process. They can learn and practice the patterns of daily life in the target culture by participating in the information-oriented activities in order to know about the current lifestyle in the target culture and compare this lifestyle with that of their own to find the similarities and differences. In this way, students can better prepare themselves for the everyday communication they are likely to encounter, improve the skills needed for effective communication, and enhance the cultural awareness and sensitivity.

Bibliography

1. Barna, L.M. Intercultural communication: International Thompson Publishing, 1992.
2. Brown. G.&Yule, G.Discourse analysis, Cambridge University Press,1987,
3. Byram. M. Cultural Studies in Foreign Language Education, Great Britain: WBC Print Ltd. 1989.
4. Byram. M. Teaching and Learning Language and Culture, Bridgend: WBC Ltd.1994.
5. Samovar. L. Porter. R. & Jain, N. Understanding intercultural communication, Belmont, CA: Wadsworth., 1981.

Liliya Mikhajlichenko. Cultural Knowledge and Cultural Competence in teaching a foreign language.

The given article deals with the problem of cultural competence and intercultural awareness. It highlights the difference between the two notions, the author specifies the ways and methods of overcoming cultural barriers which leads to successful and enjoyable communication.

Key words and phrases: *cultural knowledge, cultural competence, teaching a foreign language, highlight the difference, overcome cultural barriers, successful communication, stimulate intellectual curiosity, cultural awareness.*

Анна Момот,
ОС «Магістр»
Спеціальність. «Середня освіта»,
«Мова і література (англійська)»
Маріупольський державний університет
Науковий керівник:
Яблоков С.В., к.пед.н., доцент кафедри англійської філології МДУ

ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті досліджена специфіка формування загальної культури школярів в процесі іншомовної освіти. Автором обґрунтовано актуальність проблеми, показана

значимість формування загальної культури школярів і важливість її практичної реалізації.

Ключові слова: *іноземна мова, іншомовна освіта, навчально-виховний процес, формування загальної культури, школяр.*

Проблема низького рівня загальної культури в суспільстві – одна з найважливіших, від її успішного рішення багато в чому залежить майбутнє країни і всього цивілізованого світу. У сфері державної політики в галузі освіти підкреслюється важливість необхідності більш активного процесу загальнокультурного виховання підростаючого покоління. Значна увага приділяється духовно-моральному вихованню в загальній освіті, де закладаються основи для становлення особистості людини.

Практичний досвід викладання в загальноосвітній школі показує, що процес формування загальної культури школярів є малоефективним, можливості деяких предметів, зокрема, іноземної мови, використовуються не повною мірою. У зв’язку з цим, найважливіше завдання, що стоїть перед вчителями – викладачами англійської мови, вирішити у навчально-виховному процесі наявні протиріччя між вимогами, що висуваються державою до виховання духовно-моральної особистості, розвиненою в загальнокультурному відношенні, і недостатньою практичною реалізацією цього завдання.

Мета статті – дослідити специфіку формування загальної культури школярів у навчально-виховному процесі.

Визначення педагогічної суті формування загальної культури особистості, доречно почати з виявлення суті ключового поняття «культура». Його тлумачення дасть можливість усвідомити зміст і специфіку загальної культури.

Серед безлічі визначень культури найбільш вдалими в даному контексті представляються ті з них, які трактують це системне соціальне явище і як фонд цінностей, створених людьми, і як спосіб творчого освоєння

світу, реалізації сутнісних сил індивіда, соціальної групи. Таким чином, культура виступає осередком духовності, енергії творення, вищим критерієм досягнень в різних областях життєдіяльності [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с.105].

Слід розрізняти культуру соціуму (сукупний продукт цивілізації) і культуру окремої людини, яка має персоніфікований характер і є надбанням того чи іншого конкретного члена суспільства [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 106]. Соціологи вважають, що культурний рівень особистості визначається насамперед мірою «присвоєння» загальнолюдських цінностей через призму власної індивідуальності, в процесі саморозвитку та самовдосконалення.

Мається на увазі оволодіння всіма п'ятьма елементами культури, які називає в своїх дослідженнях І.Я. Лернер: 1) вже здобуті суспільством знання про природу, людину, суспільство, техніку і способи діяльності, які забезпечують застосування знань і перетворення дійсності; 2) освоєння навичок та вмінь, тобто набутий досвід здійснення вже відомих суспільству способів діяльності як інтелектуального, так і практичного характеру, досвід відтворення відомих способів пізнання дійсності; 3) досвід творчої діяльності, 4) норми і правила, на основі яких будуються взаємини людей в різноманітних видах діяльності; культура емоційно-вольової сфери; 5) (близький до 4-го) закони спілкування людей [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 23].

Оволодіння культурою передбачає поступальний рух, мобілізацію внутрішніх духовних ресурсів і перш за все – загальнотворчих здібностей і умінь – інтелектуальних, мистецьких, технічних, соціальних та інших.

Що ж входить в зміст загальної культури? Це перш за все його життєві установки і пріоритети загальнолюдських цінностей – Істини, Любові, Добра, Краси, Свободи і т.д. Культурною називається людина з широким спектром духовних і фізичних потреб – у праці, пізнанні, мистецтві, спорті, спілкуванні з природою; людина, яка володіє достатнім науковим,

політичним, художнім кругозором; людина, яка дотримується загальноприйнятих норм поведінки в суспільстві, виробничій та побутовій обстановці.

Ядром загальної культури особистості є освіченість і вихованість в їх гармонійній єдності. Якщо основу освіченості становить накопичений людиною фонд теоретичних і конкретних знань, що дають можливість представити цілісну картину світу, то сутність вихованості полягає в гуманному ставленні до оточуючих, в культурі праці, поведінки і побуту.

Оволодіння культурою передбачає поступальний рух, мобілізацію внутрішніх духовних ресурсів і перш за все – загальнотворчих здібностей і умінь – інтелектуальних, мистецьких, технічних, соціальних та інших.

Найважливішою ознакою виховного процесу є визначення його змісту на підставі поставленої мети і стратегічних завдань [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с.22].

Одна з важливих цілей змісту шкільного виховного процесу – це організація освоєння (як учнями, так і педагогами) соціально-культурних цінностей суспільства: економіки, політики, науки, всіх видів мистецтва, життєвої практики у всіх видах діяльності.

У практиці виховання нерідко мається на увазі (і відповідно будується виховна робота) озброєння школярів лише знаннями з різних галузей культури.

Сьогодні навчальні програми шкіл, дошкільних і позашкільних установ, ВНЗ націлені на залучення підростаючого покоління і молоді до культури, на створення необхідних передумов для їх творчої самореалізації і самовизначення в світі, що змінюється.

Однак культурологічні аспекти навчального процесу далеко не охоплюють всіх сторін формування особистості. За дужками нерідко залишаються такі риси випускника школи, як громадянськість, соціальна активність, шанобливе, доброзичливе ставлення до людей, порядність,

відповідальність і багато іншого. А це вже предмет спеціальної копіткої виховної роботи.

Самою сутнісною характеристикою виховання загальної культури є «формування ставлення до предметів, явищ, фактів, подій навколишнього світу, складовими елементами якого є вплив на свідомість, поведінку і емоційно-вольову сферу особистості школяра» [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 23].

Про цей бік змісту виховання писав Н.К. Реріх :«Виховати – це не тільки дати ряд механічних відомостей. Виховання, формування світовідчуття досягається синтезом радості вдосконалення і творчості. Якщо ж ми припинимо будь-який потік цього радісного освітлення життя, то які ж ми будемо вихователі? Яку ж освіту може дати педагог, який поширює округ себе печаль і відчай? Але недалека від відчаю підробка під радість, і тому будь-яка насильницька посмішка недарма називається усмішкою черепа. Значить, і нам самим потрібно переконатися в тому, наскільки потрібна і життєва програма культури як відновлювальний початок, як Життєдавець» [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 23].

Не важко помітити, що загальна культура асоціюється з хорошим, позитивним ставленням до усього оточуючого, а її відсутність, моральна невихованість – з негативним ставленням.

Л.І. Маленкова вважає, що категорія «відношення» «є сутнісна характеристика виховання» [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 27].

Як співвіднести це поняття з формуванням особистості дитини, прекрасної у всіх відносинах, які оцінюються з позицій істини, добра, краси, тобто з позицій загальної культури?

Центром гуманістичної педагогіки є особистість дитини, яка існує, виявляється, розвивається в діяльності: інтелектуально-пізнавальної, ціннісно-орієнтовної, трудової, суспільно корисної, художньої, фізкультурної, ігровий, в вільно обраній діяльності вільного спілкування на дозвіллі. Розвиваються всі органи і всі сфери особистості. При цьому дитина

вступає в певні, задані середовищем, матеріальним і людським оточенням, відносини «добра – зла», «істинного – помилкового», «прекрасного – потворного». У зв'язку з предметами, явищами, цінностями матеріального і духовного світу. Складається певний досвід відносин, поступово людина піднімається на наступний щабель свого розвитку; фізичного, психічного, соціального. І знову вступає в діяльність і в відносини. І так далі...

У розвитку людини (дитини, школяра) йдуть, кількісно і якісно наростаючи, як би два паралельні процеси: перший – накопичення знань про світ, навичок і умінь їх застосування в житті, на практиці, і способів їх отримання. І другий – процес формування відносин, які формуються відповідно до здобуваємих дитиною знань, умінь, навичок їх отримання.

Отже, під загальною культурою школяра ми розуміємо сукупність поглядів, засвоєних знань, моральних, духовних цінностей, сформованих умінь і навичок, особливостей поведінки та діяльності, заснованих на культурно-орієнтованому відношенні дитини до себе, суспільства, навколишнього світу. Школяр, що володіє загальною культурою – це особистість, що має духовно-моральний і інтелектуальний зміст, творчу спрямованість розвитку, може засвоювати загальнокультурні цінності, моральні норми і стандарти поведінки [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 8].

Поняття «іншомовна освіта» було введено в термінологічний апарат вітчизняної педагогіки Е. І. Пассовою і являє собою цілісний педагогічний процес навчання, виховання і розвитку учнів змістом і засобами предмета «Іноземна мова». Специфікою іншомовної освіти є те, що школяри пізнають не тільки мову, але й культуру іншого народу відповідно до формули: мова через культуру і культура через мову [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 14].

З метою формування загальної культури школярів у навчально-виховному процесі, зокрема під час навчання англійської мови, було запропоновано систему інтегрованих уроків для школярів середніх та

старших класів, оскільки саме в середніх та старших класах існує наявний словарний запас, що дозволяє вивчати не тільки загальні теми але й переходити до філософських тем буття. Темами уроків, які підходять для поставленої мети – формування загальної культури школярів у навчально-виховному процесі, є наступні: «Різні люди, різні погляди (7 клас), «Земля – наш дім» (9 клас).

В якості вправ запропоновано наступні:

– запис на слух;

– вправи в самописьмі (листи, опис події);

– заповнення пропусків потрібними словами;

– підбор до даних слів антонімів, однокорінних слів, слів, близьких за значенням чи зв’язаних тематично;

– аудіювання.

В якості методів навчання рекомендується застосовувати:

а) методи усного викладу вчителем і активізації пізнавальної діяльності учнів: розповідь, пояснення, бесіда;

б) методи закріплення матеріалу, що вивчається: бесіда, робота з підручником;

в) методи самостійної роботи учнів щодо осмислення і засвоєння нового матеріалу: робота з підручником;

г) методи навчальної роботи щодо використання знань на практиці і вироблення умінь і навичок: вправи;

д) методи перевірки і оцінки знань, умінь і навичок учнів: усне опитування (індивідуальне, фронтальне), виставлення поурочного балу, контрольні роботи, перевірка домашніх робіт, програмований контроль.

Вважається, що за допомогою запропонованих тем, вправ та методів можливо формувати елементи загальної культури школярів, а саме - сукупність поглядів та знань, моральних та духовних цінностей, сформованих умінь і навичок, особливостей поведінки та діяльності,

заснованих на культурно-орієнтованому відношенні дитини до себе, суспільства та навколишнього світу.

Отже, на основі філософсько-культурологічних, психолого-педагогічних джерел, державних нормативних документів, що регламентують діяльність в освітній сфері, з огляду на необхідність оперативної розробки і впровадження програм по загальнокультурному розвитку учнів, ми запропонували серію уроків з застосуванням вправ, заданій, реалізація яких дозволить зробити значні кроки у формуванні загальної культури школярів та підвищенні рівня духовно-морального розвитку суспільства у майбутньому.

Література

1. Блаубер, И. В. Становление и сущность системного подхода / И. В. Блауберг, Э. Г. Юдин. – М., 1973.
2. Богатырев, А. И. Теоретические основы педагогического моделирования: сущность и эффективность / А. И. Богатырев, И. М. Устинова // Издательский дом «Образование и наука». – URL: http://www.rusnauka.com/SND/ Pedagogica/2_bogatyrev%20a.i..doc.htm
3. Власова, Н. А. Содержание понятия «общая культура младшего школьника»: педагогический аспект / Н. А. Власова // Вестник Красноярского государственного педагогического университета им. В. П. Астафьева. – 2015. – №2(32). – С. 6–9.
4. Воробьев, В. В. Лингвокультурология / В. В. Воробьев. – М., 2006.
5. Данилюк, А. Я. Концепция духовно-нравственного развития и воспитания личности гражданина России / А. Я. Данилюк, А. М. Кондаков, В. А. Тишков. – М., 2010.
6. Зимняя, И. А. Личностно-деятельностный подход как основа организации образовательного процесса / И. А. Зимняя // Общая стратегия воспитания в образовательной системе России (к постановке проблемы):

Комплексная монография: в 2 кн. Кн. 1/ под общ. ред. И. А. Зимней. – М.: 2001. – С. 241–252.

7. Леонтьев, А. А. Язык, речь, речевая деятельность / А. А. Леонтьев. – М., 1969.

8. Масленникова, С. Ф. Роль культурологического подхода в воспитании / С. Ф. Масленникова // APRIORI. Сер.: Гуманитарные науки. – 2013. – №1. – С. 8.

9. Маслова, В. А. Лингвокультурология / В. А. Маслова. – М.: 2001.

10. Пассов, Е. И. Урок иностранного языка / Е. И. Пассов, Н. Е. Кузовлева. – Ростов н/Д.; М., 2010.

11. Примерная основная образовательная программа образовательного учреждения. Начальная школа / [сост. Е. С. Савинов]. – М.: 2011.

12. Суходольский, Г. В. Структурно-алгоритмический анализ и синтез деятельности / Г. В. Суходольский. – Л.: 1976.

Anna Momot. Formation of general pupils' culture in the process of studying English.

The article presents the specifics of the formation of pupils' general culture in the process of foreign languages learning. The author reveals the relevance of the problem, the importance of the formation of general culture and its practical implementation. The experience of studying several world cultures and languages leads not only to the accumulation of linguistic skills, but also to the formation of a new mentality based on a dialogue of cultures.

Didactic and methodical methods of teaching foreign languages are widely used to enhance the general culture of schoolchildren, which creates a unified educational space and develops uniform requirements for pupils.

Key words: *foreign language, foreign language education, educational process, formation of general culture, pupil.*

Надія Назаренко,
к. філол. н., доцент
Маріупольський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ НАРАТИВУ В ОПОВІДАННІ В.С. МОЕМА «ПАДІННЯ ЕДВАРДА БАРНАРДА»

Дослідження присвячене висвітленню особливостей наративу одного з найкращих оповідань В.С. Моема «Падіння Едварда Барнарда». Встановлено наявність двох нараторів та існування трьох різних точок фокалізації у художній структурі новели. Також описано функцію прийому ретроспекції. Автором виявлено фактори впливу традиційної дихотомії «Схід – Захід» на формування фабули та системи персонажів твору.

Ключові слова: *наратор, наратив, образ автора, фокалізація, комунікативна структура, гетеродієгетична оповідь.*

Оповідання «The Fall of Edward Barnard» («Падіння Едварда Барнарда») вперше було надруковано у збірці «The Trembling of a Leaf: little stories of the South Sea Islands» (1921). Відомо, що сюжетні колізії і характер головної дійової особи новели були через багато років переосмислені й розвинуті Моемом в романі «Вістря бритви» (1944). З кінця XIX ст. в літературознавстві спостерігається тенденція «деперсоналізації» письменника [1, с. 13], що спричинила актуалізацію ролі персонажа, зокрема, його мовлення. Це певним чином вплинуло на поетику «Падіння Едварда Барнарда». Змістовий рівень твору репрезентує конгломерат ідей письменника, втілених у системі героїв.

Оповідний наративний текст (для якого обов'язковим є виклад історії (події) через наратора) вирізняється наявністю складної трьохрівневої комунікативної структури [9, с. 76]. Кожний з її рівнів комунікації передбачає дві сторони: відправника інформації (автора літературного твору) і отримувача повідомлення (адресата, реципієнта). Зв'язки цих сторін описуються різноманітними моделями, серед яких найоптимальнішою, очевидно, виявилася схема Вольфа Шміда. У 2003 році дослідник запропонував її удосконалений варіант порівняно з першим,

заявленим ще 1973 року. Схема презентує три іпостасі авторської свідомості, присутні в оповідному тексті:

1) конкретний автор («реальна, історична особистість, створювач твору» [9, с. 41]);

2) абстрактний автор (імпліцитний, задум якого здійснюється в творі) презентує специфіку втілення авторського елементу в тексті [9, с. 42];

3) фіктивний наратор («…суб'єкт, неминуче наділений певними антропоморфними рисами мислення й мови» [9, с. 63–64]).

Вольф Шмід виділяє два способи зображення наратора:

1) експліцитний;

2) імпліцитний.

Перший спосіб «ґрунтується на самопрезентації наратора»: він може називатися на ім'я, описувати себе як оповідне «Я», розповідати історію свого життя, висловлювати власні думки. Зазначимо, що «експліцитне зображення є факультативним прийомом» (необов'язковим). Інший спосіб має обов'язковий (фундаментальний) характер [9, с. 66–68].

З'ясуємо специфіку зображення наратора в оповідній структурі оповідання «Падіння Едварда Барнарда». Як і в багатьох своїх оповіданнях, В.С. Моем зробив заголовок цієї новели багатозначним і водночас невизначеним. Він дуже ретельно і скрупульозно підходить до підбору заголовків для своїх творів. Цей факт допомагає нам повніше усвідомити суть того, що відбувається і побачити моемовських героїв у так званому «саморозвитку» на тлі сформованих обставин. Автор починає розповідь не з історії головного героя, як зазвичай, а з історії персонажа другого плану − друга Едварда − Бейтмена Хантера, через сприйняття якого постає незвичайна ситуація і роль у ній головного героя, тобто відбувається гетеродієгетичний тип оповіді. Також знаходимо тут класичний лінійний тип наративної структури, яка характеризується послідовністю, логічністю подій, зумовлених причинно-наслідковими, хронологічними зв'язками, коли сюжет

і фабула односпрямовані. Важливу роль грає елемент ретроспекції – спомини Хантера про події, свідком яких він був на Таїті.

Хантер виявляється своєрідним «посередником» між історією, розказаною С. Моемом і читачем-реципієнтом. Він виконує функцію «підказки», яка згодом допоможе виявити суть того, що відбувається. Через погляд Хантера, який найчастіше контрастує з тим, як оцінює те читач, відтворюється все розмаїття соціально - психологічних зв'язків, що зумовили головний конфлікт. Така форма розповіді − через «посередника», створює інтригуючий характер розповіді, в основі якого − здогадки, недомовки, напружений процес розгадування складних обставин. «Недомовки» наратора про події викликають у читачів запитання і змушують вже на початку вчитуватися в твір. Наратив розгортається за принципом *внутрішньої фокалізації*: оповідна перспектива змінюється залежно від того, на кого спрямований погляд наратора (оповідача). Це особливо помітно в *акторіальному типі гетеродієгетичної оповіді* (Хантер – учасник подій). У композиційній структурі оповідання «Падіння Едварда Барнарда» ті чи інші події викладаються з різних точок висвітлення, у різних планах, що, з одного боку, посилює переконливу правдоподібність відтворюваних подій, а з другого – стає стимулом до розгортання психологічного аналізу.

Особливу увагу слід звернути на побудову діалогів персонажів письменника. У своїй книзі «Мистецтво слова» С. Моем пише: «Діалог не може бути безладним і не повинен служити автору приводом, щоб докладно викласти свої погляди: він повинен характеризувати мовців і рухати сюжет» [3, с. 285]. Діалог між Ізабеллою і Бейтменом рухає сюжет в оповіданні своєю недомовленістю.

В оповіданні «Падіння Едварда Барнарда» автор відходить у минуле стосунків героїв. Це ще один складний хід розповіді Сомерсета Моема, який прагне психологізувати ситуацію, знайти витоки, мотиви поведінки людини. Логічно вибудувані відносини − любов Едварда і Ізабелли і бажання нареченого досягти гідного матеріального стану − все не узгоджується з тим,

що відбувається далі. Все рідше приходять листи Едварда здалеку і з кожним разом стає загадковіше те, про що він пише, − про все, але не про свою любов, не про прагнення повернутися додому.

Побудова оповіді визначається мотивом пошуків головного героя, але не скарбу або розгадки таємниці, як у Стівенсона, а виявлення свого «я», пошуків шляхів самореалізації.

Тяжіння Едварда Барнарда до природного, справжнього, що виявляється абсолютно відмінним тому світу, де він перебував всі ці роки, виявляється сильніше колишнього. Едвард починає жити на дикому острові − «околиці імперії» − так, як бажала його душа тепер: «We know that it will profit a man little if he gain the whole world and lose his sole. I think I have won mine» [10, с. 209]. Він навіть і не підозрював у Чикаго, що хоче жити інакше. На нашу думку, це відкриття в собі самому так захопило головного героя в полон і вразило його, що він навіть сам не міг повірити в те, що він щасливий і живе так, як бажає його внутрішній стан. Тут суспільство не диктує свої закони моралі, не нав'язує свої єдині і непохитні норми і правила. На острові кожен живе, підкоряючись своєму заклику серця, природному для людини бажанню бути самим собою, а не здаватися таким, яким тебе хочуть бачити інші. Таїті виявився тим місцем, де душевне та фізичне перебувають у гармонії один з одним. І ця внутрішня гармонія співвідноситься з навколишньою гармонійністю екзотичного світу. Вона як би змушує людину відкривати «завуальовані» її якості в новому гармонійному середовищі і слідувати їм.

Розгадка того, що трапилося з Едвардом − «раптово», але психологічно підготовлена усім попереднім оповіданням. Очікування чогось незвичайного і страшного вже поселяється і в свідомості читача, і в свідомості Хантера, який відправляється до свого друга, щоб самому особисто знайти всі пояснення. Його пропозиції про причини укладаються в логічні рамки розсудливої людини. Спочатку, побачивши Барнарда, Бейтмен приходить в подив. Він бачить його за «неблагородною» і «негідною» для джентльмена

роботою. У свідомості Бейтмена не вкладається те, як його друг працює простим продавцем у крамничці і обслуговує місцевих жителів. Адже це так низько і огидно знаходитися в одному суспільстві з тубільцями!

За роки свого існування Британська імперія виробила особливу форму суспільної свідомості, яка повністю сформувалася у вікторіанську епоху. Ця форма була складним комплексом норм поведінки, соціально-політичних цінностей і психологічних настанов, які ґрунтувалися на ієрархічному принципі; невід'ємними складовими цього комплексу були концепція британського офіцера і джентльмена та неможливість переступити межу між «білою людиною» і «туземцем». Одним словом, це був традиційний британський снобізм, який збагачувався за рахунок колоніального устрою країни. Тому Моем говорив про «імперіальну» суспільну свідомість своїх співвітчизників. І робив це в притаманній йому зовнішньо-нейтральній манері, коли не автор своїми підказками і поясненнями, а художній матеріал, відповідно організований сюжет і персонажі, які внутрішньо розкриваються, ведуть читача до певного морального висновку про певну частину життя.

Але, на наш погляд, Хантер усвідомлює в ході зустрічі з Барнардом, що сталося з його другом. Він цілком щиро і усвідомлено переконує Едварда повернутися. Видиме і сутнісне не збігається у свідомості Бейтмена Хантера, але він відчуває це сутнісне, тільки не бажає в цьому зізнатися. Під сутнісним ми маємо на увазі ті справжні почуття і світовідчутя, які ховалися під маскою джентльмена. Але, на жаль, як завжди буває у Сомерсета Моема, це справжнє − коктейль, приготований дочкою Арнольда Джексона, екзотичні страви, уклад життя на острові − виявляється завуальованим від самого героя. А перед читачами автор викриває Бейтмана Хантера. Яскравим прикладом неспівпадання видимого і сутнісного став вінок з квітів − подарунок гостю: «He felt that he must look prodigiously foolish in his blue serge suit and high collar – very neat and gentlemanly – with that ridiculous wreath of flowers on his head. He was seething with indignation, and he had never in his life exercised more self-control than now when he presented an affable exterior» [10,

с. 198]. Під видимим ми розуміємо те, яким хотів здаватися наш герой, а сутнісне те, що він хотів приховати під маскою: неприйняття і нерозуміння способу життя свого друга і навіть в якійсь мірі презирство до нього, шлюб за розрахунком з Ізабеллою, небажання зрозуміти життя інших і бути завзятим прихильником вікторіанських принципів і укладу життя.

Істинне і неправдиве виявляє себе на лоні екзотичної дикої природи. Те, що вважалося «істинним» на батьківщині героїв, виявляється хибним. На острові Хантеру нестерпно важко зберігати роль джентльмена − представника цивілізації. Єдиний шлях для Хантера − це покинути острів. Він біжить з острова на батьківщину, тому бути викритим він не бажає і він переляканий всім, що з ним починає відбуватися. Хантер дійсно був вражений красою острова та модусом життя, яке йому відкрилося: «Below them coconut trees tumbled down steeply to the lagoon, and the lagoon in the evening light had the colour, tender and varied of a dove's breast. Then, beyond, you saw the vast calmness of the Pacific and twenty miles away, airy and unsubstantial like the fabric of a poet's fance, the unimaginable beauty of the island which is called Murea. It was all so lovely that Bateman stood abshed» [10, с. 194]. Він здійснює втечу, як герой в оповіданні Моема «Маска джентльмена» містер Форестер, який свідомо вчинив стрибок в полум'я пожежі, щоб загинути як «джентльмен». Хантер вибирає самий безпечний шлях − залишити острів і тим самим врятувати себе і свою репутацію. На наш погляд, його шлях рівносильний вибору містера Форестера зі згаданого вище оповідання.

Любов Ізабелли до Едварда була всього лише пафосом, і час це підтвердив. Вона бажала зіграти роль жертви любові, продемонструвати всім, що любов ніщо в порівнянні з кар'єрою і положенням в суспільстві її коханого. Вона вважала своїм обов′язком відправити Едварда далеко від дому і, щоб її вчинок виглядав шляхетним, гідним поваги оточуючих, вона давала всім зрозуміти, що готова пожертвувати любов'ю заради «високих і благородних» цілей.

У наративній моделі цього оповідання Моема опис не подається з позиції всевідаючого наратора, він завжди співвідноситься, коригується з психологічною точкою зору персонажа: спостерігаємо зіставлення аж трьох точок зору: Барнарда, Хантера та Ізабели. У внутрішній подієвій структурі Хантер виступає як наратор, а Ізабела – як нарататор, який сприймає інформацію відносно протагоніста твору, який є відсутнім у цій ситуації. Відносно зовнішньої структури, то зазначимо, що екстрадієгетичний наратор постає обмеженим у рамках просторової організації художньої картини світу, оскільки він зображує два протилежні топоси – стандартизованого Заходу та вільного від норм та обмежень Таїті. Перехід Едварда в інше життя дав йому свободу, духовно збагатив. Цей шлях підніс його у власних очах і надав можливість оцінити те, що не вписувалося в поняття про життя на батьківщині − любов, красу, чесність: «I want to make more out of my life, Bateman. – What do you value in life then? – I'm afraid you'll laugh at me. Beauty, truth, and goodness. <…>. I tell you when I think of the life I led in the old days I am filled with horror», he cried violently. «I tremble with fear when I think of the danger I have escaped. I never knew I had a soul till I found it here» [10, с. 204]. Визначальною рисою даного оповідання В.С. Моема є зображення життєвого шляху героя, що прагне пізнати сенс буття; розгортання внутрішнього сюжету (психічні переживання героя); відтворення перетину героєм певної межі, що призводить до його переродження.

Література

1. Ковалів Ю.І. Літературознавча енциклопедія. У 2 т. / Ю. І. Ковалів. – К.: Видавничий центр «Академія», 2007.
2. Михальская Н. П. Сомерсет Моэм: взгляды и творчество / Н. П. Михальская // Моэм С. Нечто человеческое: Рассказы. М.: Правда, 1989. – С. 5 − 18.
3. Морган Т. Сомерсет Моэм. Биография / Т. Морган. – М.: Захаров, 2002. – 446 с.

4. Моэм В.С. Нечто человеческое. Рассказы / В. С. Моэм. – М.: Правда, 1989. – 528 с.
5. Моэм С. Дождь. Рассказы / В. С. Моэм. – Львов: Вища шк. Изд-во при Львов. ун-те, 1986. – 368 с.
6. Поэтика: словарь актуальных терминов и понятий / [Гл.науч.ред. Н.Д.Тамарченко]. – М.: Издательство Кулагиной, Intrada, 2008.
7. Путеводитель по английской литературе / [М.Дрэббл, Дж.Стрингер]. – М.: Радуга, 2003. – 928 с.
8. Решетова З. П. Рассказы Уильяма Сомерсета Моэма (Проблематика и поэтика жанра) / З. П. Решетова: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук. – М.: 1994, 20 с.
9. Шмид В. Нарратология / В.Шмид. – М.: Языки словянской культуры, 2003. – 312 с.
10. Maugham W. S. Rain and Other Short Stories / W. S. Maugham. – Moscow: Progress Publishers, 1977. – 406 p.

Nadiia Nazarenko. Specific features of narrative in W.S. Maugham's short story "The Fall of Edward Barnard"

The study is devoted to the investigation of specific character of narrative in W.S. Maugham's short story "The Fall of Edward Barnard". Many short stories of W.S. Maugham portray the conflict of Europeans in alien surroundings that provoke strong emotions, and Maugham's skill in handling plot is distinguished by economy and suspense.

"The Fall of Edward Barnard" in a broad sense of the theme represents a story of a young man exploring other lands and cultures and finding deeper values in living than chasing the dollar in the industrialised world. The device of making the narrator also a character in the story has the disadvantage of limiting the material available for the narration, since the narrator-character can know only those events in which he participates. There can, of course, be a number of secondary narratives enclosed in the main narrative, and this device was used triumphantly by W. Somerset Maugham. Hunter, the main narrator, tells what he knows directly of the story and introduces what Barnard and Isabel have told him about the parts that he does not know. Thus three different focal points in the artistic structure of the story are present. The

author demonstrates the factors of influence of the traditional "East - West" dichotomy on the formation of the plot and the system of characters of the literary work.

***Key words**: narrator, narrative, author's image, focalization, communicative structure, heterodiegetic narrator.*

Папуш Марія Миколаївна
ОС «Магістр»
Спеціальність «Середня освіта»,
«Мова та література (англійська)»
Маріупольський державний університет
Науковий керівник: Яблоков С.В.,
к. пед. наук, доцент кафедри англійської філології

ТЕХНОЛОГІЯ «WEBQUEST» ЯК ЕФЕКТИВНИЙ СПОСІБ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті здійснений ґрунтовний аналіз педагогічної, методичної літератури, а також наукових досліджень, присвячених необхідності впровадження Інтернет-технологій у процес навчання іноземної мови як ефективного способу навчання. В умовах розвитку передових інтернет – комунікацій, що активно застосовуються у навчальному процесі, технологія веб-квесту займає провідну роль у практичній діяльності сучасного викладача з метою розвитку іншомовної мовленнєвої компетенції.

***Ключові слова**: веб-квест, електронні ресурси, Інтернет-технології, іншомовна мовленнєва компетенція, комунікативна компетентність, навчальний процес.*

Сьогоднішня іншомовна освіта має на меті озброїти учня уміннями вчитися і здобувати освіту впродовж усього життя, відносно легко освоювати нові компетенції та професії у майбутньому та мати чітку життєву позицію.

В часи існування СРСР найпопулярнішим методом навчання іноземної мови був граматико-перекладний або традиційний метод, в рамках якого учні головним чином навчалися читанню та перекладу іноземних текстів зі словником. У процесі використання даного методу формування комунікативних навичок не було ефективним. Таким чином, комунікація іноземною мовою більшості жителів Радянського Союзу була вкрай проблематичною.

Як результат - виник мовний бар'єр, який з’явився внаслідок того, що у процесі вивчення іноземної мови учні не оволодівали іноземною мовою, а отримували тільки теоретичну інформацію про його структуру. Володіння граматичними правилами і вміння переводити іншомовні тексти є недостатніми умовами для успішної комунікації іноземною мовою. Саме це призвело до необхідності перегляду цілей, завдань і змісту навчання іноземної мови, а також до зміни методів викладання.

Проблеми застосування і впровадження технологій Web-Quest в навчальний та виховний процес у рамках вивчення іноземних мов досліджувалися Р. Адлером, О. Багузіною, М. Лонгом, А. Миролюбовою, А. Поляковою та іншими вченими.

Проте, незважаючи на значний інтерес науковців до питань професійної підготовки та неперервної освіти вчителів іноземної мови, проблема використання квест-технології на заняттях з англійської мови, як у теоретичному, так і практичному аспекті є мало дослідженою, що зумовлено, передусім, новітнім характером самого явища квесту, а також невизначеністю науково-методичних засад підготовки педагогів до застосування інноваційних освітніх технологій.

Сьогодні, вивчення іноземних мов є пріоритетним напрямком реформування сучасного освітнього процесу з урахуванням загальноєвропейських стандартів та принципів.

Сучасне реформування національної системи передбачає використання інноваційних та сучасних передових методів та технологій у процесі викладання дисциплін. У провідних європейських країнах вже давно відійшли від традиційних методів вкладання, надаючи перевагу технологічному підходу у педагогічній практиці. Застосування новітніх передових технологій у навчальному процесі сприяє найбільш ефективному засвоєнню навчального матеріалу завдяки підвищенню в учнів мотивації та інтересу до навчання. Відтак, використання інтернет-технологій в процесі освіти стає важливим чинником стимулювання навчального процесу і

процесу самоосвіти; формуванню навичок самостійної, зосередженої діяльності; підвищення інформативності, інтенсивності, результативності освіти.

Однією з сучасних інноваційних технологій при вивченні англійської мови є технологія Веб-квесту (webquest), яка передбачає застосування інформаційного ресурсу Інтернет у процесі навчання з елементами гри. В умовах сьогодення, коли в Україні використовується європейський досвід реформування освіти, а процес комп'ютеризації навчальних закладів є наявним, саме технологія Веб-квесту має право зайняти провідне місце серед інших педагогічних технологій

Отже, найбільш новим актуальним способом використання освітніх ресурсів, що прямо залежать від інформаційних технологій, стає застосування Web-квестів. Засновником даної інфотехнології є професор освітніх технологій Університету Сан-Дієго Берні Додж. Учений проводив розробки інноваційних програм Інтернету для інтеграції його в процес навчання при вивченні різних предметів. Додж стверджував, що Web-квест є певним супер засобом навчання, що припускає застосування творчого підходу, іншими словами, є проблемним завданням з елементами рольової гри, для реалізації якого знадобляться Інтернет ресурси.

На думку, Б. Додж існують три основні напрями Web-квестів: 1) за тривалістю виконання: короткострокові та довгострокові; 2) за предметним змістом: монопроекти і міжпредметні Web-квести; 3) за типом завдань [3, с.137].

Т. Марч стверджує, що Web-квест - це організована навчальна технологія, що застосовує посилання на основні джерела в Інтернеті і автентичні завдання з тим, щоб збільшувати спонукальні мотиви учнів до експериментальної діяльності по виявленню труднощів, формуючи прагнення учнів до індивідуальних занять та їх здібності сортувати знайдену інформацію. Виконання поставлених завдань сприяє розумінню і сприйняттю

тематичних зв'язків, розвиває здатність самостійного аналізу над власним пізнавальним процесом [3, с.138].

Квест як педагогічна технологія - це продумана у всіх деталях модель спільної педагогічної діяльності з проектування, організації і проведення навчального процесу з чітко визначеними цілями, діагностикою поточних та кінцевих результатів, яка має певні етапи з виокремленими процедурними характеристиками [2, с.906].

Сутність квесту полягає в тому, що його учасники повинні вирішити проблему, яка не має однозначного рішення, а надані джерела інформації підбираються таким чином, щоб проблема розглядалася з різних ракурсів, при цьому інформація в наданих джерелах не дає точної відповіді на поставлене питання. Учасники квесту повинні винести з усього запропонованого різноманіття текстового, графічного і відеоматеріалу необхідну інформацію і сформулювати свій власний висновок [5, с.38].

Отже, у класичному розумінні web-quest - найскладніший тип навчальних Інтернет-технологій, який передбачає використання Інтернет ресурсів у навчальному процесі з метою ефективного вивчення іноземної мови. Використання цього методу дозволяє самостійно оволодівати інформацією з зазначеної викладачем тематики та закріпити навички учнів з користування комп'ютерної мережі Інтернет, навчить створенню презентацій, які виконуються в Microsoft Office PowerPoint.

В науково-педагогічній літературі зустрічаються різні класифікації квестів. Так О. Шульгіна на основі аналізу типології проектів та квестів надає порівняльну таблицю типології [6, с.45]. За даною класифікацією квести бувають таких типів:

1) домінуючий метод: наукове дослідження (його мета формуються перед виконанням, має чітку структуру, «аутентичне завдання», передбачає обов'язковий аналіз результатів); творче завдання (структура обирається учнями самостійно, передбачає здійснення творчого завдання – створення відеоролика, вірша, пісні та ін.); компіляція (має обов'язковий сценарій, його

метою є зацікавлення учнів, передбачає обговорення результатів, презентацію продукту);

2) предметно-змістовний: предметний (присвячений єдиній проблемі, має чітку структуру, спрямований на отримання знань та умінь в однієї галузі; міжпредметний (інтегрує знання з різних галузей);

3) характер координації: відкритий (викладач є рівноправним учасником: має свою роль, організує та координує діяльність учнів), прихований (викладач керує процесом дистанційно, може бути консультантом);

4) характер контактів: груповий (проводиться у межах однієї групи, колективу), міжнародний (мульти груповий квест);

5) тривалість: нетривалі (розрахований на 1-2 заняття) і тривалі квести (термін виконання – місяць і більше).

На думку К. Чистякової, типологія квестів має здійснюватися за такими критеріями [4, с.20-21]:

1) за ступенем реальності: реальні та віртуальні;

2) за часом проведення: денні та нічні квести;

3) за тривалістю: короткі, нетривалі і тривалі квести;

4) за рівнем складності: елементарні (для новачків), просунуті, гіпер складні;

5) за засобом пересування: пішохідні, автомобільні;

6) за віком учасників: підліткові, молодіжні, універсальні.

У ході виконання своєї дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня кандидата наук О. Волкова розробила п’ятирівневу класифікацію завдань квестів [1, с.75]:

1) перший рівень – репродуктивні завдання: представлення матеріалу інших авторів з певної теми з різноманітних джерел без самостійної їх обробки; складання зразків ділових листів, видів контрактів; представлення виставки національного одягу, архітектурних, культурних досягнень того чи іншого народу;

2) другий рівень – репродуктивно-когнітивні завдання: виклад змісту вивченого матеріалу і подання на його основі в новому форматі (стаття, повідомлення, виступ перед аудиторією, віртуальна подорож); переконання, залучення на свою сторону опонентів або нейтрально налаштованих осіб; вислів з певної проблеми (глобалізація, кліматичне потепління, екологічна, економічна криза, запобігання світової термоядерної війни тощо) та прийняття рішення; об'єктивний виклад інформації (розподіл думок і фактів);

3) третій рівень – когнітивні завдання: пошук, систематизація та аналіз інформації з певної професійної теми (збір даних міжнародно-фінансової діяльності, статистична звітність спільного підприємства);

4) четвертий рівень – когнітивно-креативні завдання: розробка плану / проекту на основі заданих умов по певним пунктам (план-конспект, бізнес-план, укладення ділового контракту); вивчення міжкультурних особливостей країни, мову якої досліджують; пошук відповіді на питання, що представляє собою незрозуміле, незвідане, незнайоме, загадкове, таємниче;

5) п'ятий рівень – креативні завдання: реалізація задуманого сценарію в різних жанрах (музична вистава, літературний вечір, демонстрація відеоролика, театралізована постановка) за певною темою; обґрунтування власної точки зору з певної проблеми

Для реалізації веб-квесту у процесі викладанні іноземної мови, сучасний вчитель повинен не тільки розуміти сутність технології, а й мати практичні навички роботи з інформаційно-комунікаційними технологіями, наприклад, використовувати сервіси Веб 2.0 для створення анкет, розміщення інструкцій в мережі Інтернет, розробляти безпечні списки Інтернет-джерел, застосувати сучасні комунікації: e-mail, skype, viber та інше.

Отже, можна констатувати про усвідомлену потребу як педагогічною наукою так й освітянською практикою в цілеспрямованій, спеціально організованій професійній підготовці вчителя до використання квест-технології, результатом якої є відповідна сформована професійна готовність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вітвицька С. С. Практикум з педагогіки вищої школи: навч. посіб. за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури / С. С. Вітвицька. - К. : Центр навч. л-ри, 2005. − 396 с.

2. Гапеєва О. Л. Web-Quest технологія у навчанні студентів за програмою підготовки офіцерів запасу / О. Л. Гапеєва // Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-техн. праць. − 2011. − Вип. 21.1. − С. 335–340.

3. Медведева Я. С. Применение Web-квест технологии как современной модели обучения // Молодой ученый. − 2016. − №17. − С. 136−139.

4. Чернікова Л. А. Розвиток інформаційно-технологічної компетентності вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти: дисер. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04: теорія та методика професійної освіти / Л. А. Чернікова. − Запоріжжя, 2012. − 303 с.

5. Шульгина Е. М. Алгоритм работы с технологией веб-квест при формировании иноязычной коммуникативной компетенции студентов / Е. М. Шульгина // Вестник Тамбовского государственного университета. Серия: Гуманитарные науки. − 2013. − Вып. 9 (125). − С. 125−130.

6. Шульгина Е. М. Методика формирования иноязычной коммуникативной компетенции студентов посредством технологии веб-квестов: дис. … канд. пед. наук: спец. 13.00.02: теория и методика обучения и воспитания / Е. М. Шульгина. − Томск, 2014. − 243 с.

Papush Mariia. Technology "webquest" as an effective way of learning a foreign language.

The article presents a detailed analysis of the pedagogical, methodological literature and research on the need of implementation of Internet technologies in the process of learning a foreign language as an effective way of learning. In the development of advanced Internet communications are actively used in educational process, technology of a web-quest takes a leading role in the practical activity of the modern teacher with the aim of developing foreign language competence.

The Web quest is the most complex pedagogical technology, both for students and for teachers. The web quest is aimed at the development of trainees skills of analytical and creative thinking.

Keywords: *WebQuest, electronic resources, Internet technologies, foreign language competence, communicative competence, educational process.*

Ірина Рибалка,
к. філол. н., доцент кафедри англійської філології,
Маріупольський державний університет
Вікторія Говоренко,
ОС «Магістр»
Спеціальність «Середня освіта»,
«Мова та література (англійська)»
Маріупольський державний університет

ПРОБЛЕМА АВТОРА ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТА У ДОСЛІДЖЕННЯХ У. ЕКО

Стаття присвячена вивченню підходу до вирішення проблеми автора художнього тексту у теоретичній практиці відомого італійського літературознавця У. Еко. Окрема увага приділена методології інтерпретації художніх творів, яка була розроблена цим науковцем як ілюстрація функції та можливостей автора у створенні змісту твору. Матеріалом для статті стали такі книги: «Відкритий твір», «Роль читача», «Шість прогулянок у літературних лісах».

Ключові слова*: автор, інтерпретація, зміст твору, відкритий текст.*

Важливим аспектом, який відіграв велику роль в актуалізації проблеми інтерпретації, був так званий принцип «смерті автора», розроблений у дусі постструктуралістської філософії Р. Бартом. Одним із наслідків цього принципу стало розсіювання того єдиного смислу, що існує у класичній традиції, який скріплювався фігурою автора. Це означає, що філософія і культура більше не базувалася на задачі розкриття однозначної та єдиної істини, смислу або змісту. Ця аксіома перетворюється на припущення, що текст містить у собі множинність смислів і значень, які для кожного читача й

інтерпретатора розкриваються з нового боку. Таким чином, будь-який читач отримує право інтерпретувати вихідний текст власним унікальним чином. Це означає, що основна увага у філософії та культурі переноситься на дослідження різних інтерпретацій як пізнавальних стратегій. Ясна річ, що при такому погляді на текст, проблема інтерпретації стає однією з найважливіших і найактуальніших тем для рефлексії.

Безперечним досягненням постмодернізму є те, що йому вдалося зрівняти різні методології в їх прагненні бути істиною в останній інстанції, запропонувавши натомість низку конкуруючих методологій, об'єднаних надзавданням розробки переконливого проекту гуманітарного антиглобалізму. Проте відцентрові тенденції, спровоковані свого часу теоретиками деконструкції та засновниками «смерті автора», поступово слабшали, примушуючи замислитися над «сухим» методологічним залишком. Перед сучасною гуманітарною думкою все чіткіше постає завдання ревальвації події розуміння як ключової цінності людського спілкування загалом і спілкування у мистецтві, зокрема. На цьому тлі теоретичні пошуки італійського дослідника У. Еко, є досить цінними, оскільки йому вдалося синтезувати деякі методології у власну неповторну концепцію автора та його ролі у інтерпретуванні тексту. Саме цей факт зумовлює *актуальність* нашої роботи.

Пригадаємо, що Умберто Еко є визнаним фахівцем у галузі семіотики та літературознавства. Цікаво те, що він намагався реалізувати власні теоретичні доробки у художніх творах, які миттєво перетворилися на бестселлери, що привернули увагу як фахівців так і пересічного читача. У його романах кожен знаходить саме те, що шукає – розвагу, розраду, філософські роздуми над сенсом буття, історичні цікавинки та таке інше. Загальна кількість його публікації перевищує півсотні видань, більша частина яких була перекладена багатьма мовами. Всі його сім романів розійшлися мільйонними тиражами в усьому світі: кожна книга – це очікувана сенсація. Що ж стосується його теоретичних текстів, то деякі з них

перетворилися на своєрідні енциклопедії, які цитують загальновизнаний авторитет: «Відкритий твір», «Поетика Джойса», «Шість прогулянок у літературних лісах», «Мистецтво та красота у середньовічній естетиці». Тож, у нашій роботі маємо на *меті* вивчити проблему автора та інтерпретації у тлумаченні У. Еко.

Уперше У. Еко заговорив про проблему автора та читача літературного твору в 1958 році на XII міжнародному філософському конгресі. Пізніше ці погляди були викладені у «Відкритому творі», щоправда саме питання реципієнта у книзі вирішувалось досить суперечливо. У роботи автор зазначав, що «відкритість не дорівнює «необмеженій» інтерпретації, – в інструментарії читача є лише низка чітко встановлених інтерпретаційних рішень, які не дозволяють адресату вийти з-під контролю автора тому, що правила керування інтерпретацією – це авторитарні правила [3, с. 83-111]. Згодом, у монографії «Роль читача», що вийшла друком у 1979, науковець спростовує домінанту авторського задуму над читацьким сприйняттям. У книзі йдеться про те, що твір мистецтва в дійсності відкритий фактично нелімітованій кількості можливих розумінь, кожне з яких дозволяє його тексту отримати нове життя за допомогою власного смаку та індивідуальних уявлень. У книзі пояснюється, що читач – це модель поведінки, яка міститься у тексті та зумовлює, принаймні частково, його сприйняття реципієнтом «реальним» або «емпіричним» (ці поняття не фігурують у «Ролі читача», вони з'являються пізніше, у 1994 в «Шести прогулянках у літературних лісах») [1].

Ідея розуміння читача як певної авторської стратегії, віддаляє У. Еко від рецептивної естетики. Якщо порівняємо його «зразкового читача» з «читачем, якого мають на увазі» В. Ізера, стане зрозумілим, що читач В. Ізера реальна особа, яка має можливість «виявити потенційну множинність взаємозв'язків» тексту. Такий читач у процесі читання відшукує в рядках «інтенцію автора» [2, с. 32]. Цей читач, скоріше, нагадує «уважного читача» У. Еко, який пильно стежить за авторськими натяками та поясненнями.

Таким чином, розуміння читачем тексту певним чином залежить від наміру та задуму автора.

У. Еко підкреслює, що аналіз літературного твору передбачає в якості обов'язкового моменту аналітичної процедури розрізнення суб'єктивного наміру автора (авторського задуму) та об'єктивних наслідків втілення цього задуму [2, с. 157]. Як правило, таке розрізнення пов'язане зі значними труднощами, а в разі роботи з постмодерністськими творами, ці труднощі набувають критичного характеру. Річ у тім, що у таких випадках дослідник має справу з текстом, породженим у перспективі теоретичної концепції постмодернізму, домінантою якої є нове прочитання попередніх досягнень мистецтва слова у рамках концепції відкритого твору. Отже, будь-який, навіть найдрібніший нюанс розповіді, позначений свідомим авторським наміром: « ‹...› якщо пильно вчитатися в текст роману, то стане очевидним органічний зв'язок між ним та науковими інтересами його автора. Більше того, стане очевидним, що роман реалізує ті ж концепції, які живлять наукову думку автора, що він являє собою переклад семіотичних і культурологічних ідей Умберто Еко на мову художнього тексту. Це дає підставу по-різному читати «Ім'я рози». Воістину можна уявити собі цілу галерею читачів, які, прочитавши роман У. Еко і зустрівшись на своєрідній «читацькій конференції», переконаються з подивом, що читали зовсім різні книги» [3, с. 655].

Іншими словами, тотальна авторська рефлексія на подію розповіді надзвичайно ускладнює виявлення й опис тих характеристик тексту, що могли б претендувати на статус об'єктивних закономірностей, вивчення яких і є, власне кажучи, завданням дослідника. Відмова від пошуку таких об'єктивних закономірностей перетворила б наукове дослідження в художньо-публіцистичний діалог двох емпіричних особистостей: автора і читача, кожен з них, безумовно, має право на власний погляд, проте результати такої полеміки зовсім не обов'язково мають загальний інтерес [5, с. 23].

Цікавим є те, що У. Еко розглядає проблему адекватності інтерпретації у двох перспективах: від автора та від читача. У перспективі погляду від автора твір, по-перше, безпосередньо здійснює певне авторське завдання (задум) і, по-друге, вступає у складні відносини з інтертекстуальним оточенням, яке справляє потужний вплив на формування кінцевого смислу твору. Усвідомлення цієї ситуації стимулює в авторській свідомості потребу в нейтралізації смислових інтенцій, які приходять для того, щоб захистити своє естетичне повідомлення від комунікативних шумів, які виникають у події комунікації внаслідок зовнішніх чинників [2].

Одним із ефективних прийомів такого захисту від комунікативного шуму і стала практика відкритих творів, реакцією на появу яких і була перша книга У. Еко «Відкритий твір». Створення відкритого твору у вузькому розумінні передбачало свідому активність автора, спрямовану на формування композиційних ресурсів, що потребують для своєї реалізації специфічної активності читача, тобто читачу надається можливість вибору, який реально впливає на зміст твору [4].

На наступному етапом вивчення проблем пов’язаних з інтерпретацією твору в центрі уваги У. Еко опинився саме читач. У ході віртуальної дискусії з прихильниками рецептивної естетики У. Еко розробив декілька оригінальних концептів, взаємозв’язок яких надає уяву про подальший розвиток думки ученого: це, перш за все, концепти М-читача, двох ступенів відкритості твору і моделі відкритого твору [2]. Підхід до інтерпретації як до процесу, позбавленого об’єктивних критеріїв адекватності, не задовольняв У. Еко через очевидну беззмістовність і, як наслідок, теоретичну неспроможність. Теоретичний запал У. Еко на цьому етапі його творчості можна визначити як бажання методологічного спротиву децентралізуючим тенденціям структуралізму та постструктуралізму. В конкретній практиці літературознавчого аналізу ці тенденції оформлювалися у методиці загальної полісемантизації всіх фрагментів художнього тексту. Надаючи у розпорядження читача багатющий матеріал для інтертекстуальних паралелей

і власної «безмежної» інтерпретації, У. Еко, у той же час, дозволяє виявити такий потенціал інтерпретаційної множинності, що видається доречним його міркування про свідому авторську орієнтацію на подолання постструктуралістської методології «скорочення» змісту художнього висловлювання до над- та субіндивідуальних контекстів.

Література

1. Ізер В. Процес читання: феноменологічне наближення. Передмова: школа рецептивної естетики [Електронний ресурс] / В. Ізер. – Режим доступу : http//WWW.ukma.kiev.ua
2. Еко У. Роль читача. Дослідження з семіотики текстів / У. Еко ; пер. з англ. М. Гірняк. – Львів : Літопис, 2004. – 520 с.
3. Лотман Ю. М. Выход из лабиринта / Ю. М. Лотман // Эко У. Имя розы. – СПб. : Симпозиум, 2000. – С. 650–670.
4. Эко У. Открытое произведение: Форма и неопределенность в современной поэтике / У. Эко ; пер. с итал. А. Шурбелева. – СПб. : Академический проект, 2004. – 384 с.
5. Эко У. Шесть прогулок в литературных лесах / У. Эко ; пер. А. Глебовской. – СПб. : Симпозиум, 2002. – 285 с.

***I.S. Rybalka, V. Govorenko. P*roblem of the author and interpretation of fictional text in U.Eeco's works**

The article is devoted to the studying of the author's problem in Italian scholar U. Eco's theoretical practice. The particular attention is paid to the methodology of fiction text interpretation, developed by this scientist to illustrate an author's functions and possibilities in creating the content of the text. It was found out that U. Eco managed to combine his theoretical studies and fictional text in order to demonstrate in practice his idea. Another noticeable peculiarity of his works is the mixture of methods used to analyze the problem. The scientist practices poststructural, semiotic and germinetic approaches. This allowed generating a unique solution of an author and his reader cooperation problem. The material for the article was the following books: "Open work", "The role of the reader", "Six walks in the fictional woods".

***Key words**: author, interpretation, sense of the fictional texts, open text, reader.*

Рибалко Юлія,
ОС «Магістр»
Спеціальність «Філологія»,
«Мова та література (англійська)»
Маріупольський державний університет
Науковий керівник:
Назаренко Н.І., к.філол.н., доцент

МОТИВ ЗУСТРІЧІ В НАРАТИВНІЙ СТРУКТУРІ РОМАНУ «ЖІНКА ФРАНЦУЗЬКОГО ЛЕЙТЕНАНТА» ДЖОНА ФАУЛЗА

У статті розглянуто певні елементи наративної структури роману «Жінка французького лейтенанта» відомого англійського письменника-постмодерніста Джона Фаулза. Увага була зосереджена на мотиві зустрічі, яка відіграє важливу роль у наративі роману. У дослідженні було використано поняття «описова ситуація», запропоноване австрійським вченим Ф. Штанцелем. Типова для постмодерністського роману множинність інтерпретацій зображеного, не зведена до однієї «точки зору», визначається зміною «описових ситуацій».

***Ключові слова**: постмодернізм, розповідь, оповідач, всезнаючий автор, наративна ситуація, мотив, точка зору.*

При читанні літературного твору перед реципієнтом розгортаються дві події: одна подія, про яку розповідається у творі, друга – подія самої розповіді. За принципом дуальної природи наративу сучасна наратологічна теорія поділяється на два типи залежно від того, на чому зосереджується увага структурального аналізу: на історії як послідовності подій, про які розповідається у наративі, чи на наративному дискурсі. У цій статті предметом дослідження є власне наративний дискурс як особливий вид комунікації між наратором і читачем, який на об'єктивну дійсність, відтворену в художній картині світу літературного тексту, накладає мовленнєві рамки, що свідчать про його ідейну та естетичну специфіку.

Художній світ, створений уявою письменника і втілений у тексті твору як образна картина, пізнається через інтерпретаційні можливості читацької

аудиторії. Наративність можна вважати вихідним пунктом у процесі пошуку своєрідності художньо-естетичної реальності, адже людська здатність розповідати історії стає з погляду сучасної теорії, головним способом осмислення й упорядкування навколишньої дійсності. Отже, будь-який наратив (і художній зокрема) суб'єктивізується, а літературна компетенція реципієнта зумовлює постійно нову трансформацію образності художнього наративу, його нову реконструкцію [3, с. 12]. Оскільки комунікативне ціле сюжету складається із елементарних сюжетних висловлювань, що побудовані на основі мотивно зумовлених фабульних подій, то дослідження наративу англійського письменника Джона Фаулза шляхом мотивного аналізу дає підстави для науково виваженого і детально обґрунтованого тлумачення логіки сюжетної конструкції відомого роману письменника.

У парадигмі будь-якого літературного твору завжди існує певне ядро домінантних мотивів, які характеризуються надзвичайною багатозначністю і центральним положенням у кожному індивідуальному жанрі. Оскільки в основі епічного твору є відтворення певних подій, то мотив наративного тексту повинен мати характер якоїсь акції. З іншого боку, в основі ліричного твору завжди є відтворення певного переживання, стану ліричного суб’єкта, які у тексті наративного дискурсу розгортаються у формі «наративу про слово».

Джон Фаулз (John Fowles, 1926-2005) – один із найяскравіших представників літератури постмодернізму, довершеними зразками якого є його романи «Колекціонер» (1963), «Маг» (1965), «Жінка французького лейтенанта» (1969), «Вежа із чорного дерева» (1974). Ці твори є прикладом вдалого поєднання елементів реалістичного та постмодерністського стилів. Роман «Жінка французького лейтенанта» переповнений авторськими відступами і роздумами з точки зору людини XX століття. Дія відбувається в середині XIX ст. Роман розповідає про забезпеченого і освіченого молодого чоловіка, який цікавиться палеонтологією, про те, як він розривається між справжнім коханням до жінки, яку всі вважають пропащою, і обов'язком

джентльмена. Головний герой Чарльз Смітсон, спадкоємець небагатого аристократичного роду, заручений з Ернестіною Фрімен, дівчиною з незнатної, але багатої родини лондонського комерсанта. Під час перебування в провінціальному містечку Лайм Реджіс герої бачать молоду жінку Сару Вудрафф, відому як «коханку французького лейтенанта». За чутками у неї був роман із французьким офіцером, який поїхав на батьківщину і не повернувся. Після кількох зустрічей з Сарою Чарльз розуміє, що закохався в неї, оголошує про розірвання заручин з Ернестіною і повертається до Сари, однак та зникла. Зникнення Сари стало великим ударом для Чарльза, а розірвання заручин підірвало його репутацію. Він проводить три роки в подорожах, але повертається до Англії, щоб знайти Сару. Нарешті, він знаходить її в будинку художника (автор натякає на Россетті). Сара виглядає вільною і впевненою в собі жінкою, секретаркою і можливо супутницею майстра. Роман має три кінцівки за схемою психоаналітика Жака Лакана: *уявне − символічне − реальне*.

Мотиви зустрічі – розлуки, впізнавання – невпізнавання є часто вживаними і продуктивними складниками у плані сюжетотворення, випробуваними літераторами різних епох та й у різних жанроутвореннях. Завжди хтось з кимсь чи з чимось зустрічається. Причому ця зустріч, звичайно, стає в тексті тим рубіжним каменем, який спонукає всю послідовність подій чи роздумів перейти на рівень внутрішнього споглядання або переживання, що виражається у формі статальних або адвербіальних мотивів. Практично в кожному випадку мотив зустрічі – розлуки найтіснішим чином пов’язаний з хронотопом дороги. «Значення хронотопу дороги, − пише М. Бахтін, − в літературі величезне: рідкісний твір обходиться без яких-небудь варіацій мотиву дороги, а багато творів прямо побудовані на хронотопі дороги та дорожніх зустрічей і пригод» [1, с. 248]. Чарльз Смітсон подорожує дорогами вікторіанської Англії з Лондону до Лайм Реджісу та Ексетеру, з Британії на континент та до Америки. Природно, що пов’язані з хронотопом дороги зустрічі і пригоди відбуваються раптом,

несподівано, випадково. І кожна зустріч приносить історію людського життя з його стражданнями, радощами, поневіряннями, мріями. Хронотоп дороги обумовлює переміщення героїв у просторі, його долання, розширення або обмеження. Його зустрічі з Сарою, які круто змінюють його життя, відбуваються під час його заміських прогулянок на фоні красивих природних краєвидів. Її обличчя він запам'ятав ще з першої зустрічі: «От этой первой встречи в памяти его сохранилось не столько то, что было написано на ее лице, сколько то, чего он совсем не ожидал в нем увидеть, ибо в те времена считалось, что женщине пристала скромность, застенчивость и покорность. <…>. Лицо ее нельзя было назвать миловидным, как лицо Эрнестины. Не было оно и красивым – по эстетическим меркам и вкусам какой бы то ни было эпохи. Но это было лицо незабываемое, трагическое. <…>. Позже Чарльз снова и снова мысленно сравнивал этот взгляд с клинком, а такое сравнение подразумевает не только свойство самого предмета, но и производимое им действие» [7, с. 27-28].

Наратор не обов'язково повинен бути всезнаючим, він може цитувати якийсь лист або ж уривок зі щоденника, однак він є головним авторитетом, що супроводжує читача від початку до кінця оповіді. Такий наратор встановлює шанобливі, чемні та віддані стосунки з читачем, пропонуючи йому завершену та зв'язну історію. Єдиний наративний голос засвідчує й певну єдність поглядів. У сучасному англійському романі, одним із найвидатніших зразків якого є «Жінка французького лейтенанта» Д. Фаулза, руйнується наративна однорідність, властива вікторіанській прозі. Переривчастість наративної структури, систематична фрагментація у псевдовікторіанському романі протиставляється єдності й цілісності його вікторіанського прототипу та відображає фундаментальний скептицизм стосовно будь-яких форм стабільності. Ця невпевненість є, насамперед, епістемологічною. Як вважає О. Бойницька, множинність голосів вказує на те, що кожна версія фактів є частковою, обмеженою, однією з великої кількості можливостей, і жоден наратор не має повної версії подій.

Різноманітні, часом суперечливі погляди на події підкреслюють випадковість та загалом недосяжність цілісного історичного знання. Великий наратив або метанаратив заміщується фрагментами життів, параграфами з хронік, частинами історій. Історія перетворюється на низку можливостей, на своєрідне роздоріжжя для читача. Поза тим, загальновизнаним топосом історіографічного роману є недостовірний наратор. Сумнів щодо можливості існування будь-яких беззаперечних фактів приводить постмодерну прозу до створення наративних систем, які унеможливлюють негайні або ж легкі тлумачення творів [2, с. 53-54].

В наративі роману, що аналізується, також вбачаємо множинність голосів. По-перше, це голос самого автора – наратора, який навмисно підкреслює часову дистанцію між своїм часом та вікторіанською добою; по-друге, голос Чарльза, протагоніста роману, і по-третє, це голоси представників нижчих верств суспільства – в нашому випадку це слуга Чарльза Сем та покоївка Ернестини Мері. Самою загадковою фігурою роману є Сара Вудрафф, чий голос звучить у творі дуже рідко, і саме її мовчанка провокує появу великої кількості пліток і осудне ставлення до неї мешканців Лайм Реджіса.

Текст як комунікативний акт із позицій специфіки наративу є поєднанням дієгезису та події власне оповідування. Така риса наративу є основою визначення складових наративних моделей, що передбачають одночасну фіксацію розгортання сюжетної лінії та артикуляцій наратора, що проявляється у виборі фокалізації, темпу оповіді, форм и передачі мовлення персонажів. Австрійський вчений Ф. Штанцель розрізняє два основних типи оповідної ситуації і, відповідно, роману: «аукторіальну» (authorial situation, authorial novel), коли розповідь ведеться від третьої особи, і «персональну» (figural situation, figural novel) [9, с. 24]. У романах від третьої особи («authorial novel»), за термінологією Штанцеля, посередником є автор-оповідач. Між ним і зображуваним ним світом, підкреслює австрійський учений, існує психологічна, тимчасова і просторова дистанції; в наявності дві

збіжні друг з одним «сфери» − «сфера» дії і друга, представлена посередником, який володіє повною свободою, незалежністю і повновладдям, відкрито демонструє себе; на нього і орієнтується читач [9, с. 24]. В романі Фаулза переважає форма розповіді від третьої особи (аукторіальна ситуація), коли автор-наратор не приховує свого всезнання, виявляючи відповідність або невідповідність зовнішньої поведінки персонажів їхньому душевному стану, і відкрито коментує їх дії; на такого посередника орієнтується читач в більшості сцен, де зображено мешканців Лайма-Ріджеса, перш за все їхнє відношення до «парії» Сари.

Вживання мотиву в наративі завжди підпорядковується певним принципам прагматики комунікативного повідомлення. В романі Д. Фаулза прагматика мотиву зустрічі визначається основним ідейно-тематичним контекстом внутрішнього світу людини в цілковито реалістичному контексті. Мотив зустрічі виконує функцію своєрідного рубежу, бар'єру, переступивши через який, Чарльз Смітсон бачать протиставлення між ціннісними парадигмами. Інтенція вживання мотиву зустрічі у романі хитається між двома комунікативними компетенціями наратора: переконанням і розумінням, які стають визначальними чинниками наративної стратегії. Мотив зустрічі на дорозі (у подорожі) стає вагомим чинником сюжетотворення.

Література

1. Бахтин М.М. Формы времени и хронотопа в романе. Очерки по исторической поэтике // Бахтин М. М. Вопросы литературы и естетики. – М.: 1975. – С. 234 – 407.
2. Бойніцька О. Літературна історія та діалог із традицією в англійському історіографічному романі межі XX-XXI століть / Ольга Бойніцька // Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови. – 2012. − Вип. 20. – Ч.І. – С. 51–55.

3. Капленко О. Наратив як модель світу: структурна побудова і проекція на художній текст / Оксана Капленко // Слово і час. – 2003. – № 11. – С. 10–16.
4. Палійчук А.Л. Наративні коди та авторські стратегії / А.Л. Палійчук. Автореф. Дис… кандидата філ. наук. − Харьків: 2011. – 19 с.
5. Поэтика: словарь актуальных терминов и понятий / [Гл.науч.ред. Н.Д.Тамарченко]. – М.: Издательство Кулагиной, Intrada, 2008.
6. Тамарченко Н.Д. Точка зрения персонажа и авторская позиция / Н.Д. Тамарченко. – М.: 2001. – 246 с.
7. Фаулз Д. Подруга французького лейтенанта / Джон Фаулз. – М.: Правда, 1990. – 480 с.
8. Филюшкина С.Н. Проблема автора, точки зрения, повествовательной ситуации (на примере романов Дж. Барнса, Дж. Фаулза, Г. Свифта) / С.Н. Филюшкина // Вестник Пермского университета. Российская и зарубежная филология. − Пермь, 2011. − Вып. 1(17). − С. 143−147.
9. Stanzel F. Narrative Situations in the Novel. – London: Bloomington, 1971. − 186 p.

Rybalko Yuliia. The motif of meeting in the narrative structure of J. Fowles' novel "The French Lieutenant's Woman".

"The French Lieutenant's Woman", novel by John Fowles, was published in 1969. It presents a pastiche of a historical romance, which juxtaposes the ethos of the Victorian characters living in 1867 with the ironic commentary of the author writing in 1967.The plot centres on Charles Smithson, an amateur Victorian paleontologist. He is engaged to Ernestina Freeman, a conventional, wealthy woman, but he breaks off the engagement after a series of clandestine trysts with the beautiful, mysterious Sarah Woodruff, a social outcast known locally as the forsaken lover of a French lieutenant. The author, who continually intrudes on the narration, presents three different endings, encouraging his readers to reach their own conclusions. In this investigation devoted to the Fowles' novel the concept of «narrative situation» is used. It was suggested by the Austrian scholar Franz Stanzel. It reflects the idea of choosing a mediator who helps a reader in his\her understanding of the depicted. Such a mediator may be either an omniscient author-narrator or a restricted consciousness of the hero reflecting the world. Typical of the postmodern novel the plurality of interpretations of the

depicted, not reduced to one «point of view», is determined by changing of «narrative situations». The attention in the work presented was focused on the motif of meeting, which plays the important part in the narrative of the novel.

Keywords: *post-modernism, narrative, narrator, omniscient author, narrative situation, motif, point of view.*

Стрікова Юлія,
ОС «Магістр»
Спеціальність «Середня освіта»,
«Мова та література (німецька)»
Маріупольський державний університет
Науковий керівник:
Кажан Ю.М., к.пед.н., доцент

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В СТАРШІЙ ШКОЛІ

У поданій статті нами розглянуто ключові аспекти викладання німецької мови як другої іноземної в старшій школі. У роботі представленні різні погляди щодо структури іншомовної комунікативної компетентності та зазначені конкретні компетентності, якими мають оволодіти учні згідно з навчальними програмами. Також звернено увагу на психологічні особливості старших школярів та їхній вплив на процес навчання.

Ключові слова: *іноземна мова, компетентність, навчальні програми, психологічні особливості, старші школярі, структура.*

Як відомо, сьогодні Україна все більше орієнтується на Європу, що робить вивчення європейський мов не лише популярним, а й необхідним. Особливо, в зв’язку з останніми подіями, все більшого значення на міжнародному рівні набуває німецька мова, поступово посуваючи англійську. Це ставить вивчення німецької мови на новий рівень, та потребує детального вивчення даного питання.

Основною проблемою нашої статті є ефективне та доступне викладання німецької мови як другої іноземної в старшій школі з урахуванням

психологічних особливостей старших школярів та вибір вдалих методів на форм навчання.

Вивченням цього питання займалися такі зарубіжні та вітчизняні вчені й методисти як І.Л. Бім, яка запропонувала структуру іншомовної комунікативної компетентності, відображену в наочній схемі, Н.Ф. Бориско, запропонувавши ще один підхід до її структури, М.В. Баришніков, який створив власну методику навчання другій ІМ у школі та багато інших.

Актуальність дослідження не викликає сумнівів через великий відсоток шкіл, що вивчають німецьку мову як другу іноземну на базі англійської. Окрім того, робота в старшій школі потребує не лише знання психології старших підлітків, але й уміння зацікавити та заохотити їх до роботи, тож дана стаття буде корисна для педагогів, що працюють у старших класах.

Метою статті є розкриття сутності та структури іншомовної комунікативної компетентності, ознайомлення з психологічними особливостями старших школярів та виділення вдалих методів роботи для оволодіння необхідними компетентностями.

На сьогодні вивчення іноземної мови (ІМ) не є лише засобом спілкування з людьми інших національностей. Це також спосіб виховання толерантності, формування готовності до співпраці, шлях досягнення взаєморозуміння між народами, поваги до особистості. Наш світ являє собою багатомовну та багатонаціональну спільноту, тому важливу роль в сучасній освіті мають відігравати інтегративні зв’язки, тобто об’єднання частин в єдине ціле.

Задача вчителя полягає в тому, щоб навчити учнів знаходити спільне і відмінне у двох або більше мовах. Так, українська мова належить до східнослов’янських, а німецька – до германських. Це обумовлює суттєві відмінності між двома даними мовами. Проте, обидві групи мов належать до однієї індоєвропейської мовної сім’ї, що свідчить про їх спорідненість. Англійська ж мова, так само як і німецька, відноситься до германської групи мов, що доводить їх близьку спорідненість [10].

Початок XXI століття вніс глибокі корективи в освітню систему нашої країни, особливо, у ставленні до вивчення іноземних мов. Основною тенденцією сучасної мовної освіти є полікультурність та плюрилінгвізм. Під полікультурністю розуміють одну з суттєвих характеристик сучасної людини, що досягається шляхом навчання і виховання, залучення до культур інших народів, формування у молодого покоління планетарної свідомості жити і співпрацювати у багатокультурному середовищі [1, с. 5]. За визначенням Загальноєвропейських мовних рекомендацій, плюрилінгвізм – це опанування особистістю кількох мов з подальшим формуванням іншомовної комунікативної компетентності (ІКК) [5, с. 79].

Оволодіння мовленнєвою компетентністю базується на мовних навичках та мовленнєвих уміннях. При вивченні як мінімум двох ІМ необхідно враховувати проблему інтерференції, яка відбувається між трьома мовами: рідною, першою та другою ІМ. Інтерференція – це негативний вплив рідної або, частіше, першої ІМ на другу. Вона може бути лексико-семантичною (неправильне вживання лексико-граматичних форм) та інтонаційною. Такі помилки можуть призвести щонайменше до непорозуміння та навіть до абсолютно протилежного тлумачення слів людини [3, с. 36].

Сьогодні все частіше в українських школах другою ІМ для вивчення обирають саме німецьку. За даними соціологічного опитування серед українських школярів її вивчають 52%, тоді як російську – менш як чверть, французьку – кожен сьомий учень, а іспанська та польська є найменш популярними [4].

У більшості шкіл України першою ІМ обрано англійську, що є досить раціональним. Тому вивчення саме німецької мови як другої на базі англійської є повністю логічним. Успішному оволодінню німецькою мовою на базі англійської на початковому етапі сприяють лінгвістичні особливості:

- генетична близькість німецької та англійської мов;
- латинська писемність;
- деякі близькі явища у вимові;

• однакові граматичні явища, близькі за структурою та семантикою;

• схожі мовленнєві моделі, що вивчаються на початковому етапі [11, с. 57].

У Загальноєвропейських Рекомендаціях зазначено, що за програмою вивчення другої ІМ по закінченні 11 класу загальноосвітнього навчального закладу учень має оволодіти мовою на рівні А2+ [5, с. 73].

Цей рівень називається передпороговим та передбачає елементарне володіння мовою. На рівні аудіювання учень розуміє окремі фрази й найбільш використовувані слова, що стосуються повсякденних тем, основну інформацію про себе, свою сім'ю, покупки, місце проживання, роботу. Також розуміє зміст у простих та чітко вимовлених оголошеннях. На рівні читання розуміє короткі прості тексти та легко може знайти конкретну передбачувану інформацію в текстах повсякденного спілкування: рекламах, розкладах, меню, розуміє прості листи особистого характеру. При навчанні говоріння, а саме, діалогічного мовлення, учень може обмінюватися думками щодо типових ситуацій, підтримувати короткі розмови на побутові теми. У монологічному мовленні уміє розповісти про свою сім'ю, інших людей, умови життя, навчання та роботу, використовуючи прості фрази та речення. На рівні письма вміє написати короткі записки, повідомлення, нескладні неформальні листи.

Комунікативна компетентність учнів одинадцятого класу, що навчалися у спеціалізованих школах із поглибленим вивченням мов має відповідати рівню В1. Цей рівень передбачає більш глибокі знання в різних мовних аспектах та більший обсяг усних та письмових повідомлень, ніж було описано для рівня А2+ [7, с. 15].

Відомий російський методист І. Л. Бім виділяє наступні компоненти при опануванні ІКК у контексті опанування другою ІМ [2, с. 11]:

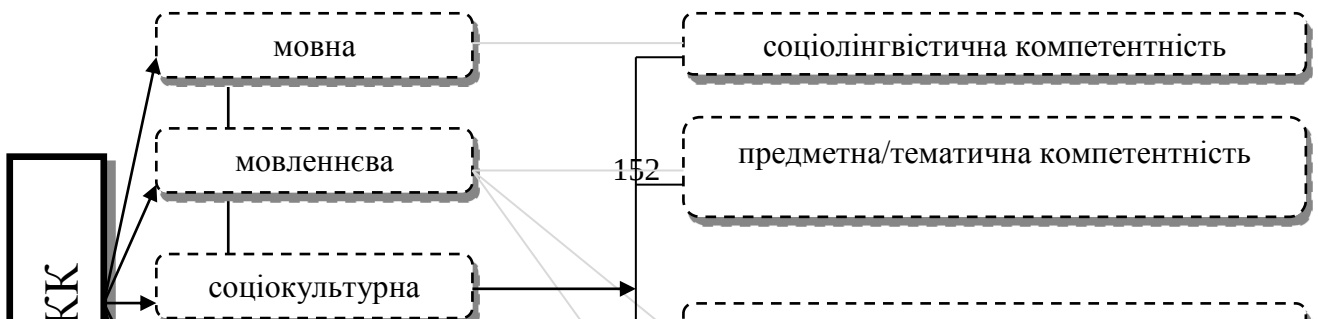

Схема 1. Структура ІКК за І. Л. Бім

На основі поданих компетентностей в учнів мають сформуватися наступні компетенції: соціолінгвістична, предметна або тематична, загальнокультурна та країнознавча. Особливості цілей та запланованих результатів при вивчення другої ІМ полягають в опорі на досвід вивчення першої ІМ. При правильному врахуванні всіх особливостей і вдалому розподілі навантаження, можна очікувати на більший розвиток мовленнєвої здібності учнів у цілому, а також на позитивний вплив другої ІМ на вивчення першої.

Для порівняння зі схемою російського методиста варто навести модель, запропоновану нашим вітчизняним методистом Н. Ф. Бориско, яка має незначні відмінності від попередньої [8, с. 114]:

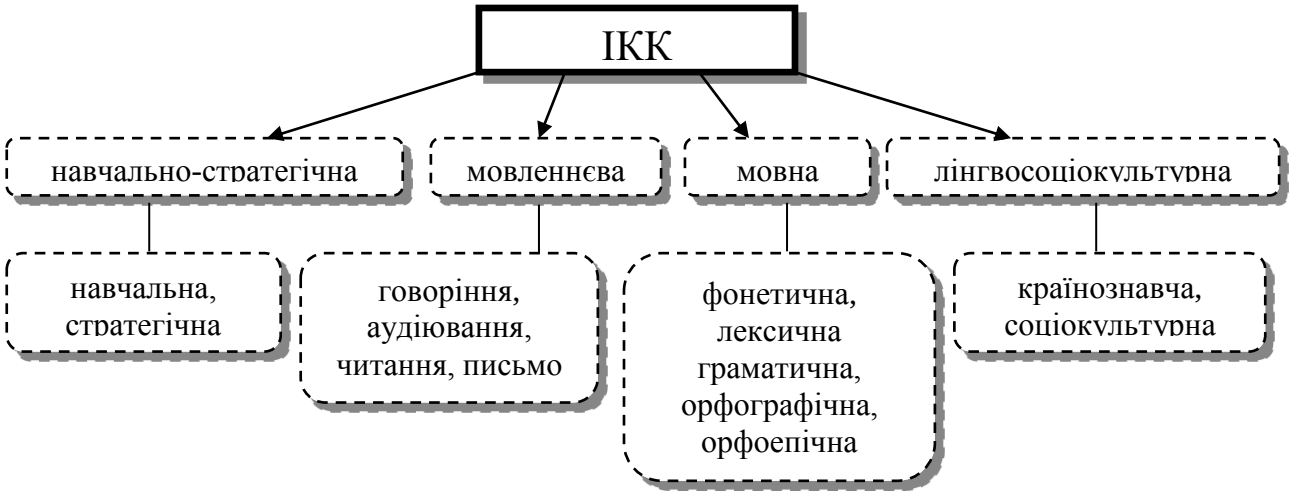

Схема 2. Структура ІКК за Н. Ф. Бориско

Розглянувши різні підходи до класифікації ІКК ми вважаємо найбільш повною та конкретною класифікацію Н. Ф. Бориско, якої будемо дотримуватися й надалі в нашій роботі.

Навчальними програмами з іноземних мов визначено, що компетентнісний підхід до організації навчання у загальноосвітній школі на основі ключових компетентностей як результату навчання – це провідний засіб реалізації поставленої мети. Метою ж є розвиток і соціалізація особистості учнів, формування у них національної самосвідомості, загальної культури, світоглядних орієнтирів, екологічного стилю мислення і поведінки, творчих здібностей, дослідницьких і життєзабезпечувальних навичок, здатності до саморозвитку й самонавчання в умовах глобальних змін і викликів [7, с. 4].

Які ж компетентності покликана розвивати в учнів ІМ? Серед ключових виділяють наступні:

- спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами: учням прищеплюється гордість за Україну, її популяризація засобами ІМ, готовність до міжкультурного діалогу;
- спілкування іноземними мовами: реалізація міжпредметних компетентностей;
- математична компетентність: логічне обґрунтування висловлених думок, готовність до пошуку різних шляхів розв’язання проблеми, використання математичних методів (схем, таблиць);
- основні компетентності у природничих науках і технологіях: описання природних явищ ІМ, почуття відповідальності та бажання збереження та відтворення природи, розуміння глобальності екологічних проблем та розв’язання їх на міжнародному рівні;
- інформаційно-цифрова компетентність: спілкування ІМ з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, готовність дотримуватися авторських прав та мережевого етикету;

- уміння вчитися упродовж життя: використання ефективних навчальних стратегій, самостійна робота з підручником, електронними або іншими джерелами, уміння фільтрувати інформацію та виділити найголовніше, наполегливість, внутрішня мотивація та впевненість в успіху;
- ініціативність та підприємливість: генерація нових ідей із переконанням в їхній доцільності, пошуком однодумців та втіленням їх у життя; комунікабельність, креативність, сприйняття життєвих викликів як кроків до великої мрії;
- соціальна та громадянська компетентність: формування власної позиції, критична оцінка інформації, вивчення різноманітних джерел, у тому числі й іноземних;
- обізнаність та самовираження у сфері культури: висловлення власних почуттів і суджень щодо творів мистецтва, порівняння творів мистецтва та різних культур народів, повага до людини та культури;
- екологічна грамотність та здорове життя: розроблення та презентація проектів, направлених на збереження довкілля, відповідальне ставлення до власного здоров'я та безпеки [7, с. 7].

В цілому, процес навчання ІМ у загальноосвітній школі поділяється на 3 основних ступені:

- початковий (1-4 класи),
- середній (5-9 класи),
- старший (9-11(12) класи).

Старший ступінь є завершальним у процесі оволодіння учнями іншомовним мовленням. Окрім того, навчання в старшій школі не є обов'язковим, тож вивчення ІМ на цьому ступені матиме значно серйозніший рівень. Знання з усного та писемного мовлення, якими оволоділи учні на середньому рівні, мають бути підтримані та покращені. На старшому ступені велика увага приділяється усному мовленню, яке набуває якісно нового розвитку щодо змістовності, вмотивованості та інформативності. Проте

основна роль все ж таки відводиться читанню, тексти для якого мають бути помітно складнішими у порівнянні з середнім ступенем. При навчанні читання учні оволодівають умінням читати суспільно-політичні тексти з метою одержання повної та основної інформації, а також формують уміння переглядового та вибіркового читання статей і текстів.

Старший ступінь також характеризується завершенням формування продуктивного словника учня та продовженням роботи з формування рецептивного. Програма передбачає рецептивне засвоєння певної кількості лексичних одиниць. Граматичний матеріал, що призначено для вивчення в старших класах, засвоюється лише з метою вміти розпізнати та зрозуміти його значення в тексті. В 11 класі відбувається систематизація граматичного матеріалу, який було вивчено в 5-11 класах [6].

Навчаючи учнів ІМ, необхідно обов’язково звертати увагу на їхній вік. Так старшокласники – це учні 15-18 років, що поєднують у собі риси підлітків та юнаків. У них вже складаються певні принципи поведінки, відбувається формування «я»-образу та власних ціннісних орієнтацій. На цьому етапі дуже чітко диференціюються інтереси, що проявляється у вибірковому вивченні дисциплін. Особливу роль починає відігравати комунікативна спрямованість навчання ІМ та створення сприятливого психологічного клімату для спілкування. Це пов’язано із прагненням школярів самоствердитись, самовиразитись та відстояти власні погляди й переконання. Тому важливо ретельно відбирати матеріал саме проблемного характеру, щоб стимулювати учнів до обміну думками та спонукати їх до роздумів.

На старшому ступені відбувається також значне посилення індивідуалізації навчання. Це дає великі можливості для організації самостійної роботи учнів, основною метою якої є розвиток умінь працювати з довідковою літературою, іноземними текстами, технічними засобами. Тепер вчитель виступає у ролі організатора, партнера або сценариста, поєднуючи в класі індивідуальну, парну та колективну роботу.

Що стосується психологічних особливостей учнів старшої школи, то спеціалісти стверджують, що їм властиве довільне запам’ятовування, яке є ефективним у випадку усвідомлення учнями необхідності даного матеріалу. Для старшокласників характерний більш високий рівень комунікативного розвитку: майже досконале володіння морфологічними та синтаксичними аспектами мовлення, зв’язністю, логічністю та послідовністю висловлювань. В їхньому мовленні проявляється вміння аналізувати, прогнозувати та робити висновки, що необхідно враховувати в процесі навчання ІМ.

Спираючись на вищезазначені особливості, можна констатувати, що організація навчального процесу з ІМ повинна послідовно здійснювати комунікативно-пізнавальне навчання, пов’язане з підвищенням змістовності мовлення; використовувати способи, що спонукатимуть учнів до висловлювання власного ставлення до обговорюваної проблеми; цілеспрямовано реалізувати принцип індивідуалізації навчання шляхом орієнтації на використання школярами ІМ у подальшому житті; широко застосовувати види та форми самостійної роботи [9].

Отже, вивчення іноземної мови в школі передбачає оволодіння іншомовною комунікативною компетентністю, яка в свою чергу розподіляється на навчально-стратегічну, мовну, мовленнєву та соціокультурну. Існує перелік певних компетентностей, оволодіння якими є обов’язковим для учнів старшої школи при вивченні ІМ. Вивчення німецької мови в старшій школі є завершальним етапом вивчення ІМ у школі, тож має певні особливості, вважаючи також непростий вік школярів старших класів. На цьому етапі вивчаються загалом ті ж теми, що й у попередніх класах, проте тематика стає більш глибокою та проблемною. Також значно збільшується частка самостійних робіт.

У поданій статті ми розглянули декілька підходів до структури ІКК, обґрунтували вибір німецької мови в якості другої іноземної, розглянули компетентності, необхідні для оволодіння при вивченні ІМ та детально ознайомилися з психологічними особливостями учнів старшої школи.

Література

1. Барышников Н. В. Методика обучения второму иностранному языку в школе / Н. В. Барышников. – М. : Просвещение, 2003. – 159 с.
2. Бим И. Л. Концепция обучения второму иностранному языку (немецкому на базе английского) : Учебное пособие / И. Л. Бим. – Обнинск : Титул, 2001. – 48 с.
3. Бондаренко О. Психологічне обґрунтування раннього білінгвізму / О. Бондаренко // Іноземні мови в сучасній школі. К. : Ленвіт. – 2012. - №1. – С. 36-38.
4. Друга іноземна мова у школах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.radiosvoboda.org/a/25085885.html
5. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
6. Навчальні програми для 10-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://old.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/educational_programs/1349869542/
7. Навчальні програми з іноземних мов / Міністерство освіти і науки України. – 2017. – 113 с.
8. Ніколаєва С. Ю. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції : Курс лекцій (схеми і таблиці) : навч.-метод. посібник для студ. мовних спец. осв.-кваліф. рівня «магістр» / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за ред. С. Ю. Ніколаєвої. — К. : Ленвіт, 2011. — 338 с.
9. Особливості навчання іноземної мови на різних ступенях [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uchika.in.ua/lekciya-13-organizaciya-procesu-navchannya-inozemnih-mov-u-ser.html
10. Чорна В. Реалізація інтегративних зв’язків у процесі викладання німецької мови / В. М. Чорна // Іноземні мови. – К. : Ленвіт. - 2005. - №3. – С. 20-21.

11. Deutsch als zweite Fremdsprache / G. Neuner, B. Hufeisen, A. Kursisa, N. Marx, U. Koithan, S. Erlenwein. – Berlin, 2009. – 176 S.

Yuliya Strikova. Peculiarities of forming foreign communicative competence in high school.

The article deals with the concept of foreign communicative competence and its structure from the point of view of different scientists. It touches with the competences which students have to acquire during their study at high school. We also give the information about language level and its skills according to Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. One more important information of the article is psychological peculiarities of students aged 15-18 and the way of work planning with them.

The article points out that the teacher of second foreign language has to emphasize similarities and differences in the languages to prevent and overcome difficulties. It's also mentioned, that the main task of the teacher is to develop students' competences, not the knowledge.

Key words: *foreign languages, foreign language competence, high school, psychological peculiarities.*

Хаджинова Ірина,
ОС «Магістр»
Спеціальність «Середня освіта»,
«Мова та література (англійська)»
Маріупольський державний університет
Науковий керівник:
Моргунова О.О., к.філол.н., доцент

ЕЛЕКТРОННА ПЛАТФОРМА MOODLE ЯК ЗАСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Організація самостійної роботи студентів в межах електронного інформаційно-навчального середовища є актуальним питанням методики викладання. У статті розглянуто особливості організації самостійної роботи студентів на платформі

системи дистанційного навчання Moodle. Представлено переваги використання платформи як для викладача, так і для студента.

Ключові слова: *самостійна робота студентів, інформаційно-комунікативні технології, дистанційне навчання, електронна платформа Moodle.*

Початок третього тисячоліття відзначено феноменом впровадження медійного фактору в усі галузі життєдіяльності людини. Інформаційне середовище стало одним з середовищ існування людини. Сучасна людина постійно перебуває в процесі інформаційного обміну, тобто виробляє, отримує, накопичує і передає інформацію. При цьому різко змінилося соціальне значення інформації. Інформаційний обмін став не тільки необхідною умовою розвитку суспільства, а й основним фактором, що забезпечує цей розвиток.

Бурхливий розвиток новітніх систем та засобів створення, збереження і обробки інформаційного потоку в світі докорінно змінив стратегію, напрями та ієрархію суспільних цінностей буття. Інформаційно-комп'ютерні системи активно поширилися на різноманітні сфери життєдіяльності людини, серед яких освітня галузь.

Один з напрямків процесу інформатизації сучасного суспільства стає інформатизація освіти – процес дослідження та забезпечення сфери освіти методологією та практикою розробки та оптимального використання сучасних або, як їх прийнято називати, нових інформаційних технологій, орієнтованих на реалізацію психолого-педагогічних цілей навчання.

Аналіз останніх джерел свідчить про підвищення інтересу в науці до вивчення проблеми самостійної роботи студентів. Це питання розглянуто в дослідженнях вітчизняних науковців (А. Алексюк, В. Буряк, О. Заїка, Л. Клименко, В. Козаков, В. Луценко та інші). Самостійній роботі студентів у процесі оволодіння іноземною мовою присвячено ряд наукових досліджень, які вирішують окремі питання М. Алієва, Т. Гусак, Л. Іванова, А. Лур'є, М. Ляховицький, О. Малінко, З. Матукайтес, С. Ніколаєва, І. Павлова,

О. Письменна) та загальні проблеми в цілому (Т. Біла, А. Кузьміна, Л. Лужних та інші). Залучення інформаційних технологій у процес навчання розглядається в роботах В. Беспалька,Б. Гершунського, Є. Полат та інші; дидактичним та психолого-педагогічним проблемам використання комп'ютерних технологій в процесі навчання присвячено дослідження Є. Барахсанової, П. Гальперіна.

У дослідженнях Г. Бордовського, І. Горбунова, А. Кондратьєва розглядається відкриття нових можливостей розвитку мислення студента, підбір індивідуальних способів придбання знання шляхом самостійної роботи кожного студента з комп'ютером, реалізація важливих функцій використання комп'ютерних технологій як інструменту науково-технічної революції, як чинника зближення сфери освіти з реальним світом, як системи побудови візуальних образів і моделей, що підвищують ємність інформаційних каналів навчального процесу, як методу алгоритмізації діяльності студента і методу формування в свідомості внутрішніх орієнтирів до діяльності.

Натомість у роботі М. Башмакова, С. Позднякова, Н. Резника показана роль інформаційного середовища в забезпеченні свободи розвитку учня, дана класифікація педагогічних програмних засобів за ступенем збільшення свободи взаємодії з керуючим суб'єктом-викладачем (керуючі і навчальні програми, тренувальні матеріали, імітаційні моделі).

Організація особистісно-орієнтованого навчання на основі поєднання традиційних педагогічних та інформаційних технологій, що пов'язується зі створенням єдиного інтерактивного освітнього та інформаційного простору розглядається Е. Полат та В. Смирновим.

Значний внесок у розвиток комп'ютерних технологій в навчанні вніс В. В. Лаптєв і його учні.

Усе це свідчить про те, що до теперішнього часу дослідникам не вдалося створити універсальної класифікації видів самостійної роботи, яка враховувала б зовнішню і внутрішню сторони цього поняття. Тож тема

використання ІКТ в СРС досить актуальна та має добрий потенціал для наукових пошуків.

Мета статті − розглянути особливості організації самостійної роботи студентів на платформи Moodle.

В сучасних умовах система освіти має практичну направленість. Її головною метою є формування особистості, яка здатна самостійно та свідомо будувати своє життя в умовах глобальної конкуренції.

Ступінь готовності учнів до самоосвіти протягом всього життя залежить від розвитку у них вмінь самостійної навчальної діяльності. У зв'язку з цим оптимізація процесу самостійної роботи студентів виступає основою підвищення якості професійної підготовки. Під самостійною навчальною роботою студентів розуміємо «вид пізнавальної діяльності, що регулюється та керується студентами як суб'єктами даної діяльності і що спрямована на засвоєння предметних знань, вмінь, а також культурно-історичного досвіду» [8, с. 49].

Сучасні інформаційно-комунікативні технології (ІКТ), які ще зовсім нещодавно ввижалися «далеким майбутнім», швидко стали «реальним теперішнім», і наразі ІКТ міцно закріпилися у нашому житті, і тим більше – у процесі навчання. Тому на будь-яких заняттях у ВНЗ, та зокрема при навчанні іноземних мов, використання ІКТ є більш ніж обов'язковою складовою процесу навчання. Під інформаційно-комунікативними технологіями (ІКТ) розуміємо технології, що реалізуються з використанням різноманітних інформаційних та комунікативних пристроїв, серед яких інтерактивні дошки, ПК, мережа Інтернет, що дозволять отримати доступ до великих інформаційних ресурсів, віртуальних бібліотек, електронних журналів, інтернет-конференцій і т. д. [3, с. 171].

За вимогами часу важливим елементом організації самостійної роботи студента стає впровадження дистанційного навчання.

Дистанційне навчання представляє собою нову організацію освіти, що ґрунтується на використанні як кращих традиційних методів отримання

знань, так і нових інформаційних та телекомунікаційних технологій, а також на принципах самоосвіти [10, с. 27].

Гнучкість дистанційного навчання полягає у можливості викладання матеріалу курсу з урахуванням підготовки та здібностей студентів. Це досягається створенням альтернативних сайтів для одержання більш детальної або додаткової інформації із складних тем, або низки питань-підказок. Актуальність дистанційного навчання проявляється у можливості упровадження новітніх педагогічних, психологічних і методологічних розробок з розбиттям матеріалу на окремі функціонально завершені модулі теми, які вивчаються у міру засвоєння і відповідають здібностям окремого студента або групи загалом [10, с. 27].

Платформа дистанційного навчання – це програмне забезпечення для підтримки дистанційного навчання, метою якого є створення та управління педагогічним змістом, індивідуалізоване навчання та телетьюторат. Вона включає засоби, необхідні для трьох основних користувачів – викладача, студента, адміністратора. Використання можливостей електронних навчальних платформ, в тому числі Moodle – модульного об'єктно-орієнтованого динамічного навчального середовища, з метою навчання іноземної мови студентів очної форми сприяє як формуванню цільової іншомовної комунікативної компетенції, так і загальнокультурних, ключових компетенцій учнів, до яких можна віднести:

- вміння реалізовувати опосередковану спільну діяльність в електронному середовищі;
- здатність працювати з інформаційними та освітніми ресурсами на іноземній мові;
- володіння основними методами, способами і засобами отримання, зберігання, переробки інформації з використанням іноземної мови [10, с. 27].

Застосування системи Moodle у навчальному процесі має певні можливості та переваги як для викладачів, так і для студентів.

Ця система дозволяє викладачу:

- мати у структурованій формі навчально-методичне забезпечення дисципліни;
- мати зручний інструмент для обліку та контролю навчальної діяльності студентів;
- встановлювати потрібні терміни виконання студентами завдань;
- мати програмне забезпечення, що задовольняє європейські стандарти з організації навчального процесу за модульною системою відповідно до Болонської декларації;
- використовувати текстові, графічні, аудіо- та відео- матеріали при організації навчального процесу;
- швидко і зручно змінювати, розширювати, доповнювати та корегувати навчально-методичні матеріали дисципліни;
- організовувати комп'ютерне тестування контролю знань студентів, застосовуючи різні за типом запитання;мати автоматизовану систему рейтингового оцінювання самостійної роботи студентів;
- залучати студентів до формування навчально-методичних матеріалів з дисципліни;
- мати програмне забезпечення, що захищене від несанкціонованого доступу, змін та пошкодження (знищення).

Перевагами використання платформи Moodle для студентів є:

- мати доступ до логічно структурованого та укомплектованого навчально-методичного матеріалу, що покращує умови для самостійного опанування змістом дисципліни;
- мати засоби для самотестування і виконання завдань та їх оцінювання незалежно від людського фактору (викладача);
- особиста участь та допомога викладачу з комп'ютерного забезпечення навчального процесу;
- брати реальну участь у науково-методичній роботі кафедр;

- розширений доступ до Internet-ресурсів;
- можливість дистанційно опановувати навчальний матеріал;
- достроково складати заліково-екзаменаційну сесію [9, с. 4].

Інтеграція традиційних і сучасних дистанційних технологій в організації навчального процесу у вищій школі дозволяє зробити більш ефективним якість всього навчального процесу в цілому. Використання віртуальної навчального середовища Moodle для організації самостійної роботи студентів надає ряд переваг перед традиційними методами та формами організації, а саме: можливість реалізації принципу індивідуалізації діяльності; наявність швидкого зворотного зв'язку; великі можливості наочного пред'явлення матеріалу; варіативний характер самостійної роботи; активність, самостійність. Використання системи Moodle в навчальному процесі вищої школи дозволяє не тільки інтенсифікувати навчання студентів, а й закладає міцну основу їх подальшого постійної самоосвіти. Активне використання Moodle вимагає великої організаційної роботи для більшої ефективності та продуктивності під час роботи. Навчальне середовище Moodle дозволяє організувати активну пізнавальну самостійну діяльність студентів, оптимізувати її, збільшити обсяг інформації, що повідомляється на занятті, підвищити інтерес до навчання. Це допомагає отримати більш високі результати в навчанні студентів в порівнянні з традиційною вузівською системою навчання.

Література

1. Андреев А. В. Практика электронного обучения с использованием Moodle. / А. В. Андреев, С. В. Андреева, И. Б. Доценко – Таганрог: Изд-во. ТТИ ЮФУ, 2008. – 107 с.
2. Анисимов А. М. Работа в системе дистанционного обучения Moodle: учебное пособие / А. М. Анисимов. – Харьков: ХНАГХ, 2009. – 96 с.
3. Байназарова А. В. Использование информационно-коммуникационной технологии в организации самостоятельной работы студентов //

Ярославский педагогический вестник / А.В.Байназарова, И.К. Проскурина. – 2012 – № 3. – с. 170-174.

4. Байраківський А. І. Особливості самостійної роботи студентів в умовах запровадження комп'ютерних технологій у навчальному процесі: матеріали III міжнародної науково-методичної конференції ДУІКТ / А.І. Байраківський, Н.І.Бойко. – К., 2006. – С. 247-251.
5. Бойко Н. І. Основні педагогічні аспекти використання інформаційних технологій та технологій дистанційного навчання в самостійній роботі студентів // Наукові записки: Збірник наукових статей НПУ ім. М.П.Драгоманова / Н.І. Бойко. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. –С. 63-69.
6. Винник В.К. Модель организации самостоятельной работы студентов с применением учебной платформы Moodle // Современные проблемы науки и образования. – 2013. – №3. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.science-education.ru/109-9338
7. Вьюшкина Е. Г. Новые информационные технологии в преподавании иностранных языков / Е. Г. Вьюшкина. – Саратов: Наука, 2008. – 90 с. – (учеб. пособие).
8. Коряковцева Н. Ф. Современная методика организации самостоятельной работы изучающих иностранный язык: пособие для учителя / Н.Ф. Коряковцева. – Москва: АРКТИБ 2002. – 163 с.
9. Логвіненко В. Г. Самостійна робота студентів у середовищі дистанційного навчання Moodle / В. Г. Логвіненко – Суми, 2003 – 10 с.
10. Організація дистанційного навчання. Створення електронних навчальних курсів та електронних тестів. / В.В. Вишнівський, М.П. Гніденко, Г.І. Гайдур, О. О. Ільїн. – Київ: ДУТ, 2014. – 140 с. – (Навчальний посібник).
11. Полат Е. С. Теория и практика дистанционного обучения / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева. – М.: Академия, 2004. – 416 с. – (учеб. пособие для студ. вузов)

12. Саковец С.А. Аннотирование и реферирование специального текста на иностранном языке на платформе MOODLE // Иностранные языки: лингвистические и методические аспекты : сб. науч. Тр / С.А. Саковец. – Тверь: Твер. гос. ун-т, 2014. – С. 63–68.

Hadzhinova Irina. Electronic platform for learning Moodle as a means of organisation of students' self-study work.

The organization of students' self-study work within the framework of the electronic informational and educational environment is a topical issue of teaching methodology. The article deals with the use of information and communication technologies, and in particular of the peculiarities of the organization of students' self-study work on the platform Moodle with the aim of improving its efficiency. The main features of Moodle system are described; key characteristics of the system are given. Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment allows teacher to organize an active cognitive independent activity of students, optimize it, increase the amount of information reported in the class and improve interest in learning. The advantages of using the platform for both the teacher and the student are presented.

Keywords: *students' self-study work, information and communication technologies, distance learning, electronic platform for learning Moodle.*

Хачик Юлія,
ОС «Магістр»
Спеціальність «Середня освіта»,
«Мова та література (англійська)»
Маріупольський державний університет
Науковий керівник:
Федорова Ю.Г., к.філол.н., доцент

ДО ПОНЯТТЯ «МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ»

Стаття присвячена теоретичним засадам визначення ключових понять: комунікація, міжкультурна комунікація, комунікативна компетенція. Автор розглядає різні підходи до виокремлення міжкультурної комунікації, яку розуміють як набір необхідних знань про різні народи та культури з метою уникнення міжетнічних і міжкультурних конфліктів та встановлення комфортних умов спілкування в різних сферах та життєвих ситуаціях.

Ключові слова: *комунікація, міжкультурна комунікація, комунікативна компетенція.*

В умовах сучасного стрімкого розвитку зв’язків України у сфері економіки, політики та соціально-культурної сфери збільшується роль іноземної мови як засобу комунікації й інтеграції у світове суспільство. Постає питання про формування і розвиток міжкультурної компетенції у студентів вищих навчальних закладів. Таким чином, курс іноземної мови, який вводиться для студентів ВНЗ, спрямований на формування міжкультурної компетенції, виховання толерантності до культурних відмінностей і комунікативних навичок задля успішної праці в умовах мультикультурного середовища.

Мова – найсуттєвіша і визначальна частина людської особистості, чинник її поведінки, мислення, усвідомлення рівня буттєвості у світі та виокремлення у світі цивілізованих народів. Саме мова постає вирішальним та основним чинником ідентифікації себе до їй подібних. Мова за своєю сутністю це об'єднана духовна енергія народу, вона є відбиттям духу людського і засобом для творчого перетворення матеріального світу у світ духовний.

Дослідженню проблеми формування комунікативної компетентності присвячені праці Н. Алмазова, І. Зимньої, В. Козлова, Р. Оксфорда. Теорія комунікативної компетентності розглядалася в працях Н. Хомський, Д. Хаймса, М. Вятютнева. Теорію мовної особистості та міжкультурної комунікації досліджували Ю. Караулов, Д. Гудков, В. Красних, В. Телія, А. Вежбицька.

Одним із найважливіших складників життя людини є комунікація. У широкому сенсі це поняття охоплює значно більше, ніж просто обмін інформацією між людьми. До неї належать канали засобів передачі та одержання інформації, де задіяні машини, прилади, штучний інтелект, комп’ютерні мережі і програми, культурні знаки, космічні реалії тощо.

У вузькому сенсі комунікація – основний спосіб людського спілкування, найактивніша форма людської життєдіяльності. Це явний і водночас латентний процес налагодження різних типів відносин між окремими мовцями, групами людей та цілими народами. Крім словесної мови, комунікація здійснюється немовними (невербальними) засобами, які супроводжують або замінюють звичайну мову при спілкуванні. Також комунікацію розглядають як окремий модус (рівень) існування мови поряд із власне мовою як системою мовних елементів і правил та мовленням як процесом говоріння і розуміння.

Комунікація, за визначенням С.Г. Тер-Мінасової, є процесом обміну повідомленнями, постійно відбувається відтворення смислів, так як вони не збігаються у людей, що говорять на одній і тій же мові, що виросли в одній і тій же культурі [11].

Спілкування і комунікація в сенсі модусу мовного існування є синонімічними (тотожними) поняттями. Якщо комунікацію розглядати в широкому розумінні — як обмін інформацією будь-якими засобами спільної системи символів і кодів, то вербальне і невербальне спілкування буде одним зі складників комунікації. Попри постійні зміни в суспільстві, природі незмінною залишається сутність людського спілкування: це обмін думками, інформацією і досягнення взаємного порозуміння, гармонії стосунків в усіх сферах і на всіх рівнях буття людини. Однак форми, засоби і методи людської комунікації постійно змінюються [8].

М. Каган виокремив і систематизував відмінні ознаки спілкування і комунікації:

• процес спілкування може бути матеріальним, практичним, духовним, інформаційним; комунікація як інформаційний процес, полягає лише в передаванні повідомлень;

• метою спілкування е спільність, взаємодія конкретних людей, які розв’язують проблеми, що мають обопільний інтерес; комунікація -це передавання інформації, а при зворотному зв’язку, її обмін;

• спілкування характеризується **суб'єкт-об'єктною** взаємодією, за якої ініціатор спілкування вбачає в тому, хто отримує інформацію, також суб'єкта, активного, рівноправного партнера, здатного переробити її, взяти участь у спільному процесі вироблення нової інформації; комунікація як інформаційний процес, передбачає функціональну нерівність сторін, суб'єкт-об'єктну взаємодію. При цьому відправник інформації (адресант) розраховує, що той, хто її отримує (адресат), має лише сприйняти, зрозуміти, добре засвоїти і діяти згідно з нею;

• у процесі спілкування інформація циркулює між партнерами, і, оскільки обидва є однаково активними, інформація не зменшується, а навпаки, збільшується, збагачується, розширюється; у процесі комунікації — обопільного обміну інформацією, кількість її зменшується у ході руху інформації вуї відправника до того, хто отримує; різні цілі комунікації і спілкування визначають різні способи їх здійснення; спілкування відбувається у діалозі, комунікація послуговується повідомленням, яке має монологічну структуру;

• кожний учасник діалогу враховує індивідуальність свого партнера, орієнтує зміст і форму висловлювання на його характер, тезаурус, світогляд, на ставлення до себе; комунікативне повідомлення також має свого адресата, але воно деіндивідуалізоване, звернене до будь-кого: передбачається, що всі адресати мають сприйняти, зрозуміти і засвоїти його однаково;

• принциповою ознакою спілкування є те, що воно можливе лише за умови вільного входження у нього його учасників; комунікація об-лігаторна — суспільство зобов'язує сприйняти і засвоїти певний мінімум знань, інформації, що передається в державних закладах, засобах масової інформації [4].

Важливою категорією для розуміння терміна «міжкультурна комунікація» є поняття «комунікативна компетенція», яка зазвичай розуміється як знання використовуваних при комунікації систем символів і правил їх функціонування, а також принципів комунікативної взаємодії. Вона

передбачає уміння змінювати глибину і коло спілкування, розуміти і бути зрозумілим для партнера по спілкуванню. Комунікативна компетентність формується в умовах безпосередньої взаємодії, тому є результатом досвіду спілкування між людьми. Цей досвід набувається не тільки у процесі безпосередньої взаємодії, а також опосередкованої, в тому числі з літератури, театру, кіно з яких людина отримує інформацію про характер комунікативних ситуацій, особливості міжособистісної взаємодії і засоби їх ви рішень . У процесі опанування комунікативної сфери людина запозичає з культурного середовища засоби аналізу комунікативних ситуацій у вигляді словесних і візуальних форм [5].

Міжкультурна комунікація як суспільний феномен була безпосередньо викликана практичними потребами післявоєнного світу. Така необхідність виникла внаслідок бурхливого економічного розвитку багатьох країн та регіонів, революційних змін у технологіях та процесах виробництва. У результаті світ став значно менше у розмірах – щільність та інтенсивність тривалих контактів між представниками різних культур значно зросли та невпинно продовжували збільшуватися. Як зазначають Т. Грушевицька, В. Попков, А. Садохін, крім власне економіки, важливими зонами професійної та соціальної міжкультурної комунікації стали наука, мистецтво та туризм [3].

З 80-х років минулого століття дослідники США і Західної Європи у галузі соціології, культурології, психології, лінгвістики, філософії виявляють підвищений інтерес до проблематики міжкультурної комунікації. Серед найголовніших завдань теорії міжкультурної комунікації – попередження та усунення міжкультурних непорозумінь. Дослідженням цих питань займаються наукові школи та інститути, а також учені у різних країнах світу тощо [2, с. 25].

Розглянемо погляди учених на зміст поняття «міжкультурна комунікація» Так, за визначенням М’язової І.Ю., міжкультурна комунікація – це водночас і наука і набір навичок, якими потрібно оволодіти під час

спілкування, оскільки взаємодія з іншою культурою вимагає певних знань та умінь, зосередженості на успадкованих та усталених нормах соціальної практики людей, які належать до різних національних та етнічних спільнот [9]. Згідно визначення Ф.С. Бацевича, «міжкультурна комунікація – це процес спілкування (вербального і невербального) людей (груп людей), які належать до різних національних лінгвокультурних спільнот, як правило послуговуються різними ідентичними мовами, відчувають лінгвокультурну «чужинність» партнера по спілкуванню, мають різну комунікативну компетенцію, яка може стати причиною комунікативних невдач або культурного шоку в спілкуванні» [1]. Отже, для подолання непорозумінь та конфліктів необхідним є вивчення взаємозв'язку між культурою та комунікацією через виявлення притаманних різним народам культурних моделей.

М. Хіннер визначає міжкультурну комунікацію як спілкування, що відбувається в умовах, які так відрізняються від культурно обумовлених традицій у комунікативній компетенції її учасників, що ці відмінності суттєво впливають на успіх чи невдачу комунікативної події. Комунікативна компетенція визначається як використання знань символьних систем та правил їх функціонування, а також принципів комунікативної взаємодії, що використовуються під час спілкування. Міжкультурна комунікація характеризується тим, що її учасники під час прямого контакту використовують спеціальні мовні варіанти та дискурсивні стратегії, що відрізняються від тих, якими вони користуються для спілкування всередині своєї власної культури. Інколи міжкультурну комунікацію називають ще крос-культурною, оскільки вона описує явища перехресного, взаємного спілкування представників різних культур [13].

Завданням міжкультурної комунікації є формування міжкультурної компетентності, необхідних знань про різні народи та культури з метою уникнення міжетнічних і міжкультурних конфліктів та встановлення

комфортних умов спілкування в різних сферах та життєвих ситуаціях [7, с. 10].

Міжкультурна комунікація відбувається за допомогою двох основних типів комунікації: вербальної та невербальної. Вербальне спілкування здійснюється за допомогою мови як в усній, так і в письмовій формі. За цих умов спілкування суттєву роль відіграють соціальні норми використання мови, різноманітних її стилів, лексичних одиниць та принципи мовної поведінки, соціальні відношення, ціннісні орієнтації про правду, світобачення, звичаї, ритуали і т.д. Проте, не менший обсяг комунікації припадає і на невербальне спілкування. Ця форма спілкування вважається важливою не лише у дитинстві, коли людина звикає до основних аспектів поведінки своєї культури та починає їх засвоювати на підсвідомому рівні, але й у будь-якій іншій ситуації, коли вона стикається з незнайомим культурним середовищем і звичайні повсякденні ситуації – їжа, сон, гігієнічні процедури, одяг, привітання тощо – стають джерелами труднощів [10, с. 148].

Більшість запропонованих визначень терміна «міжкультурна комунікація» базуються на протиставленні міжкультурного і внутрішньокультурного (інтракультурного) спілкування (intercultural and intracultural communication): «міжкультурна комунікація має місце, коли виробник повідомлення – представник однієї культури, а отримувач повідомлення – іншої» [14]; міжкультурна комунікація – це «адекватне взаєморозуміння двох учасників комунікативного акту, котрі належать до різних культур» [12]. Аналіз досліджень дозволив зробити висновок, що на сучасному етапі існує багато підходів щодо визначення поняття «міжкультурна комунікація». Так, дослідники Мишланова С.Л., Пермякова Т.М., узагальнивши їх, отримали, що «міжкультурна комунікація» – це:

- сфера, що вивчає взаємодію індивідів з різними зразками історично похідної поведінки;
- взаємодія сторін з різним досвідом;

- такий вид комунікації, при якому той, хто відправляє й той, хто отримує, належать до різних культур;
- процес спілкування (вербального й невербального) між комунікантами, котрі є носіями різних культур та мов, або сукупність специфічних процесів взаємодії людей, що належать до різних культур та мов [8].

Сучасні умови глобалізації суспільства вимагають від кожної людини знань та навичок міжкультурної комунікації. Закономірно, що глобальні фінансові та товарні ринки, засоби інформації і міграційні потоки призвели до бурхливого росту культурних обмінів, що виражається в стрімко зростаючій кількості прямих контактів між державними інститутами, соціальними групами та індивідами різних країн і культур. У ході цих контактів зникає безліч традиційних форм життя і способів мислення. Але одночасно процес глобалізації веде до виникнення нових форм культури і способів життя, поширення комунікації. Суміш культур спостерігається не тільки в житті окремих індивідів – вона стає усе більш характерною рисою для цілих суспільств [10, с. 148].

У процесі комунікації передається чи засвоюється соціальний досвід, відбувається зміна взаємодіючих суб'єктів, формуються нові особисті якості. Будь-яка людина – це представник певної соціальної групи: нації, етнічної спільноти, субкультури, професії, покоління. Вік, стать, релігійність привертають до себе увагу у будь-якій культурі. Поведінка визначається належністю до цих груп і, відповідно, соціальними функціями та ролями, у яких реалізується психологічний та фізіологічний потенціал людини – темперамент, характер, стійкість. Усе це доводиться враховувати, коли потрібно інтерпретувати поведінку партнера по міжкультурній комунікації. Потрапляючи у незнайому культуру (а це може бути звичайна поїздка на навчання чи відпочинок), людина опиняється у ситуації, коли звичні способи та норми поведінки можуть бути неприйнятними чи, принаймні, неефективними. У такому випадку індивід може розкритися з нового боку,

розвинути нові навики, отримати нові знання. Але нерідко ми спостерігаємо, що в іншому культурному середовищі людина демонструє поведінку, яка дуже відрізняється від загальноприйнятих норм у його власній культурі.

Література

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф. С. Бацевич. – Київ : Академія, 2004. – 343 с.
2. Галицька М. М. Міжкультурна комунікація та її значення для професійної діяльності майбутніх фахівців [Електронний ресурс] // М. Галицька // Освітолог. дискурс. – 2016. – № 6ю – С. 23– 32.
3. Грушевицкая Т. Г. Основы межкультурной коммуникации : ученик / Т. Г. Грушевицкая, В. Д. Попков, А. П. Садохин. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 352 с.
4. Каган М. С. Мир обшения: Проблема межсубъектных отношений. – М. : Политиздат, 1988. – 319 с.
5. Комунікативна компетентність: суть, структура, розвиток [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://te.zavantag.com/docs/534/index-8648.html
6. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація / В. М. Манакін. – Київ: ЦУЛ, 2012. – 288 с.
7. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація : навч. посіб. / В. М. Манакін. – К. : Академія, 2011. — 291 с. – (Альмаматер).
8. Мишланова С. Л. Межкультурная парадигма и перспективы межкультурной коммуникации / С. Л. Мишланова, Т. М. Пермякова // Стереотпность и творчество в тексте : межвуз. сб. науч. тр. – Пермь, 2005. – С. 340–350.
9. М’язова І. Ю. Особливості тлумачення поняття «міжкультурна комунікація» / І. Ю. М’язова // Філософські проблеми гуманітарних наук. : наук. зб. – 2006. – Вип. 8 . – С. 108–113.
10. Сніца Т. Є. Міжкультурна комунікація як суспільний феномен / Т. Є. Сніца // Наук. зап. Бердян. держ. пед. ун-ту. – 2014. – Вип. III. С. 146–153.

11. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация / С. Г. Тер-Минасова. – М. : Слово, 2000. – 265 с.
12. Bolten J. Interkulturelle Kommunikation. Texte und Übungen zum interkulturellen Handeln / J. Bolten.. – Sternenfels: Wiisenschaft und Praktik, 2003. – 396 S.
13. Hinner M. B. The importance of intercultural communication in globalized world [Електронний ресурс] / M. B. Hinner. – Режим доступу : https://ideas.repec.org/p/fth/freiba/98-6.html
14. Lin M. Is There an Essential Difference between Intercultural and Intracultural Communication? [Електронний ресурс] / M. Lin // Intercultural Communication. – 2003–2004. – № 6. – Режим доступу : http://www.immi.se/intercultural/nr6/lin.htm

Yuliia Khachyk. To the concept of intercultural communication.

The article touches upon the issue of theoretical principles of the definition of key concepts: communication, intercultural communication, communicative competence. Characteristic features of communication are singled out and systematized in the paper. Particular attention is paid to the concept "communicative competence" which is an important category for understanding intercultural communication. The author demonstrates the importance of intercultural communication and considers different approaches of prominent scholars to distinguish it. Intercultural communication is explained as a set of necessary knowledge about different peoples and cultures, in order to avoid interethnic and intercultural conflicts and establish comfortable conditions for communication in various spheres and life situations.

Key words: *communication, intercultural communication, communicative competence.*

Шахова Аліна,
ОС «Магістр»
Спеціальність «Середня освіта»,
«Мова і література (англійська)»
Маріупольський державний університет
Науковий керівник:
Яблоков С.В., к.пед.н., доцент
кафедри англійської філології

ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ ВНЗ

У статті розглядається проблема здійснення інтегративного підходу в викладанні англійської мови у вищому навчальному закладі. Перераховуються види комунікативної діяльності та пропонуються шляхи реалізації даного підходу.

Ключові слова: *інтегративний підхід, іншомовна освіта, комунікативна компетенція, навчальний процес.*

Аналіз сучасних педагогічних реалій дозволяє стверджувати, що проблема інтеграції як педагогічного явища слід розглядати в контексті сучасних провідних тенденцій світової педагогічної системи і традицій української освіти. Оскільки поняття «інтеграції» має загальнонауковий зміст і часто використовується у дидактиці, вважаємо за доцільне проаналізувати зміст ключових понять.

У загальнонауковому аспекті «інтеграція» (від лат. integratio) – це процес пристосування і об’єднання різних елементів в єдине ціле за умови їх цільової та функціональної однотипності [2, с. 28]. Аналіз науково-педагогічної літератури переконує в тому, що дослідження проблеми інтеграції знань розглядається в педагогіці в працях багатьох дослідників. У роботах В. Краєвського, А. Петровського, М. Тализіної розглядаються питання інтеграції педагогіки з іншими науками. Г. Глейзер і В. Ледньов розкривають шляхи інтеграції в змісті освіти. У роботах Л. Новікової і В. Караковського розкриті проблеми інтеграції виховних впливів на дитину. Взаємопов’язане навчання видів мовленнєвої діяльності у процесі навчання іноземних мов вивчала С. Гапонова [4]. Названими та іншими вченими визначено методологічні засади інтеграції в педагогіці: філософська концепція про провідну роль діяльності у розвитку дитини; положення про системний і цілісний підхід до педагогічних явищ; психологічні теорії про взаємозв'язок процесів освіти і розвитку.

Проте, незважаючи на численну кількість досліджень у цій галузі, проблема інтеграції як форми організації навчального процесу сьогодні мало розглянута. З урахуванням цього, метою статті є дослідження проблеми інтегративного процесу у навчанні; з'ясувати сутність інтегративного навчання та окреслити можливості застосування інтегративного підходу у навчанні англійської мови.

Проблема інтеграції тісно пов'язана з розробкою і впровадженням в освітній процес нових педагогічних технологій. Перехід на якісно новий рівень у зв'язку з впровадженням багаторівневої системи вищої професійної освіти вимагає використання нетрадиційних форм, методів і принципів організації навчання, в тому числі інтегративних, в результаті використання яких у студентів формується новий тип мислення, розвивається цілісне уявлення про досліджувані об'єкти або явища, систематизуються знання, створюються оптимальні умови для формування ключових компетенцій [2,3].

Слід зауважити, що вимоги сьогодення призвели до перегляду змісту навчання іноземної мови, необхідності використання найбільш ефективних засобів та технологій в навчальному процесі задля досягнення такої мети, як володіння учнями іншомовним спілкуванням.

Інтегрований розвиток умінь студентів з чотирьох видів мовленнєвої діяльності має логічне обґрунтування, оскільки у реальному процесі спілкування читання, говоріння, аудіювання та письмо знаходяться у тісному взаємозв'язку. Навчання переліченим вище видам мовленнєвої діяльності окремо один від одного може виявитися штучним та малоефективним. Саме тому доцільними є використання інтегративного підходу.

У довідковій літературі термін "підхід" визначають як думку, погляд, з позицій якого розглядають об'єкт, напрям у науці. Аналізуючи тлумачення терміну "педагогічний підхід" у працях науковців, Г. Строганова вказує на широкий спектр його інтерпретації, а саме: по-перше, як світоглядної категорії, яка пов'язана із суспільними настановами суб'єктів навчання як носіїв певного типу свідомості; по-друге, як системної організації процесу

передавання та засвоєння знань, що об'єднує всіх суб'єктів навчання – викладача і студента [6, с. 173]. У контексті дослідження доцільним є використання цієї педагогічної категорії у її другому значенні.

Інтегративний підхід у навчанні іноземної мови проявляється також у використанні різноманітних вправ. Необхідно лише зауважити, що перевага має надаватися таким типам та видам вправ, використання яких спрямоване на досягнення цілей заняття. Водночас слід зважати на специфіку відповідних навичок та вмінь, які підлягають формуванню. Власне і самі вправи об'єднані у загальну систему вправ для формування іншомовної комунікативної компетенції [5].

Читання часто лежить в основі аудиторних занять та самостійної пізнавальної діяльності студентів. Текст дозволяє активізувати найрізноманітніші види робіт, адже його можна читати і слухати, переказувати усно та письмово, обговорювати з іншими, ставити запитання і відповідати на них, виконувати творчі завдання тощо. Варто додати, що навчання читанню та робота з текстом дозволяють також розвивати інтегровані вміння в межах інтеграції граматичного, тематичного та функціонального компонентів. Тобто, студенти працюють з текстом виконують вправи, що можуть містити завдання з аудіювання, говоріння чи письма, і в свою чергу, ці вправи об'єднані однією темою, демонструють певний граматичний матеріал і можливість тренування та практичного застосування набутих навичок у певній життєвій ситуації. Крім традиційних вправ для навчання читання (відповіді на запитання, визначення вірних чи хибних тверджень, пошук необхідної інформації у тексті), пропонують такі цікаві та ефективні завдання, як передбачення сюжету книги судячи з обкладинки, назви, заголовків розділів чи анотації (в якості дотекстових вправ); коментування певних уривків чи речень з тексту; створення плакатів із зображенням персонажів або окремих епізодів твору; роздуми щодо деталей, які не згадуються у книзі; читання рецензії на книгу, висловлюючи у письмовому вигляді свою згоду чи незгоду; написання листа від імені героя

історії; роздуми на тему можливої екранізації літературного твору; пропозиції щодо можливої кінцівки; характеристика культурологічного компоненту (відмінності культур народів) тощо [12, с. 30].

Аудіювання іноземної мови є одним з найбільш важких для оволодіння видів мовленнєвої діяльності, так як аудіювання - це активний мовно-розумовий процес, під час якого відбувається напружена робота всіх психічних і розумових механізмів по сприйняттю мови, перцепції одержуваної у звуковій формі інформації, її впізнавання, інтерпретація і розуміння сенсу [5, с. 201].

У житті ми зустрічаємося з аудіюванням в різних ситуаціях реального спілкування. Ми слухаємо оголошення, новини, лекції, розповіді, відвідуємо вистави, ведемо телефонні розмови. Цілями навчання аудіювання можна виділити - формування певних навичок, розвиток мовленнєвих умінь, навчання вмінню спілкуватися, запам'ятовувати мовний матеріал, розуміти сенс висловлювання, виділяти головне в потоці інформації, розвивати слухову пам'ять і реакцію. Аудіювання дає можливість засвоювати лексику і граматичні структури, а також воно полегшує студентам опанувати говоріння, читання, письмо.

На початковому етапі, передбачається, що студенти володіють такими навичками аудіювання: розуміють чітке, нормативне говоріння на знайомі теми, розуміють достатньо для ведення розмови на щоденні теми, сприймають на слух окремі професійні терміни. Крім того, вони мають бути в змозі зрозуміти основну інформацію з коротких аудіо-записів, на знайомі теми і з чіткою вимовою, а також розуміти основний зміст інформації з теленовин, яка супроводжується візуальним рядом [11, с. 25,31]. Далі матеріал для аудіювання має ускладнюватися і мати більш вузьку спрямованість по спеціальності. На старших курсах студенти вже мають вільно слухати і розуміти як монологічні аудіо записи по темі, так і наукові доповіді за фахом іноземною мовою.

Говоріння як вид мовленнєвої діяльності в першу чергу спирається на мову як засіб спілкування. В основі говоріння лежить усвідомлення значення лексичної одиниці мови. Говоріння - це вербальна комунікація, тобто вербальний процес спілкування за допомогою мови. Розрізняють такі види усного мовлення: діалогічну і монологічну. Для розмовної мови (діалогу) характерні репліки, повторення фраз і окремих слів за співрозмовником, питання, доповнення, пояснення, вживання натяків, зрозумілих тільки співрозмовнику, різноманітних допоміжних слів і вигуків. Монологічне мовлення має велику композиційну складність, вимагає завершеності думки, більш суворого дотримання граматичних правил, суворої логіки і послідовності при викладі того, що хоче сказати мовець у своєму монолозі.

Наступний не менш важливий вид мовленнєвої діяльності – письмо, при якому інформація передається за допомогою графічних знаків. Для студентів будь-якої спеціальності важливо опанувати навички письма, оскільки з його допомогою можливі ділове листування, складання резюме, написання наукової статті або тез. Крім того, зараз широко практикується при підготовці дипломної роботи писати висновки іноземною мовою.

На перших курсах студентам слід оволодіти наступними навичками і вміннями письма: написати про свою сім'ю, освіту, плани на майбутнє, складати анотацію до нескладного професійно спрямованого тексту простими реченнями, а також письмово фіксувати інформацію, отриману під час читання тексту, заповнити анкету персональною інформацією іноземною мовою.

На старших курсах, де вже з'являється більше професійно орієнтованої інформації, а також вивчається ділова іноземна мова, студенти володіють наступними навичками: складають тексти презентацій, використовуючи автентичні науково-технічні матеріали за фахом, пишуть реферати, тези на основі автентичної літератури за фахом. Також вони мають вміти анотувати автентичні тексти за фахом і писати резюме [11, с. 25-40].

Для успішного викладання професійноорієнтованої іноземної мови, слід одночасно охоплювати всі види мовленнєвої діяльності. Подаючи новий матеріал, необхідно закріплювати його на всіх рівнях сприйняття (аудіо, відео ряди, таблиці та схеми). Новий лексичний або граматичний матеріал бажано практикувати, використовуючи всі види мовленнєвої діяльності. Якщо це новий лексичний матеріал – то його можна подавати з попередньою самостійною підготовкою самими студентами (пошук і підбір нової інформації по спеціальності), при цьому відразу йде практика читання, перекладу, письма.

Підсумовуючи, варто зазначити, що для оптимізації процесу вивчення іноземної мови ефективно використовуються міждисциплінарні зв'язки, метод інтегративного навчання чотирьом видам мовленнєвої діяльності, а також поєднання тематичного (лексичного), граматичного та функціонального компонентів заняття.

Література

1. Азимов Э.Г., Щукин А.Н. Словарь методических терминов (теория и практика преподавания языков). – СПб: «Златоуст», 1999. – 472с.
2. Бим И.Л. Профильное обучение иностранным языкам на старшей ступени общеобразовательной школы. Проблемы и перспективы. М.: «Просвещение», 2007. – 211с.
3. Гальскова Н.Д., Гез Н.И. Теория обучения иностранным языкам: Лигводидактика и методика: Учеб. пособие для студ. лингв. ун-тов и фак ин. яз. высш. пед. учеб. заведений. – М .: Издательский центр «Академия», 2004. – 336с.
4. Гапонова С.В. Взаємопов'язане навчання видів мовленнєвої діяльності у процесі навчання іноземної мови // Іноземні мови. – 2009. – №2. – С. 13-16.
5. Зеня Л.Я. Навчання іноземних мов у старшій профільній школі: Лекційно- практичний курс: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Горлівка: Видавництво ГДПІІМ, 2008. – 340с.

6. Зимняя И.А. Психология обучения неродному языку. – М.: Рус. яз., 1989. – 219 с.
7. Іванчук М.Г. Основи технології інтегрованого навчання в початковій школі: навч.-метод. посіб / М.Г. Іванчук. – Чернівці: Рута, 2001. – 98с.
8. Николаева Н. Особенности обучения аудированию профессиональных текстов на английском языке в техническом вузе [Текст] / Н. Николаева // Вопросы современной науки и практики: [сборн. статей]. – 2015. – №3(57). – С. 201–208.
9. Сова М.О. Концептуальна модель інтегрованого навчання і технологія її впровадження у навчальний процес вищої школи / М.О. Сова // Біоресурси і природокористування : Науковий журнал. – 2009. – Т. 1, № 1/2. – С. 169-177.
10. Шевчук К. Інтегрований підхід до навчання: ретроспективний аналіз / К. Шевчук // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Сер. Педагогіка і психологія. – 2007. – №20. – С. 50-55.
11. Ягельська Н.В. Європейський Мовний Портфель для економістів (проект) / Укладач Н.В. Ягельська. – К.: Ленвіт, 2004. – 56с.
12. Lyutaya T. Reading Logs: Integrating Extensive Reading with Writing Tasks / Tatiana Lyutaya [Electronic resource]: English Teaching Forum 2011, Volume 49, Number 1. – Access mode: http://americanenglish.state.gov/files/ae/resource_files/49_1_5_lyutaya.pdf

Alina Shakhova. Integrative approach in teaching English to students of Higher Educational Institution.

The article dwells on the problem of carrying out the integrative approach in teaching English in a higher educational institution. The types of communicative activities, namely reading, speaking, listening and writing, are listed.

The requirements of the present have led to revision of content of teaching a foreign language, need to use of the most effective technologies for educational process for achievement of the goal of the students learning a foreign language. The integrated development of students'

skills in four types of communicative activity is closely interrelated. Learning the above types of communicative activity separately from each other may prove to be ineffective. Therefore it is expedient to use integrative approach. The importance of the term approach and the ways of implementing an integrative approach are considered.

Keywords: *integrative approach, foreign language education, communicative competence, educational process.*

Шуба Олеся,
ОС «Магістр»
Спеціальність «Середня освіта»,
«Мова і література (англійська)»
Маріупольський державний університет
Науковий керівник:
Рибалка І.С., к.філол.н.,
доцент кафедри англійської філології

РЕЛІГІЙНО-ФІЛОСОФСЬКІ ПИТАННЯ В ОПОВІДАННІ ДЖ. Д. СЕЛІНДЖЕРА «ТЕДДІ»

Основна увага дослідження зосереджена на релігійно-філософських питаннях висловлених у оповіданні «Тедді». Особистістю цього тексту та інших оповідань, що увійшли до збірки «Дев'ять оповідань» є те, що думки з філософських та релігійних питань висловлені дитиною. Стаття також пропонує короткий огляд найбільш неординарних поглядів на вище вказану збірку оповідань.

Ключові слова: *релігійно-філософська проблематика, збірка оповідань, тематика, «Дев'ять оповідань».*

Дж. Д. Селінджер увійшов в світову літературу як автор повісті «Ловець у житі» («The Cather in the Rye», 1951), якій досить швидко вдалося завоювати визнання критиків та читачів. Цей твір відображає настрій 50-х років XX століття, коли в суспільстві існував ідейний роздріб. В повісті розповідь відбувається від імені хлопець, якого виключають зі школи Пенсі. Автору вдалося крізь призму події життя підлітка Голдена Колфілда показати формування особистості молодої людини, його ставлення до оточуючого світу та пошук власної життєвою позиції.

Через велику популярність повісті «Ловець у житі» поза увагою читачів та критиків залишаються твори, які увійшли у збірку «Дев'ять оповідань» (“Nine stories” 1948–1953). Тож, актуальність нашого дослідження обумовлена недостатньою кількістю досліджень присвячених саме вивченню цих текстів. Герої оповідання продовжують пошуки життєвих істини. Ми спробуємо ознайомитись з найбільш цікавими дослідженнями присвяченим вивченню цих оповідань, окреслення основних філософських та релігійних питань та відповідей на ним також є метою статі.

Як вже зазначалось вище, Дж. Д. Селінджер став відомий після написання «Ловець у житі». На питання чому саме цей твір став такий популярний, британська енциклопедія пропонує таку відповідь: «Major critical and popular recognition came with the publication of The Catcher in the Rye, whose central character, a sensitive, rebellious adolescent, relates in authentic teenage idiom his flight from the “phony” adult world, his search for innocence and truth, and his final collapse on a psychiatrist’s couch. The humour and colourful language of The Catcher in the Rye place it in the tradition of Mark Twain’s Adventures of Huckleberry Finn and the stories of Ring Lardner, but its hero, like most of Salinger’s child characters, views his life with an added dimension of precocious self-consciousness» [3]. В творі йдеться про хлопця-підлітка, який бунтує проти світу, в якому живе, та шукає правди в ньому. Енциклопедія зазначає, що повість насичена гумором та барвистою мовою та її можна поставити в один ряд з пригодами Марка Твена з Гекльберрі Фінном та історіями Кінга Ларднера.

До творчої спадщини письменника також входять короткі розповіді, які були вперше опубліковані в газетах серед яких «The Saturday Evening Post», «The New Yorker» та інші, згодом вони були об’єднані у збірці «Дев’ять повідань» («Nine Stories»). На нашу думку ця збірника заслуговує на певну уваги читачів та критиків, адже вона продовжує пошуки, розпочаті у першій книзі автора.

«Дев'ять оповідань» – це збірка коротких творів Дж. Д. Селінджера, що вийшли у світ в 1953 році. Перші історії, що з'явилися раніше за збірку, були опубліковані в журналах, таких як The New Yorker, Harper's and Information World Review у період між 1948 і 1953 роками. Період 50-х років двадцятого століття в світі знаменується ідейним роздробом, тому що після закінчення Другої світової війни необхідно було будувати відносини з усіма країнами світу та шукати союзників.

Якщо детальніше поглянути на теми, що містяться в дев'яти оповіданнях книги, то однією з головних є війна, адже Дж. Д. Селінджер сам приймав участь у бойових діях Другої світової війні. Цей досвід не минув безслідно і, як результат, та мав серйозний вплив на нього та його особистість, тому, недивно, що багато його оповідань, так чи інакше, торкаються теми війни. Письменник багато говорив та писав про посттравматичні стресові, які можуть привести до психічних та психологічних розладів, з якими ветеранам війни довелося зіткнутися у післявоєнній світовій епосі.

Ще одна дуже важлива тема, якої цікавиться цей видатний американський письменник – це смерть. Наприклад, в оповіданні «Чудовий день для рибки – бананки» головні персонажі різко вмирають в останньому абзаці розповіді. Такий поворот подій дивує читача, бо він не знає як інтерпретувати та реагувати на таку розв’язку. Реалізм цієї трагедії шокує та вимагає задуматися над питанням смерті. Однак, Дж. Д. Селінджера не придає занадто великого значення смерті у своїх творах: вона приходить так само, як у житті. У інших оповіданнях смерть не є центральною темою, однак вона майже завжди згадується. Американський письменник пише не лише про сумні теми, його цікавлять невинність, наївність та прозорливості дітей: чудові персонажі у «Дев’ять оповіданнях» такі як Сибіл у першій історії та, звичайно, Тедді у останній розповіді.

Збірка оповідань «Дев’ять оповідань» привертають увагу як критиків так і читачів, провокують дискусії через глибоку наповненість змістом.

Наприклад, Юдора Велті, критик журналу «The New York Times» вважає, що розповіді «Дев'ять оповідань» цікаві та парадоксальні одночасно. Дослідниця акцентує увагу на тому, що ззовні оповідання здаються дещо смішними, а в середині вміщується горе. Всі дев'ять оповідань мають чарівну легкість, обманно вільні текстури, свіжість і жвавість завдяки яким може роззброїти читача. Тематично оповідання торкаються таких питань як смерть, війна, недоліки людських стосунків, віри та жорстокості соціальних суджень: «J.D. Salinger's writing is original, first rate, serious and beautiful. Here are nine of his stories, and one further reason that they are so interesting, and so powerful seen all together, is that they are paradoxes. From the outside, they are often very funny: inside, they are about heartbreak, and convey it; they can do this because they are pure. <…>. The material of these stories is quite different, again, from his subject. Death, war, the flaws in human relationships, the crazy inability to make plain to others what is most transparent and plain to ourselves and nearest our hearts; the lack or loss of a way to offer our passionate feeling belief, in their full generosity; the ruthless cruelty of conventional social judgements and behavior; the persistent longing-reaching sometimes to fantasy – to return to some state of purity and grace; these subjects lie somewhere near the core of J. D. Salinger's work» [5].

Неординарним є погляд на збірку оповідань вітчизняної дослідниці І. Л. Галинської. Її цікавить, чому американський письменник обрав назву «Дев’ять оповідань» для своєї збірки. Дослідниця пропонує шукати відповідь на це питання в релігійно-філософських вченнях Сходу, а саме в індійських поглядах. Не секрет, що Дж. Д. Селінджер цікавився Східною філософією, а саме індуїзмом. Аналізуючи розповіді збірки вона підкреслює наявність індійської символіки в оповіданнях? Так, вони присутні, наприклад, в оповіданні «Тедді» юний герой згадує індійського духовного наставника, яким він був у минулому житті. Крім того, саме в індійській поетиці знаходить відображення дхвані-раса (символіка числа дев’ять). Ці погляди відображають дхвані, тобто сховане значення художнього твору та раса-

поетичний настрій людини. Так, дослідниця, провівши дослідження дхвані-раса в індійській поетиці, пропонує нам такі види поетичних настроїв: еротика, кохання, сміх, іронія, співчуття, гнів, лють, мужність, страху, відрази, подиву, одкровення та спокій, що веде до відмови від світу. І. Л. Галинська вважає, що кожен вище згаданий поетичний настрій втілюється в кожному з оповідань. Цікаво, що ці художні твори розташовуються саме в тому порядку та відображає палітру емоцій, яка зафіксована в раса в індійські філософії [2].

В оповіданні «Тедді» йдеться про розумного десятирічного хлопчика на ім'я Тедді, який цікавиться світом навколо нього. Тедди перебуває на кораблі, подорожуючи додому з Європи зі своїми батьками та сестрою, відвідавши ряд лікарів та професорів, які слухають записи, зроблені хлопчитком. Він проводить дивовижні аналогії з речами, з якими стикається в повсякденному житті, і незвичні описи того, про що десятирічному хлопчику не слід турбуватися. Наприклад, коли він дивиться на ілюмінатор у своїй кімнаті, він бачить, що апельсинові корки скидаються в океан, тут він робить висновок, що якщо б він ніколи не бачив апельсинових корок, він ніколи не знав, що вони існують, а потім порівнює їх з людським існуванням [3].

Пізніше Тедді залишає свою кімнату, щоб знайти свою сестру. Після того, як він якийсь час розмовляє з сестрою, він переходить на головну колоду і займає місце в резервованих місцях для своєї родини. Потім він починає приводити до ладу свій журнал. Молодий чоловік на ім'я Боб Ніколсон, який також пливе тим самим кораблем, що й хлопчик, помічає Тедді та прямує привітатись з ним. Вони довго розмовляють, заглиблюючись в роздуми, під час яких Тедді ділиться тривожними думками з Ніколсоном, а саме про його власну смерть. Хлопчик говорить про урок плавання під час якого, в басейні не буде води, бо вони змінюють її та його менша сестра підійде до нього та штовхне його в порожній басейн. Це призведе до його миттєвої смерті, бо він розіб’є череп об бетон. Закінчивши розмову

співрозмовники йдуть окремо, але трохи згодом на шляху до колоди басейну Ніколсон чує пронизливий крик, схожий на голос Тедді. Так закінчується історія, лишаючи читача в роздумах, чи був прав хлопчик щодо власної смерті або трапилось щось інше. Як ми вже згадували, Тедді це майже звичайна десятирічна дитина. Ми підкреслюємо, що майже, бо хлопець підіймає серйозні питання, які інколи важкі для дорослих [3].

Одним з питань, що підіймає хлопець, це логічність буття, буття, як воно є, без прикрас. Він каже: «You know that apple Adam ate in the Garden of Eden, referred to in the Bible?" he asked. "You know what was in that apple? Logic. Logic and intellectual stuff. That was all that was in it. So – this is my point – what you have to do is vomit it up if you want to see things as they really are. I mean if you vomit it up, then you won't have any more trouble with blocks of wood and stuff. You won't see everything stopping off all the time. And you'll know what your arm really is, if you're interested» [3].

Ще одна вагома тема, якої торкається Тедді в розмові з молодим юнаком Ніколсоном, це тема Бога. Зі слів хлопця ми можем зрозуміти, що він духовна людина та Бог є невід'ємною частиною життя людини. Ось так Тедді говорить про Бога: «I was six when I saw that everything was God, and my hair stood up, and all that," Teddy said. "It was on a Sunday, I remember. My sister was only a very tiny child then, and she was drinking her milk, and all of a sudden I saw that she was God and the milk was God. I mean, all she was doing was pouring God into God, if you know what I mean» [3].

Розуміння смерті також звучить в устах десятирічного хлопця. Дж. Д. Селінджер словами Тедді хоче показати, що не варто перебільшувати її значення, тому що вона так чи інакше настане. Хлопець говорить, що смерть це лише перехід з одного виміру в інший: «I met a lady, and I sort of stopped meditating. <…> I would have had to take another body and come back to earth again anyway I mean I wasn't so spiritually advanced that I could have died, if I hadn't met that lady, and then gone straight to Brahma and never again have to come back to earth [3]. Під час розмови з Бобом Ніколсоном Тедді висловлює

думку, що життя та світ навколо ілюзорні, приводячи приклад з собакою інструктора фізичної культури на пароплаві. Форма, в якій робить це хлопець, може здивувати читача, адже це притча: «You know Sven? The man that takes care of the gym?" he asked. He waited till he got a nod from Nicholson. "Well, if Sven dreamed tonight that his dog died, he'd have a very, very bad night's sleep, because he's very fond of that dog. But when he woke up in the morning, everything would be all right. He'd know it was only a dream. Nicholson nodded. "What's the point, exactly?"The point is if his dog really died, it would be exactly the same thing. Only, he wouldn't know it. I mean he wouldn't wake up till he died himself» [3].

Неправильні методи виховання дітей та способи пізнання світу також входять до обговорених Тедді та Ніколсоном тем. Хлопець вважає, що треба перш за все допомогти дітям зрозуміти хто вони є в світі та дозволити пізнавати життя навколо не з книг, вже з готової інформації, а будувати власні судження та відчувати справжні емоції. Тедді висловлює думку наступним чином: «What would you do if you could change the educational system?" he asked ambiguously. "Ever think about that at all?" <…> "I'd try to show them how to find out who they are, not just what their names are and things like that, I guess, even before that, I'd get them to empty out everything their parents and everybody ever told them. I mean even if their parents just told them an elephant's big, I'd make them empty that out. An elephant's only big when it's next to something else – a dog or a lady, for example." Teddy thought another moment. "I wouldn't even tell them an elephant has a trunk. I might show them an elephant, if I had one handy, but I'd let them just walk up to the elephant not knowing anything more about it than the elephant knew about them. The same thing with grass, and other things. I wouldn't even tell them grass is green. Colors are only names. I mean if you tell them the grass is green, it makes them start expecting the grass to look a certain way – your way – instead of some other way that may be just as good, and may be much better» [3].

Отже, в якості підсумків варто сказати наступне. По-перше, творчість Джерома Девіда Селінджера надзвичайно цікава та багатогранна. Найпершим твором, який виокремив американського письменників серед авторів співвітчизників, став роман «Ловець у житі», тому що у ньому Дж. Д. Селінджер майстерно зображує молодого юнака, який бунтує проти існуючого порядку речей і при цьому письменник майстерно передає палітру емоцій людини, яка знаходиться на шляху до дорослого життя.

По-друге, оповідання, які увійшли у збірку «Девять оповідань», підіймає важливі релігійно-філософські питання, які продовжують та розивають думки висловлені у першому творі Дж. Д. Селінджера. Автор змушує читача замислитись над питаннями ролі Бога в житті людини. Наступне питання пояснює наслідки смерті, яка є неминучою у будь якому випадку, тому що так чи інакше вона настигне кожного. Однак смерть – це не кінець, це лише перехід із однієї форми існування в іншу. Питання життя та ілюзорності світу є також предметом розмови Тедді та пана Ніколсона у оповіданні «Тедді».

Література

1. Білошицька Ю. Образ бунтівної людини в повісті Дж. Д.Селінджера "Над прірвою у житі" / Ю. Білошицька, Г. Ф. Бондаренко. // Полілог. – 2013. – №1. – С. 18–24.
2. Галинская И. Л. Философия дзен-буддизма в «Девяти рассказах» Джерома Д. Сэлинджера. // Всероссийский журнал научных публикаций. – 2013. – №5. – С. 87–88.
3. Salinger J. D. Nine Stories [Електронний ресурс] / Jerome David Salinger. – 1953. – Режим доступу до ресурсу: http://ae-lib.org.ua/texts/salinger__nine_stories__en.htm#09.
4. The Editors of Encyclopedia Britannica. J. D. Salinger [Електронний ресурс] / The Editors of Encyclopedia Britannica – Режим доступу до ресурсу: https://www.britannica.com/biography/J-D-Salinger.

5. Welty E. Threads of Innocence [Електронний ресурс] / Eudora Welty. – 1953. – Режим доступу до ресурсу: http://www.nytimes.com/books/98/09/13/specials/salinger-stories01.html.

O. Shuba. Religious and philosophical issues in the short story “Teddy” by J. D. Salinger.

The article is devoted to fiction works of the famous American writer J. D. Salinger. We tried to analyze the author’s way of treating main philosophic and religious problems. The author is famous for his special approach to main problems in philosophy and religion. The influence of Zen Buddism is noticed when studiing his fiction. But here the main focus of the study is made on the religious and philosophical issues in the story "Teddy". The peculiarity of this text and other stories included in the collection "Nine Stories" is that those thoughts are worded by the child. J. D. Salinger often makes his teenaged characters express essential ideas on various social problems. The article also offers a brief review of the most extraordinary approache to analyze J. D. Salinger’s fiction and to the above mentioned collection of short stories.

Key words: *religious and philosophical problems, collection of short stories, themes, "Nine stories".*

Щербакова Юлія,
ОС «Магістр»
Спеціальність «Філологія»,
«Мова та література (англійська)»
Маріупольський державний університет
Науковий керівник:
Рибалка І. С., к.філол.н., доцент

НАРАТИВНІ СТРАТЕГІЇ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ЖІНОЧОМУ РОМАНІ НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ ІРЕН РОЗДОБУДЬКО «ЯКБИ»

Дослідження присвячене питанню наративних стратегій у сучасному українському романі. У статті висвітлено основні типи наративу сучасного жіночого роману та особливості творчої манери І. Роздобудько як однієї з найбільш відомих представниці

сучасної української жіночої прози. Матеріалом для аналізу наративних стратегій сучасної української жіночої прози став роман І. Роздобудько «Якби».

Ключові слова: *наратив, художній текст, наративні стратегії, роман, жіноча проза.*

Впродовж останніх десятиріч ХХ століття концептуальне вирішення наратологічних питань привернуло інтерес вчених-філологів, тим самим дозволило наратології сформуватися в окрему галузь літературознавчих знань. На сучасному етапі розвитку літературознавства наратив перетворився не лише на розповідь, композиційний компонент, відмінний від інших мовних форм – описів, роздумів чи діалогів, а у особливе відтворення подій у тексті.

Дедалі все частіше українськими дослідниками застосовується наратологічний аналіз текстів, який передбачає комунікативне розуміння природи літератури, тобто авторської стратегії у виборі читача і наративних технологій. Дослідники аналізують комунікативний аспект породження тексту, що передбачає врахування різних інстанцій його комунікативних рівнів.

Актуальність полягає в тому, що на сучасному етапі розвитку українського літературознавства значна увага приділяється жіночій прозі. Все більше і більше досліджень присвячені темі специфіці жіночої творчості. Проте особливістю творчості І. Роздобудько, яка завдяки різноплановості свої творів й досі лишається не осмисленою системою в українському літературознавстві. Загалом рецепція творчості письменниці в критиці ще не стала предметом окремих літературознавчих студій, а отже, наративні стратегії у творах сучасної письменниці майже не розглядалися.

Наратологія стала предметом особливої уваги у роботах таких сучасних зарубіжних вчених як А. Нюннінг, Д. Герман, М. Ян, М-Л Р'ян, М. Баль, а також вітчизняних авторів: В. Тюпа, І. Папуша та інші. Свій вклад

у дослідження сучасного жіночого роману зробили такі науковці: В. Агеєва А.-Ж. Греймас І Андрусяк Л. Семак, І. Кірошка, Л. Таран.

Сучасна літературна ситуація в вітчизняних літературознавчих студіях характеризується активізацією жіночої творчості та інтелектуального жіночого дискурсу. Аналітичний дискурс художньо-образного та світоглядного конструювання жіночості у сучасних посттоталітарних обставинах виявляється одним із провідних підходів до ідентифікації національної специфіки культури та літератури. Разом з цим в українському літературознавстві зростає інтерес до аналізу оповідної структури тексту. На сучасному етапі теорія оповідання – наратологія – бурно розвивається та визначає список методів, за допомогою яких можна структурувати текст на детально дослідити окремі його елементи. Надбання світової наратології дають можливість надати детальний аналіз творів та глибше вивчити наративні стратегії письменників. Метою є з'ясування особливості наратологічних стратегій І. Роздобудько, описати типологію і специфіку наративу письменниці на матеріалі роману «Якби».

Жіноча творчість у сучасному українському письменстві спирається на потужну літературну традицію, представлену такими іменами, як Марко Вовчок, Олена Пчілка, Наталія Кобринська, Леся Українка, Ольга Кобилянська, Катря Гриневичева, Олена Теліга, Наталена Королева, Ірина Вільде та інші. Однак лише на початку 90-х років XX століття вітчизняна жіноча проза усвідомлюється як літературний феномен, естетична цілісність.

Жіночий роман – це один з різновидів жанру роману, який схильний до почуттів, пробуджуюче фантазію та дозволяє відійти повсякденної, сирої прози. В романі присутній психологізм і дія пов'язана з любовною історією [9, с.8].

Жанрова своєрідність жіночого роману визначається високою повторюваністю сюжетних елементів, відносною сталістю складу героїв і, головне, серіальним характером продукції. У більшості відомих досліджень жіночого роману підкреслюється тверда незмінність формульних елементів,

що становлять сюжетну лінію добутків «рожевих серій». Сутність рожевого роману у всіх його жанрових модифікаціях зводиться до любовної історії із щасливим кінцем [1, с. 65].

Відмінні риси цього жанру полягає у наступному: зображення картини світу в жіночому сприйнятті (фіксація тих об'єктів і явищ, які складають «всесвіт жінки»;психотерапевтичний вплив саме на істот жіночої статі;в основі сюжету лежить якась романтична історія з обов'язковим щасливим фіналом;роман підноситься читачкам в гарній обкладинці з малюнками у вигляді сердечок, амурчиків, квіточок і інших атрибутів сентиментальності; на обкладинці обов'язково написане жіноче ім'я, хоча автором роману інколи може бути чоловік; дія роману відбувається в якихось незвичайних для сучасної жінки обставинах: в минулих століттях, в заморських країнах, в замках або на ранчо — загалом, там, де звичайна читачка напевно ніколи не була; суб’єктивність, воно має більше відступів та розривів порівняно з чоловічим; текстова організація роману постулює невтручання оповідача в перебіг подій і заперечує традиційне трактування класичного персонажу, як і простору й часу [8, с. 66-68].

Сучасний український жіночий роман користується шаленою популярністю серед читачів як жіночої так і чоловічої статі сьогодні. Він актуальний і надзвичайно цікавий у своїх текстових проявах, що й викликає інтерес до неї у читачів.

Колоритною є літературна творчість сучасних жінок-письменниць України. Серед найвідоміших представників сучасна українська жіноча прози є: І. Роздобудько «Ґудзик», «Якби»; Г. Тарасюк «Між пеклом і раєм»; Л. Романчук «Лицарі любові і надії»; М. Матіос «Щоденник страченої»; О. Думанська «Дитя епохи» та інші [1, с.41-43].

Ірен Роздобудько – відома українська журналістка, письменниця, поетеса. Її творчість являє собою невід’ємну складову сучасного української літератури та привертає увагу критиків і літературознавців.

Художня проза Ірен Роздобудько репрезентує мистецтво «нової хвилі», незалежне ідеологічно, прикметне тяжінням до творчої свободи авторки. Її твори є на сьогодні актуальними, адже вони відображають стиль сучасної доби, спонукають до переосмислення усталених життєвих канонів та правил, орієнтують на збереження духовної традиції шляхом самозаглиблення та самоаналізу [6, с. 38].

Оцінки літературознавців й читачів щодо художньої прози сучасної письменниці можуть бути неоднозначними, проте всі вони сходяться в одному: романи Ірен Роздобудько є явищем складним, багаторівневим, поліфонічним. Саме такою властивістю вони завдячують насамперед різногранності творчої натури самої авторки.

У формуванні творчої манери Ірен Роздобудько основну роль відіграють:

1. Вибір теми, що перебуває в полі сучасних читацьких запитів і підпорядковується категорії так званої «позавікової тематики». Художня проза української письменниці вирізняється багатогранністю, оглядом широкого спектра всезагальних проблем людства.

2. Емоційна забарвленість прози: почуття та емоції, які викликають твори сучасної письменниці, спрямовані на підтримання уваги, стимулювання читацького інтересу у розвитку теми, сюжетної схеми тощо. [5, с. 37].

3. Кінематографічність є ще однією з домінуючих ознак творчості Ірен Роздобудько. Сценарний досвід української мисткині добре відчутний у її прозописьмі. Романи псьменниці мають складну кількапланову побудову з багатьма персонажами, життя яких показано в декількох часових та просторових площинах. [5, с. 55].

4. «Легка» манера написання. Незважаючи на насиченість творів ускладненими сюжетними дійствами, ліричними відступами, літературними асоціаціями, алюзіями, «сюжетні моделі прози сучасної

письменниці дихають легкістю викладу, флегматичністю розгортання, прозорістю натяку або смислових акцентів» [5, с. 46].

5. Насиченість тексту авторськими цитатами й афоризмами. Художня проза Ірен Роздобудько наскрізно просочена потужною життєвою енергетикою, що спонукає читачів до серйозних роздумів про важливі питання буття [5, с. 89].

Таким чином, у художній прозі Ірен Роздобудько органічно синтезуються пізнавально-аналітична й естетико-творча настанови, корелюються опозиції індивідуального / загального, жіночого / чоловічого, особистого / соціального. Кожен твір письменниці – це своєрідна енциклопедія ускладнених сюжетів, духовних розмислів, глибоких переживань та цікавих історій.

Серед яскравих прикладів, творчої майстерності Ірен Роздобудько є роман «Якби», який побачив світ у 2012 році. У романі представляє частину колективної соціально-історичної пам'яті. Авторка відтворює образ радянського минулого (1980 рік), що стають чинником формування нових культурних сенсів українського сьогодення. Це дозволяє Роздобудько розкрити культурну того часу та виявити важливі проблеми сучасност, і коріння яких потрібно шукати у минулому [6, с. 39].

Наративна тканина твору організована в специфічний спосіб: авторка почергово вдається до форм оповіді від першої і третьої осіб, причому остання зберігає суб'єктивне бачення героїні. Літературний наратор наближений до реального автора, тому що наратує не послідовно, а довільно, зміщуючи часопросторові орієнтири, своєрідно подаючи історію. Психологічна дистанція між наратором і персонажем майже повністю нівелюється. Роман «Якби» - це неперервний монолог, де немає місця навіть власне авторі-головний герой і сам автор стають одним цілим. Уже з перших рядків читач не лише знайомиться з героєм (зрештою - як такого знайоиства не вдбувається),а відчуває його впритул до найменьших дрібниць, рухів тощо: «Так, так. Я, Вероніка Вадимівна Івченко, «зірка

політичної аналітики», «блискучий політичний оглядач» і таке інше, за словами моїх друзів і недругів, мала одну маленьку ваду. Одну кляту ваду, яка заважала мені рухатися далі паперового простору. Так, я затиналася.» [10, с. 19]. Такий підхід до створення персонажа дає змогу авторці максимально, так сказати «розкрити» головного героя.

Наративна стратегія, під якою у нашій роботі розуміється сукупність наративних засобів, що використовуються для досягнення певної мети у репрезентації наративу, полягає в фантастичній фабулі «подорожі в часі». Ірен Роздобудько, дедалі фантазуючи над стилями та формами подачі своїх творів, пропонує читачеві 13-ть днів життя героїні у її нинішньому та минулому світах. Завдяки цього авторка зіставляє два періоди житя людини: початок XXI століття та 1980-ті роки XX століття.

Роман поєднує в собі два часи: теперешній та минулий, останній письменниця розділяє на дитинство та юність. Отже, Роздобудбко нібито поділила свій твір на три частини: «Дорослі роки», «Дитинство», «Юність».

У данному романі застосовується наративнв стратегія IV типу, згідно з класифікацією О. Ковальова. Для цієї стратегії характерне повіствувааня в нелінійній послідовності. Таким чинлм, Роздобутько презентує маніпуляцію з художнім часом, переміщуючи події. Головна героїня без перешкод переміщується у часі. Вероніці варто лише сісти на городський транспорт, проїхати декілька зупинок, і вона опиняється у 1980-х роках, у своєму дитинстві: «Увечері я зійшла на зупинці тролейбуса номер 7 у спальному районі міста. Мене зустрів той самий пейзаж — круглі багатоповерхівки і закуті в бетон майданчики. Молоді, посаджені щойно дерева сиротливо стирчали на залишених земельних острівцях обабіч тротуарів. Я повільно йшла тою самою стежкою, крадучись, наче злодій, до чужої квартири. Треба завернути за ріг, щоб відкрилася зору та вчорашня оаза мого дитинства» [10, с. 69].

Ірен Роздобудько вигадала історію про майже магічне слово – «якби», яке люди постійно повторюють у прагненні щось змінити у своєму минулому. Проте життя не знає умовностей, а людське «якби» не вміє впливати на минуле чи майбутнє. Письменниця закликає читачів бути пильними до свого життя, своєї душі, радить «не боятися жити. А якщо буде надто тяжко – навчитися жити «не тут». А це означає – мріяти, вірити і любити» [3, с. 67].

Слід зауважити, що роман – не стільки про «машину часу», «дитячі страхи», як про реальність, яка, через людську бездіяльність, залишається незмінною протягом десятиліть. Про «амнезоване населення», яке жило «з п'ятаком у кишені, думаючи, що володіє світом», і про те, що «теперішній анабіоз – результат цих дій». І все тому, що «жодні часи не мають влади над тією вдачею, з якою ти приходиш в цей світ» [4, с. 56].

Вихоячи з цього, наративна стратегія письменниці полягає й в історичному факті. Він подається крізь призму бачення головної героїні і набуває особливого ідейно-естетичного сенсу. «Внутрішній» кут зору тридцятирічної Вероніки Івченко, чиє дитинство минало в СРСР 1980-х роках, розкриває комплекс світоглядно-етичних імперативів українця початку XXI століття.

Письменниця порівнює подібні образи минулого і теперішнього: «…тоді я лежала в своїй спальні з паперовими шпалерами в дрібну квіточку. Зараз такі шпалери не приліпили б і в провінційній їдальні» [10, с. 52] або ще більш різко: «. якби мені тоді хтось сказав, що наші люди зможуть вільно подорожувати світом чи заробляти більше призначеного максимуму в сто двадцять «ре», − я б, певно, не повірив і здав ту людину в дурку…» [10, с. 81].

Завдяки фантастичній фабулі «подорожі в часі» та історичному підтексту романа, Роздобудько продемонструвала особливості власної наративної стратегії, спосіб подачі фактичного матеріалу для комунікації з читачем. Інтерпретувавши теперішні образи через минулі, письменниця

показала диво у повсякденному житті, навчила цінувати минуле й теперішнє та розкрила причини моральної деградації українського суспільства початку XXI століття.

Отже, як майстер психологічної жіночої прози І. Роздобудько створює сентиментально-чуттєві романи, які своєю структурною складністю, строкатістю, утворює наративну імпульсивність та хаотичність, все це робить письменницю яскравим представником сучасного жіночого роману.

Література

1. Агеєва В. Жіночий простір: феміністичний дискурс українського модернізму: моногр. / В. Агеєва. – К.: Факт, 2003. – 302 с.
2. Бремон К. Логика повествовательных возможностей / К. Бремон. – М., 1972. – 230 с. (Семиотика и искусство-метрия.)
3. Герасименко Н. Особливості творчої манери Ірен Роздобудько / Ніна Герасименко // Роздобудько І. Переформулювання. - К.: Нора-Друк, 2007. – 238 с.
4. Герасименко Н. Особливості творчої манери І. Роздобудько / Н. Герасименко // Слово і час. – 2005. – № 11. – С. 36–39.
5. Голобородько Я. Українська fashion-література. Тексти і цінності Ірен Роздобудько / Я. Голобородько // Вісн. НАН України. – 2010. – № 1. – С. 44–50.
6. Горболіс Л. «Ранковий прибиральник» Ірен Роздобудько – роман про повернення в Україну / Л. Горболіс // Слово і час. – 2011. – № 1. – С. 52–58.
7. Греймас А.-Ж. Структурная семантика:поиск метода / А.-Ж. Греймас. – М., 2004. – 200 с.
8. Зборовська Н. Жіноча сповідь на тлі чоловічого "герметизму // Слово і час. − 1996. − № 8 − 9. − С.58 − 66.
9. Завьялова М. Это и есть гендерное литературоведение. Современная женская литература: поиски традиций и новых языков // Ex libris НГ. – 2000. – С.8−9.

10. Роздобудько І. Якби / Ірен Роздобудько. – Х.: Клуб сімейн. дозвілля, 2012. – 253 с.

Julia Shcherbakova. Narrative strategies in modern Ukrainian novels.

The article deals with narrative strategies in the modern Ukrainian novel written by a female author. The general characteristic features of the modern Ukrainian women's novel are described. The main types of narrative of the modern women's novel and peculiarities of it are studied. The modern Ukrainian literature has a lot of novels that may be analyzed. The world heritage of narratology gives the opportunity to provide a detailed analysis of novels and to describe the narrative strategies of writers.

The novel "If" by Iren Rozdobudko is choosen as a text for analysis. Iren Rozdobudko's creative manner as a representative of modern Ukrainian female prose and her narrative strategies have been determined.

Key words: *narrative, literary text, narrative strategies, novel, female prose.*

Яшкова Марина,
ОС «Магістр»
Спеціальність «Середня освіта»,
«Мова і література (німецька)»
Маріупольський державний університет
Науковий керівник:
Кажан Юлія Миколаївна, к.пед.н., доцент

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ 2.0. В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті розглянуті основні тенденції розвитку освіти 2.0 в сучасних умовах нової української школи. Проаналізовано ефективність та особливості впровадження технологій Web 2.0. у навчальний процес з іноземної мови. Висвітлено переваги навчання з використанням електронних ресурсів. Окреслено деякі можливості використання електронного навчального простору в сучасній школі.

Ключові слова: *освітні тенденції, електронні ресурси, Інтернет-ресурси, інформаційно-комунікативна компетентність, іноземна мова, освіта 2.0.*

В останні роки все частіше піднімається питання про застосування нових інформаційних технологій на уроках іноземної мови в старшій школі. Прагнення прогресивних вчителів задовольнити потреби, що зростають в освіті, шляхом використання можливостей інформаційних технологій, технологій Web 2.0., сприяє розвитку нових форм навчання.

На думку вчених, до нагальних проблем вчителів сучасності належать:

- постійне ускладнення змісту освіти, гарантування високого рівня освітніх стандартів;

- самостійне визначення й виконання творчих та дослідницьких завдань;

- ускладнення проблем виховання;

- обов'язкове оволодіння та використання прогресивних технологій навчання і виховання, засвоєння закордонного досвіду;

- здатність вирішувати професійно-педагогічні проблеми, які потребують інтеграції знань із суміжних із педагогікою наук;

- робота на єдиній інформаційній платформі, що передбачає раціональне використання інформаційних технологій та електронних ресурсів у навчально-виховному процесі [3, 20].

Освітні електронні ресурси можуть стати першим кроком не тільки для розвитку комунікативної компетентності, про яку буде йти мова далі у роботі, але й для розвитку інформаційно-цифрової компетентності, яка є пріоритетною в сучасних умовах освітнього процесу в Україні.

Мета статті та освіти 2.0. загалом – виявити ефективність впровадження електронних ресурсів в навчальний процес з іноземної мови та окреслити деякі можливості для вчителя використання електронного навчального простору в сучасній школі.

Необхідно зазначити, що електронні ресурси широко використовуються при вивченні іноземної мови, тому саме ця тема вважається найбільш популярною у науковій методичній літературі.

Дослідження за цією темою проводять не тільки закордонні науковці (Дж. Блох, С. Вернер, С. Доунс, К. Кенеді, Т. Краснік, Л. Кросбі, Ч. Лоу, Т. Уіл'ямс), а й вітчизняні автори, такі як Ю. А. Бріскін, М. Н. Євстигнєєв, М. Ю. Кадемія, О. М. Мельник, О. А. Палій, П. В. Сисоєв, А. В. Філатова, В. В. Черниш та інші. У дослідженнях з'ясовувалися дидактичні властивості й функції різноманітних інтернет і електронних ресурсів, особливості використання, переваги та недоліки їхнього застосування в освітньому процесі тощо.

Попри те, що всі вищезазначені науковці розглядали електронні ресурси в освітньому процесі, проте думки щодо використання якихось конкретних ресурсів Інтернету, кардинально розійшлися. Тому ми вважаємо доцільним окреслити нові можливості роботи вчителя іноземної мови в системі освіти 2.0.

Як зазначено у Концепції Нової української школи, «інформаційно-комунікаційні технології підвищують ефективність роботи сучасного педагога, ефективність управління освітнім процесом, а водночас уможливлюють індивідуальний підхід до навчання». Тобто інформаційна компетентність учнів передбачає впевнене, але водночас критичне застосування новітніх технологій для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні; розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо). Доцільним вважаємо згадати про те, що електронні ресурси допомагають учням розвивати вміння вчитися впродовж життя, що є однією з ключових компетентностей учнів згідно Концепції Нової української школи – здатність до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових вмінь і навичок, організації навчального процесу (власного і колективного), зокрема через ефективне керування ресурсами та інформаційними потоками тощо [4, с. 10].

Використання інформаційних технологій часто пов'язують, перш за все, з дистанційною освітою. Однак вони не менш актуальні й для

традиційного навчання. З'явилася також нова форма навчання – blended learning (змішане навчання), в рамках якого поєднуються традиційне (аудиторне) навчання і віртуальне навчання на основі мережевих навчальних курсів, тобто за «контактними» фазами слідують онлайн-фази. Така форма, на думку вчених, об'єднує переваги обох типів навчання: наявність прямих соціальних контактів і, як наслідок, розвиток соціальної компетенції у традиційному навчанні та ефективність електронного навчання, розвиток інформаційних компетенцій в ході онлайн-фази [7, с. 2].

Учні і викладачі на сьогодні мають рівний доступ до віртуального навчального середовища, де можна шукати, знаходити і швидко отримувати доступ до інформаційних ресурсів в будь-який час та в будь-якому місці для вирішення нагальної потреби у навчанні. Деякі закордонні вчені стверджують, що одна з основних задач освіти є забезпечення учнів навичками і вміннями успішно брати участь в житті суспільства [8, с. 412]. У двадцять першому столітті більшість робочих місць і більшість організацій використовують соціальні мережі. Таким чином, багато педагогів вважають, що це їх обов'язок інтегрувати соціальні мережі в їх педагогічну практику для того, щоб досягти цієї мети. Технології Web 2.0 дозволяють учням і вчителям співпрацювати і брати участь в творчій праці, будувати свій власний, унікальний стиль навчання. Соціальні мережі мають потенціал для перетворення навчання у цікавий процес, пропонуючи інноваційні засоби, підтримуючи особистісно-орієнтований підхід, пропонуючи групову роботу і проектні форми роботи, а також застосовуючи інтерактивні форми, які сприяють вмотивованості навчання.

Існує величезна кількість сучасних веб-технологій: блоги, вікі, подкасти, вебквести, тандеми, соціальні мережі, електронне портфоліо тощо. Багато з них (наприклад, вікі, блоги, подкасти, вебквести) дозволяють обробляти навчальний матеріал, зберігати, доповнювати, використовувати для виконання завдань, спілкуватися з іншими учнями та вчителем (як у

режимі синхронної, так і асинхронної комунікації), ставити питання і відповідати на них [6, с. 12].

Функції сервісів Веб 2.0 в навчанні іноземної мови можна умовно поділити наступним чином:

• навчання аспектів мови (фонетики, граматики, лексики);

• навчання читання (наприклад, читання автентичних текстів – художніх, науково-публіцистичних);

• навчання аудіювання (використання подкастів і відеокастів);

• навчання говоріння (з використанням опор на тексти, аудіо і відеоматеріали, створення і обговорення фотографій і коміксів);

• навчання письма (ведення блогу, участь в професійних спільнотах, форумах).

Дослідник цього питання О. Г. Проніна у своїй роботі виділяє чотири основні причини для впровадження технології Web 2. 0 в освітній процес:

1) Дослідження. За допомогою інструментів Web 2.0, учні мають змогу застосовувати нові засоби в проведенні досліджень. Технології Web 2.0 створюють нові джерела, форми та інструменти запиту інформації в безмежному комп'ютерному світі. Все це надихає учня бути незалежним дослідником, але вже під пильним контролем вчителя-координатора.

2) Мовна грамотність. Даний аспект має на меті удосконалення певного ставлення до мови. Взаємодія мови з письмом є ключовою в даній ситуації. У процесі написання тексту учні навчаються правильно та чітко висловлювати свою думку. Комп'ютеризація сфери комунікацій продемонструвала суспільству необхідність високого рівня володіння іноземними мовами, особливо в телекомунікаційних мережах, де є необхідним вміння обмінюватися письмовими або усними повідомленнями в реальному часі без посередників. Ведення спонтанної професійної бесіди з носіями мови усно або письмово передбачає високий рівень знання мови, активне володіння нею. Автор також відзначає, що для учнів, залучених до процесу вивчення іноземної мови із застосуванням цифрових технологій,

навчальний план з дисципліни повинен бути складений з урахуванням розвитку навичок мовної грамотності, підвищення мотивації до творчого дослідження і розвитку умінь критичного мислення.

3) Співробітництво. Використання технологій Веб 2.0 забезпечує комунікацію між користувачами. Цей інструмент дозволяє учням узгоджувати спільні рішення і реалізовувати їх за допомогою ресурсів Інтернету. Технології Веб 2.0 пропонують учням набір інструментів, що дозволяють підтримувати форми навчання, які передбачають організацію спільних проектів для вирішення поставлених завдань.

4) Публікація. Простір Веб 2.0 дає впевненість у створенні власного проекту, відмінного від інших проектів в групі [5, с. 92].

Виділяють наступні сервіси Веб 2.0:

• Блоги та мікроблоги (Twitter, Blog.com, Blogger, Wordpress);

• Соціальні мережі та системи соціальних презентацій (Facebook, MySpace, Linkedln; Second Life; Prezi; Wordle);

• Вікі-проекти (Wikipedia);

• Соціальні закладки (Delicious; Bibsonomy; Zeto);

• Мультимедійні системи поширення інформації (YouTube; iTunes; Scribd; Flicker; SlideShare);

• Системи спільних редакторських офісів (Google.docs and Spreadsheets; MOODLE)

• Технології синдикації і нотифікації інформації (RSS (Really Simple Syndication);

• Інтернет-мовлення (Podcast people, PodOmatic, PodBean);

• Системи машапів і бріколаж (англ .: mashaps&bricolage), що дозволяють форматувати й змішувати різні формати представлення даних і обробляти веб-сторінки без знання мови HTML (Del.icio.us; SkypeMe; PingMe services; Yahoo Pipes) [1, с. 455].

Вважається доцільним розглянути електронний ресурс Padlet як приклад освіти 2.0 та як можливість використання електронного навчального

простору в сучасній школі. Web-ресурс Padlet є віртуальною стіною, на яку можна прикріплювати фото, файли, посилання на сторінки Інтернет, замітки. Це може бути приватний проект стіни, модерована стіна з кількома учасниками, які можуть заповнювати віртуальну стіну інформацією або доступним для читання і редагування майданчик для обміну інформацією Цей ресурс можна успішно використовувати для організації групової форми роботи – на конференціях, семінарах, практичних заняттях. Виділяють наступні переваги цього інтернет-ресурсу:

1. Віртуальна стіна Padlet є безкоштовним освітнім середовищем та реєструватися не має потреби.

2. Простота та доступність інтерфейсу та додавання нових текстових повідомлень (для цього необхідно зробити два кліка мишкою на білій стіні).

3. Повідомлення можна редагувати у будь-який час та прикріплювати різноманітний контент починаючи файлами у форматі PDF, закінчуючи навчальними роліками та відеофрагментами).

4. Учні та вчитель можуть співпрацювати в режимі онлайн: одночасно на стіні можуть створюватись та узгоджуватись повідомлення декількох користувачів.

5. Учень або вчитель (модератор проекту) може налаштовувати доступ до проектної діяльності (деякі учні, або весь клас).

7. У Padlet вчитель та учні мають вільний доступ до різноманітних наборів яскравих фонових зображень, які легко змінюються у налаштуваннях стіни.

8. Цей електронний ресурс можна узгоджувати з іншими Web-сервісами, тобто вчитель має можливість вбудувати стіну Padlet у блог, форум, сайт, на будь-який ресурс, де можна застосувати html-код [2, с. 102].

Соціальні сервіси Веб 2.0., основними рисами яких є інтерактивність і соціалізація, можуть сприяти оптимізації процесу викладання іноземних мов. При цьому навчання повинно обов’язково базуватися на принципі співпраці між вчителем та учнем. У ході роботи з теоретичними матеріалами ми

виявили, що у викладанні іноземних мов цінність соціальних сервісів полягає в актуалізації комунікативних аспектів освітньої діяльності, в оптимізації управління процесом вдосконалення іншомовної комунікативної компетенції учнів старшої школи через роботу з автентичним мультимедійним матеріалом в поза аудиторний час.

Володіючи такими дидактичними властивостями, як простота використання і доступність, ефективність організації інформаційного простору, інтерактивність і мультимедійність, надійність і безпека, викладацький блог може слугувати інтерактивною платформою для реалізації методичних та педагогічних цілей за умовами забезпечення педагогічної підтримки з боку вчителя і готовності з боку учня. При цьому слід брати до уваги наступні дидактичні принципи роботи з використанням електронних ресурсів Веб 2.0. в освітньому процесі з іноземної мови: регулярність, проблемність, професійна спрямованість, системність (включення завдань на активізацію всіх видів мовленнєвої діяльності), орієнтація на самостійну роботу, актуалізація творчого саморозвитку і навчальної автономії, ефективна організація пізнавальної діяльності шляхом звернення до інших соціальних сервісів Веб 2.0., розвиток комунікативних навичок, використання діагностики, контролю і корекції, розвиток рефлексивних механізмів мислення шляхом постановки питань проблемного характеру, спонукання до вираження власної думки з приводу інших публікацій та критичній оцінці Інтернет-ресурсів.

Література

1. Горошко Е. И. Образование 2. 0 — это будущее отечественного образования? (попытка теоретической рефлексии. Часть 1) / Е. И. Горошко // Образовательные технологии и общество. – 2009. – С. 455-469.
2. Качанюк Н. В. Використання віртуальної стіни PADLET на практичному занятті у вищій школі / Н. В. Качанюк // Освітологічний дискурс. – 2014, №3 (7). – С. 102-112.

3. Кіяновська Н. М. Теоретико-методичні засади використання інформаційно-комунікаційних технолоій / Н. М. Кіяновська, Н. В. Рашевська, С. О. Семеріков. – Кривий ріг, 2014. – 316 с.
4. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mon.gov.ua/Новини%202016/12/05/konczepcziya.pdf.
5. Пронина О. Г. Использование технологии Web 2.0 в обучении иностранному языку в вузе / О. Г. Пронина // Язык и культура. – 2010. – С. 92-98].
6. Сысоев, П. В. Технологии Веб 2.0: социальный сервис блогов в обучении иностранному языку / П. В. Сысоев, М. Н. Евстигнеев // Иностранные языки в школе. – 2009. – No 4. – С. 12-18.
7. Сысоев П. В. Информатизация языкового образования: основные направления и перспективы (окончание)/ П. В. Сысоев // Иностранные языки в школе. – 2012. – No 3. С. 2-9.
8. Ertmer P. A. Using peer feedback to enhance the quality of student online postings: An exploratory study / P. A. Ertmer, J. C. Richardson, B. Belland, D. Camin, P. Connolly & G. Coulthard // Journal of Computer-Mediated Communication, 2007,12(2). – pp. 412-433.

Yashkova Marina. The main trends in development of education 2.0. in the process of the foreign languages studying.

Many educators all around the world, German language teachers, are now taking innovative steps to integrate technology into their teaching environments. In language teaching, language teachers have a wide variety of choices for integrating technology into their classes. One of these is the use of Web 2.0 tools.

The article deals with the main trends of the development of education 2.0 in the modern conditions of the New Ukrainian School. The efficiency and features of Web 2.0 technologies implementation are analyzed in a foreign language learning process. The advantages of learning with the usage of electronic resources are highlighted. Some possibilities of usage of electronic educational space in modern school are outlined. Such an approach is useful for language teachers to be knowledgeable about the possible uses of Web 2.0 tools to enrich their teaching environments.

Key words: educational trends, electronic resources, Internet resources, informational and communicational competence, foreign languages, education 2.0.